

2871

НИНІШЬКА

БОРОТЬБА

ЗМІСТ

Іван Міtringa: За що ми боремося?

Жардо: Історичність нашої ідеї.

І. Корсун: Критика «солідаризму».

Л. Подолянин: Проблема Людини.

А. Ч.: Юліан Бачинський чи Микола Міховський?

В. Р-к.: Політична боротьба в Італії.

Літературний відділ.

Прожектором по кутах.

З чужої преси.

Січень 1948.

2

З причин від редакції незалежних в цьому числі „ЮБ“ закралося багато помилок, за які просимо вибачення. Між иншими просимо виправити: на сторінці 62, перший рядок з гори має бути: В перших днях квітня 1947, а не травня. На окладниці в змісті має бути: А. Ч.: Юліян Бачинський чи Микола Міхновський.

«Юнацька Боротьба» — виходить неперіодично Редагує: Колегія.
_Видає: Комітет Студентських Осередків Української Революційно-Демократичної Партії.

Ціна одного примірника: в Німеччині 4нім. марки, в Вельгії 20 фр., Франції 40фр, Англії 2ш, в Америці 40 цент. голяндія 40 цент.

ЮНАЦЬКА БОРотьБА

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЙНО — ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОЛОДІ

ІВАН МІТРИНГА

За що ми боремося?

В особливих умовах став український нарід собою. Наша колиска — це боротьба у чистому полі, без всякого захисту і без зброї за зброю, за свою державу, за своє право.

Від самого світанку нашої історії ми ні разу не мали спокою. І ми не дуже тужили за ним. Ніколи не було часу і місця на українській землі для індуської контемпляції. Коли ж з чужого поля на наше залітало насіння квітизму і тут в тіні ворожого панування чи чужих впливів прийнялося й почало рости, вихор, що зривався, негайно нищив його.

Мимо того, що відома нам наша історія сягає понад десять століть, ми — нарід молодий, що не знає ні розпусти, ні непродуктивного життя паразита. Пробували ми в далекій минувшині підіймати стяг на морях і в чужих краях, але це не те, що нас жде в будуччині, в яку входимо ми без племінних різниць так, як виливається сталь із бесемерівської печі.

Мета нашої революції — це Самостійна Українська Держава, здобута через розвал московської імперії большевиків. Українські революціонери, коли боряться за українську справу, то їм зовсім не йде про те, щоб здобути для українського народу полегшення в неволі чи якусь іншу, легшу, ніж московська, неволю.

Безперечно, вони знають, що одного дня неможливо скинути

московське ярмо з шиї народу. Вони знають, що цього доб'ю-
ться, крок за кроком відсуваючи ворога з нашої землі, осла-
блюючи коріння, яким впродовж століть він вrostав в нашу
територію. Ці відступання ворога — це й будуть ті «полегшен-
ня», які він намагатиметься розпропагувати серед нас, як «зміна
курсу», щоб нас обезброїти. Ми певні, що на них зловляться
менш свідомі елементи та пораженці. Але це не страшно. Кожну
передишку ворога, кожний його відступ використаємо ми, як
корисний момент, до мобілізації сил нашого народу, як запо-
відь ще сильнішого наступу.

Ще ніколи в історії людства не зібралось стільки бруду,
обману та злочинств в одному місці, як у московській імперії
Сталіна. Ніде ще ні разу ніхто так зручно не вжив гасла само-
стійності народів в цілі їхнього поневолення і гноблення. Ніхто
ще ні разу не вживав гасла демократизму на те, щоб накинути
народнім масам такий тугий намордник. Ніхто так зручно не
експлуатував духових та фізичних сил людини, як це зробили
большевики, рятуючи московську імперію примарою вічно
недалекої пожежі світової революції.

Так — ця революція йде!

Тільки йде вона не від більшовиків — а проти них, проти
експлуатації народів і людини, проти національного та соці-
ального гніту. Національна неволя народів СРСР полягає в
тому, що Москва дозволила кожному народові добровільно
поповнити самогубство. Вона є так ласкава на той випадок, що
навіть готова народам, що хочуть позбутися життя, «дати безко-
рисну допомогу» своєю культурою і своїми «кращими» людьми.
Але що в СРСР немає ні одного народу, що годився б на таку
розв'язку його буття, — то вона, йдучи традиційними шляхами
своїї колоніальної політики, винищує фізично підбиті народи.
Примусово кидає народам свою мову, запрягає їх до чужих
їм політичних цілей, вимішує населення, переселяючи насе-
лення одного народу на територію другого. Скрізь на території
підбитих народів творить штучно цілі колонії своїх осадників,
не допускає на керівні пости в партійному та державному апа-
раті дійсних представників поневолених народів, а тільки запро-
данців і безхарактерні одиниці. Політична неволя українського

народу є причиною того, що кожна українська одиниця є обдєр-та з усякої можливості боронити свої найзвичайніші людські права, дух її знасилювано, а руки приковано до тачок, щоб возити важке каміння на будову чужих палат.

Соціяльне ярмо, що його двигает український нарід, — це економічно — соціяльний устрій, побудований на Україні Москвою. Чи в Україні є влада працюючих українців? Хто розпоряджається людською силою та багатствами України? Лише партія, сліпо підчинена московському кремлівському колгоспові, є дійсним власником всього фабричного промислу, всіх земних багатств, всієї людської сили робітників фізичної й розумової праці. Коли це насильство діється також над російським народом, то йому хоч не жаль, бо він терпить це від своїх власних провідників і за те дістає добрий пай з грабунку других народів. Економічний розвиток українського народу базується на тому, що все економічне життя України є сцен-тралізоване в Москві. Москва тягне планово з нашої Батьківщини останні соки на свої імперіялістичні потреби.

Ми, звичайно, не проти планового господарства, але ми лише хочемо, щоб господарче планування на Україні укладали самі українці, представники українського світу праці.

Московське господарство на Україні не обмежується самим тільки грабуванням. Це господарство марнотратників, що кидають щорічно в болото мільйони тонн збіжжя, що марнують безмірну кількість мінеральних скарбів, що розтрачує марно силу мільйонів людей, що годує нові великі паразитарні суспільні верстви. На тисячі непотрібів у колгоспах ідуть мільйони трудоднів, на праці робітників живе величезний паразитний бюрократично-поліційний апарат. Ось це є большевицька економіка.

На місце політичної та соціяльної неволі, на місце кривавого панування Москви над іншими безчисленними народами наша революція несе програму, оперту на прогресивних гаслах свободи людині і свободи народам.

Ми, українські революціонери, далекі від того, щоб вводити на місце режиму московського большевизму буржуазно-капіталістичний розгул, що дає можливість усякій наволочі плюндрувати нутро народів під гаслом «свобода людині». Наше ро-

зуміння свободи — це повна свобода людини у праці для добра народу. Тільки така одиниця може мати повну свободу діяння, яка бачить своє особисте щастя, свій власний добробут у розвитку матеріально-моральної потуги свого народу. Кожна незалежна думка має право на свій вияв без огляду на те, чи вона згідна з «генеральною лінією», чи ні, якщо вона лише родиться з любови до свого народу. Справа в тому, що ніхто не зможе довести, що ідея обеззброєння народу, ідея абортів, вільної любови, експлуатації трудящих горсткою капіталістів корисна для народу. Ніхто чесний не відважиться доказувати, що страта власної держави, чуже панування може бути ідеалом народу. Для злочинців є окремі установи, а не свобода людини. Ми ніколи не згодимося з тим, щоб називати демократизм безплідним. Неплідним, яловим є лише демократизм лібералів та большевиків.

Ми боремося не за якусь абстрактну Україну, ані не за таку, яка б була потрібна малій горстці емігрантів. Українська революція бореться за таку Україну, якої потребує наш нарід, що ні на хвилю не погодився бути рабом в московській імперії. На нашій землі безповоротно минув час класової боротьби. Сьогодні авангардом українського народу в боротьбі за своє право є не поміщики і не капіталісти, а активні одиниці, що вийшли з селянського та робітничого середовища. Вони репрезентують волю українського народу бути неподільним власником нашої землі та всіх її багатств. Вони репрезентують волю українського народу — творити власне, українське суспільне, політичне та економічне життя на українській землі. Ні приватна, ні колективна власність не в силі забезпечити свободи одиниці. Одна лише власна держава, сильна політичною свідомістю громадян, що беруть активну участь в житті держави як цілості, — здібна забезпечити щастя людини та народу.

Ми знаємо одначе, що не скрізь вижились до кінця старі соціальні та економічні забобони, ми знаємо, що помимо історичних досвідів у нас є ще цілі групи, які гукають, що Україна мусить бути лише така, яку вони хочуть. Вони готові привести на українську землю чужі полчища проти інтересів основних трудящих мас України, щоб лише вони могли побудувати собі

свій лад, згідний із своїми забобонами та безмежними апетитами. Ніколи українська революція не буде мати розуміння для таких «шляхетних» думок, навіть коли їх безмежний егоїзм прикриватиме «ідеалістична» фраза. Наша революція не знатиме пощади для клікових егоїзмів. Командою клясовою в українській державі мусить бути сам народ в особі його активу, що вийшов і живе тільки інтересами цілого свого народу.

Сьогодні, в час боротьби за нашу незалежність і визволення, ми кличемо в одну лаву всіх селян та робітників фізичної та розумової праці. Час боротьби і революційна наша співпраця буде водночас політичною школою для всіх нас, що виховає нашу генерацію в дусі головної засади нашої революції: лише через незалежність і здобуття народом влади у своїй державі можна досягнути соціального та політичного визволення. Бо сьогоднішній соціальний, економічний і культурний гніт ми розглядаємо як різновидність того самого політичного поневолення українського народу. З хвилиною нашої перемоги всі форми економічного, соціального та культурного життя української землі наберуть іншого змісту та будуть оформлюватися так, як буде це корисно українському народові.

Нашим завданням є зібрати навколо наших революційних прапорів увесь актив українського народу та поширити революційну свідомість серед мас українського населення. Рівночасно з тим мусить іти наша організаційна праця. Без революційної організації активу міст і сіл наша боротьба немислима. Але водночас наша стратегія, будучи позбавленою опортунізму, мусить бути продумана, бо глупотою було б кидати безборонні маси проти озброєного до зубів ворога. Разом з нашою пропагандою будуть розкладатися і ті сили, що носять зброю, і тим наша боротьба відрізняється від бунтів і повстань.

Без повного опанування і революційного зорганізування українського робітництва Донбасу, Керчі та Запоріжжя ми не можемо і мріяти про перемогу. Село дасть українській революції хліб і основну силу нашої армії. Місто дасть нам зброю, засоби комунікації, нафту та вугілля. Інтереси міста і села — це один інтерес української землі, українського народу. Ми не можемо допустити до суперечностей села і міста. Скрізь госпо-

дарем і власником мусть бути не селянин чи робітник, а лише український нарід. Фронт боротьби в місті і на селі мусить бути лише один. Село ніколи само не переможе, так само як і місто, відірване від села, покотиться протинароднім шляхом. Тому наше місто мусить вміти в'язатися в боротьбу на сільському відтинку, а наше село мусить допомагати українському містові на його відтинку боротьби. Ми не думаємо вести буколічного життя самих хліборобів чи пастухів. Перед Україною стоять отвором шляхи Азії, Європи та Африки. Ми маємо всі засоби, щоб розбудувати нашу промисловість і створити модерну, заможну, поступову державу нашого народу. І тому ми кличемо весь наш нарід до боротьби, бо наша боротьба — це не що інше, як боротьба за щастя українського народу. А для нашої генерації немає іншої такої цінності поза Україною, яка варта була б нашої крові та нашого життя.*)

*) Іван Мітринга — визначний публіцист та політичний діяч в українському визвольному рухові. Походив він з Тернопільщини, де теж юнаком звязався з українським націоналістичним рухом. В ОУН репрезентував і очолював революційне крило західньо-Української молоді, яке постійно боролосся проти міланських зусиль фашизації ОУН та вимагало створення з О. У. Н. революційної, прогресивної, зорієнтованої на центральні українські землі політичної сили. Вся пристрасна публіцистична діяльність Івана Мітринги пронизана цією ідеєю. В 1937 році редагує він перший міжнародний журнал присвячений питанням солідарної боротьби народів поневолених Москвою п. з. «Геть з большевизмом». Коротко перед вибухом німецької війни, видає Мітринга у Видавництві «Дещева Книжка» у Львові брошуру: «Німці та Україна», в якій зясовує з питомим йому темпераментом розбіжність ідей протибольшевицької революції народів поневолених Москвою з імперіялістичними ідеями німецьких фашистів. В 1941 році непогоджуючися з пронімецькою політикою бандерівського ОУН закладає з групою однодумців «Українську Революційну Партію робітників та селян», яка згодом об'єднується враз з кількома іншими ідеологічно спорідненими гуртами в «Українську Народню Демократичну Партію» та редагує її центральний орган «Земля та Влада». Живе постійно в партизанських частинах УПА а опісля УНРА. Переслідуваний групою бандерівських тоталітаристів гине з рук провокаторів в так трагічному вересні 1943 року. Визвольний рух втратив в особі Івана Мітринги одного з кращих революціонерів, публіцистів та фанатиків боротьби за визволення України.

Стаття «За що ми боремося» написана І. М.-гою в 1940 р., була основою одного розділу його книжки: «Наш шлях визвольної боротьби».

ЖАРДО

Історичність чи кон'юнктурність нашої ідеї?

I.

Визвольна боротьба українського народу не є і не може бути в сучасну добу локальним чи тільки «підсоветським» питанням. Україна — це не біла латка на чорних штаних, як декому здається. Наш народ живе поруч інших народів свого довкілля, і питання його життя та боротьби тісно пов'язується з цілою світовою політичною ситуацією. Тому аналіза сьогодинішнього загальнополітичного становища є одним із підставових елементів для орієнтації кожної політичної сили, що хоче діяти в нашій сучасності.

До другої імперіалістичної війни навіть маленьким державам могло здаватися, що їхня суверенність і незалежність може бути єдиною твердою орієнтаційною підставою їхньої політики. Тоді також існували різні примітивні «бльоки» (Румунія — Польща і т. п.) і в ці блоки вірили тисячі навіть розумних людей. Сьогодні всім стає ясно, що немає не тільки незалежної Польщі, Бельгії, — немає й незалежної Франції, Англії. Є певні, в структурі сучасного світу заложіні, тенденції кордонів між поодинокими державами ліквідувати і об'єднати не тільки держави, а цілі континенти у великі блоки. Це, без сумніву, історично прогресивне явище є все ж таки лише першим передвісником недалекого

майбутнього. Ця тенденція не має ще своєї в світовому масштабі ідеологічної та економічної бази. Вона — це не вияв глибоко органічних суспільно-прогресивних процесів сучасного передового людства. Бо ті сили, що могли б бути виявом таких їм характерних тенденцій, ще занадто слабкі і занадто молоді, щоб сказати своє слово про те, який вигляд повинна мати світова єдність. Сучасна тенденція нівелиювання незалежності народів та цілих континентів — це лише вияв боротьби за панування над світом, що ведеться між двома протилежними системами: приватно — капіталістичною американською та державно-капіталістичною советською. Ці дві сили являються ініціаторами великих, просто всесвітнього масштабу акцій підкорення і зв'язання із своїми системами різних народів і цілих континентів. Обидві ці системи щораз агресивніші, все більше примують до успішного закінчення початої акції.

Ми бачимо в останній час величезні зміни в поставі Америки у відношенні до всього іншого світу, а до' большевиків зокрема. Те, що Америка стає все більше республіканською (як 'демократичною') і що її колосальна акція в цілому

світі набирає відповідного характеру — це закономірне явище, що випливає з суті цієї системи. Американська промисловість зараз у світі не має рівного конкурента; потенційні можливості розвитку американської системи не вичерпалися ні в який спосіб. Однак, підстави торгівлі Америки з іншим світом після другої імперіалістичної війни радикально змінилися. Європа не має чим платити Америці за її вироби. Приплив доларів до Європи та інших континентів майже зовсім зведений до нуля. Товарообмін з Європою Америки стає зовсім непотрібний, зокрема в останній час, коли Америка почала розбудовувати ті галузі промисловості, які були в неї дефіцитні. Залишилася лише єдина розв'язка: включити Європу в свою власну господарську систему, вимагати відкриття кордонів не лише для вивозу товарів, але також для інвестицій американського капіталу, розбудови концернів безпосередньо в позаамериканських краях. Ціла т. зв. умова Бреттен Вуд, проголошена ще до закінчення другої імперіалістичної війни, є спробою в такий спосіб поширити експансивні шанси американської капіталістичної системи. Сьогодні ці спроби є більше виразні й більше уточнені. Бо до закінчення другої імперіалістичної війни американським керівним колам здавалося, що використовуючи становище в світі, ці завдання вдасться здійснити економічно — господарськими заходами. В американських колах перемагала тоді думка, що економікою можна буде

«придавити» прокляту політику. Сьогодні, однак, стало зовсім ясно, що такі погляди занадто наївні в сучасну добу. Америка вже знає, що політикою треба йти промощувати шлях для своєї господарської системи. (Бо і взагалі таке розрізнення економіки від політики є зовсім штучне і в житті воно ніколи не виступає). Тут лежать і корені сучасного американського імперіалізму.

Московсько-більшевицька система є єдиним конкурентом Америки в змаганнях за панування в світі. Впродовж свого кількадецятирічного існування ця система перетворилася в типово імперіалістичне явище. Стимулів соціалістичного імперіалізму на сьогодні доводиться шукати не лише в її політичній системі, а також і в характері її економічної структури. Більшевицький державний капіталізм став базою концентрації величезних надвартостей, здобуваних шляхом запровадження рабства мільйонних мас трудящих та експлуатації підкорених її народів. Перейнявши до цього всі історичні традиції московського імперіалізму, вибравши із сучасних економічних та суспільних наук, з марксизму і наукового соціалізму лише ті елементи (не все!), які зміцнюють імперіалізм московського більшевизму і роблять його системою сучасною і більш передовою, московський більшевизм виходить на арену як грізний противник Америки.

Оскільки Європа, позбавлена на

сьогодні великого значення, вибрала недвозначно між більшовицьким терором і демократією своєрідну співпрацю (не капітуляцію) з американською системою — то можемо ствердити, що все сучасне зовнішнє світово-політичне становище вміщується лише у відношення та боротьбу між тими двома уточненими системами. З цього становища сьогоднішній стан у світі є перехідним станом. Він характеризується підготуванням до третьої імперіялістичної війни, бо ми знаємо з науки, що імперіялістичні суперечності лише в цей спосіб знаходять свою остаточну розв'язку. А в історії людства ще ніколи не були так ясно, чітко, просто хемічно чисто, накреслені контури імперіялістичних суперечностей, як саме тепер. Визвольна організація поневоленого народу мусить ще більше виявляти реального підходу в оцінці становища, ніж це роблять політичні сили інших народів. Орієнтуватися на ОН чи якісь миролюбні заяви (яких, зрештою, щораз менше), — значило б для нас обманювати самих себе. Живемо в стадії підготовки обома імперіялістичними центрами нової, мабуть, в історії людства в таких формах і останньої, планетарного масштабу війни. І перед цим кардинальним процесом поставлені всі народи світу.

Але цей поділ світу, що саме відбувається під кутом підготовки до остаточного американсько-советського двобою, цей двоподіл світу, що відбувається саме згорі, — це лише один, і на сьогодні осно-

вний бік медалі сучасного світово-політичного укладу. В процесі максимальної мобілізації сил до остаточного бою обома системами вдалося зв'язати з собою численні народи. Московські більшовики підкорили своїм цілям простори, на яких живе понад 400 мільонів людей. Їм вдалося безоглядною політикою знищити суверенне життя всіх східно, середньо та південно-європейських народів та підкорити їх матеріальні ресурси своїй економіці. Америкапоська система зв'язала економічно з собою вже долю всієї західної Європи й має сьогодні величезні політичні успіхи у співпраці з країнами південної Америки та Азії (Японія).

Всеж таки існує ще й друга сторона медалі: це скомплікований процес наростання нових політичних сил у цілому світі, які бачуть розв'язку своїх елементарних життєвих проблем не в перемозі якогось імперіялізму, а в боротьбі за справедливі національно і соціально відносини на своїй землі, а також у цілому світі.

Цей процес найбільше характерний і найбільше дозрілий в сучасній московсько-більшовицькій імперії. Зліквідування старих суспільних порядків, що означало на практиці варварське знищення не лише цілих суспільних верств в московській імперії, а також і тих умов, що могли б у найближньому ці верстви створювати, зовсім не означало, що московський більшовизм зорганізував собі нову ідейну соціальну базу на Україні та на всіх просторах московської імперії. На-

впаки, поряд із розвитком большевицької системи наростає глибокий конфлікт між цією системою і цілим суспільством, не зважаючи на те, що це суспільство сьогодні є суспільством робітників села і міста.

Бо «соціалістичний експеримент» в економічно та культурно відсталій країні, в царській російській імперії створив незвичайно скомплікований, але новий етап в розвитку цілоти суспільних відносин всіх народів того простору. Коли в питаннях національної політики визначається він консеквентним продовжуванням старої централістичної, русифікаційної політики, то в площині соціально-економічній становить він зовсім новий комплекс відносин. Індустріалізація країни, наростання нових великих робітничих верств, наростання великих кадрів професійної інтелігенції, розбудова на селі і в місті великих механізованих господарських форм — все це відбувається при запереченні елементарної вимоги всіх тих суспільно-політичних рухів, які, виростаючи з науки про справедливий соціальний лад, цебто зі соціалізму, вимагали інтерес працюючої людини поставити як центральне питання всіх суспільних дій. Робітничі верстви в большевицькій імперії Сталіна позбавлені примітивних засобів протиставлятися концентрації надвартостей що відбувається їх коштом, поза ними і проти них. Большевизм для підмосковських просторів — це капіталістичний етап, при якому здійснюється закономірне явище: концентрація капіталу і величезних надва-

ртостей, яких не подільним власником стає тоталітарна держава Сталіна та концентрація кольосальної нужди якої базою є позбавлені примітивних оборонних засобів трудящі.

В цьому протиріччі, що наростає між імперіалістичними інтересами большевицької державно-капіталістичної системи та елементарними інтересами трудящих мас, наростає нова, для історії покищо загадкова, але без сумніву грізна сила народів, поневолених московським большевизмом. Оскільки під соціальним оглядом ця сила виростає з заводів, комбінатів і колгоспів на селі, то й її політичне обличчя формується точно так само, як формуються суспільно-визвольні рухи робітничих верств у всьому світі. Тут також лежать заховані ідеологічно-політичні шляхи майбутнього розвитку українського народу. Національне поневолення українського народу робило московсько-большевицькі заходи більше очевидними та радикальними, і саме тому ці сили українського народу потенційно найсильніші, а досвід його в боротьбі з большевизмом є для інших підсоветських народів просто рецептом, як треба правильно організувати боротьбу за своє визволення. Ця справа у своїй класичній формі може ілюструватися польським прикладом. Польський народ прийняв советську окупаційну армію і взагалі большевицьке панування в Польщі організуванням негайного руху спротиву нацизмам. Польські націоналісти т.

зв. ендеки — організовують велику, прекрасно озброєну підпільну армію, що мала допомогу та підтримку майже всього населення. Але не пройшло і двох років, як уся акція польських націоналістів закінчилася провалом. Весною ц. р. тисячі добре озброєних партизан добровільно віддалися в руки варшавської влади. Причина фізичної капітуляції польського націоналістичного підпілля була лише виявом ідейної неспроможності націоналістів боротися проти більшевизму. Фашизм не є ніякою зброєю в боротьбі проти більшовиків. З тих позицій можна лише програвати і зміцнювати більшевизм. Але саме тоді, коли в Польщі капітулюють ендеки, проти більшевизму родиться нова сила, вже з робітничих рядів. Цю силу організовують не ендеки, а кращі представники польського робітництва (пр. процес Пужака з ІПС) та поступової інтелігенції. Ці визвольні і глибоко патріотичні сили водночас виростають з прогресивних ідеологічних позицій. Їхня боротьба проти більшевизму — це вже боротьба не за реставрацію старої Польщі та її порядків, а боротьба за суспільство краще, суспільство нового типу. В першому числі «Юнацької Боротьби» ми цитували «Деклярацію польських прогресивних кіл», поширювану в краю. Сьогодні маємо вже нові докази та матеріали про те, якими шляхами йде польське політичне життя і його визвольна боротьба. Перед нами цілий ряд скромних газет, що виходять в підпіллі в сучасній Польщі. З них немає ні од-

ної «ендецької». І хоч у деяких із них ще помітні залишки минулого (нещасні «мжонкі» про креси), то в основі ідеологічні позиції нової, сучасної Польщі мілітано далеко-далеко відрізняються від позицій польських націоналістів. Ці позиції пройняті впертим шуканням нових, прогресивних підстав для боротьби з ворогом. Стає зрозуміло, що втриматися проти страшного ворога можуть лише ті сили, що будуть вірні великим ідеалам національної і соціальної справедливості, великим гуманним ідеалам соціалізму і демократії, а не речники середньовічного мракобісся, людо-ненависти, суспільної відсталості, чи слуги чужих імперіалістичних сил.

Цілком подібне явище бачимо в інших підсоветських країнах. Наприклад, у східній зоні Німеччини ті сили, що залишилися як спадщина по гітлеризмі, в основній своїй масі стали підпорою більшевицької окупаційної влади. Міщанство, репрезентоване Христліх-Демократіше Уніон, зустрічає перешкоди в своїй праці, але все таки воно має повну свободу в своїй діяльності. Але робітнича Соціал-Демократична Партія не лише не дозволена, а більше того — проти неї спрямовуються найбільш жорстокі удари більшевицького поліційного апарату. А це ж сила, що виростає в боротьбі не за фашизм і не за капіталізм, а за соціалізм!

Процес наростання нових, революційних сил на європейському сході і на просторах всієї московської імперії, є фактом безспірним. Він росте як протиріччя між імпе-

ріалістичними цілями большевиків і народами, що їх основні маси репрезентують робітничі верстви. Він росте в боротьбі за справедливіші форми життя людей і народів, він росте в боротьбі за розвал большевицької державно-капіталістичної системи і водночас він є боротьбою не за старе і поворот до нього, а за більш прогресивний суспільний лад. Він, нарешті, росте при водночаснім відмиранні тих старих політичних сил, і соціальних верств що були речниками старих соціальних порядків. Цей процес в українському народі з різних причин досяг найбільш закінченої форми.

Західня Європа найже цілковито знаходиться тепер під впливами американської системи. Цей стан, якого Європа ніяк не зможе минути з огляду, головним чином, на її економічне становище, є не дуже «приємним» станом для цього континенту, що все ж таки є матір'ю всіх передових людських ідей, що отворив безсмертні підстави «західньо-європейської культури», був джерелом натхнення для всіх континентів у світі. Втрата суверенного значення для європейських народів — це стан, з яким передові європейські сили не хочуть миритися, бо вони не вірять у те, що якась імперіалістична система в стані розв'язати пекучі питання життя європейських народів. І це виключення Європи в чужу їй органічну систему, спихання її на другорядне становище водночас актуалізує перед політичним активом європейських народів ті ідеали, за які бореться також і наш

народ: це ідеали свободи народів, свободи людини, соціальної справедливості і міжнародньої співпраці. На тому тлі після закінчення другої імперіалістичної війни європейські народи переживають глибокі-політичні переміни. Ці переміни в'яжуться поруч із ситуацією, накиненою їм американською системою, також із тим фактом, що перед широкими масами трудящих Європи большевизм і його проти-демократична реакційна тоталітарна система є здемаскованою, і світ праці щораз менше піддається діянню советського міту. Європа відроджується, отже, у вишуканіших умовах. Оскільки політична ситуація є зовсім нова і неподібна до ситуації з-перед кількох років, цей процес є молодий, і сьогодні — тільки його початок. Осередками цього процесу є в першій мірі демократично-соціалістичні робітничі рухи в різних країнах західньої Європи. Вони репрезентують ті сили, які не хочуть рятувати свої колонії, відновляти нові Версаль, спекулювати на Керенських, а ті, які хочуть і можуть знайти справедливі критерії для розв'язання пекучих питань сучасної доби. Демократичний соціалізм найтажачий світ час полишив уже за собою. Він з середини — відбив большевицьку провокацію потягнути за собою робітничі маси. Його ідеологічні позиції стають щораз ясніші. З локальної сили, що до другої імперіалістичної війни висіла між опортуністичним реформізмом і спекуляцією співпраці з «більш радикальними» комуністами, вона

стає незалежною модерною політичною силою. Із знаряддя пролетаріату в сьогодиншій ситуації, коли робітничі верстви стали передовими верствами кожної нації, вона стає єдиною національною силою, що бореться не лише за інтереси класи, а відстоює інтереси своїх народів в цілості. Такою є не лише німецька соціал-демократія з Шумахером на чолі, такою стає італійська партія Сарагатті, такою буде партія французьких соціалістів, такі процеси ростуть також в Англії. Для нас, Української Революційної Демократичної Партії, зовсім ясним є те, що демократичний соціалізм буде в майбутньому найбільшим резервуаром тих політичних сил, що не будуть ніколи коритися злові, що вище всього поставлять боротьбу за справедливий суспільно-політичний лад. В демократичному, відродженому західньо-європейському соціалізмі ми вбачаємо ті сили, які все більше наближаються до тих ідеалів, за які ми боремося. З цього становища водночас ми, і наш нарід, що боремося проти московсько-більшевицької експлуатації з позицій прогресивних, є водночас продовженням тієї Західньої Європи далеко до азійських просторів.

Події, що незабаром будуть розвиватися, сприятимуть передовсім розвитку саме тих європейських прогресивних сил. Кон'юнктурно вискакувати можуть різні політичні спекуляції. Але майбутнє не буде належати їм, бо логіка історичного розвитку і життєві інтереси народів є проти них. В цій політичній ситуації ці прогресивні сили не здібні

протиставитися самому большевицькому тоталітаризмові, тим більше, що, як ми вже згадували, вони обставинами включені в приготування до нової імперіалістичної війни. Але незалежний їх погляд на цілєві означення їхнього змагу не лише не пропадає, а навпаки щораз більше усвідомлюється і уточнюється.

Життя всіх народів, доля всіх політичних сил у цілому світі поставлена віч-на-віч перед отими кардинальними процесами сучасної історії. Одним — це мобілізацією в цілому світі сил американською та московською системами до остаточного імперіалістичного двобою, та з другого боку — наростання нових революційних протиімперіалістичних, прогресивних сил. Один і другий процес має всесвітній масштаб. Один і другий процес — це ті на сьогодні єдині камені історичного млина, що перемелють кожену, силу, яка не хоче підкоритися тим процесам. І коли третя імперіалістична війна є неминучістю, то вона лише спричиниться до активності і визволення наростаючих нових політичних сил у Європі, і їх справедлива постава притягне логікою своїх аргументів і вимогою життєвої дійсності скрізь прихильників, а в трудящих масах і тверезо думаючому активу демократичної Америки найбільше.*)

*) Прихильність американських тредьюніонів до партії Шумахера, сприяння політиці Влюма, допомога партії Сарагатті, — це перші того-ознаки.

II.

Українська Революційно-Демократична Партія виростає органічно з цієї дійсності, що витворилася на Україні як вияв саме тих нових, в таможніх обставинах дозрілих політичних сил. Вся її політична й організаційна діяльність має дуже вузьке спрямування: підготовка до праці в краю, тісний зв'язок з процесами розвитку Батьківщини та відповідна закордонна діяльність в користь нашої революції. Розроблення певної ідеологічної проблематики та виховання політичних, здібних в нових умовах працювати кадрів, — є нашим винятково важливим завданням.

Наша партія, стоячи своєю проблематикою лицем до реальної дійсності на Україні, радикально відрізняється від усіх існуючих на еміграції політичних організацій. Але в своєму такому ізолюванні ми можемо найкраще виконати ті завдання, які на нас накладає Батьківщина. Бо еміграційщина — це одна з найбільших небезпек для кожного ідейно-політичного руху.

Це правда, що ідеї — це колосальні історично-творчі сили. Для суспільних наук стає сьогодні ясно, що зводити весь поступ людства до якогось механічного автоматизму або до еволюційного розвитку за якимись імманентними законами розвитку є щонайменше грубою помилкою. Але, з другого боку, ідеї — це абстракт доти, поки не «сходять вони на землю», не стають історичною конкретністю. Водночас ми знаємо з досвіду, що не всі ідеї стають такою конкретністю. Ми зна-

ємо, що багато ідей не може навіть «зацепитися» за життя. Багато прекрасно узasadнених і не раз «справедливих» ідей залишаються без ніякого впливу на історію людських колективів, а тисячі з усіх цих ідей просто забуваються. Оскільки наша політична еміграція саме тепер займається видумуванням різних «нових» ідейних систем з одного боку і коли саме, з другого боку, завданням нашої партії є теж певна ідеологічна праця (тому, що таку працю в краю наші ідейні товариші не можуть проробити), то збагнути цю механіку, як і чому певні ідеї стають історично-творчими силами, а інші ними не стають — це для нас має дуже велике значення.

Волонтаристично-націоналістична школа узалежнювала успішність кожної ідеї від волевої натури тих суспільних сил, що змагаються за її здійснення. Наївно вірячи в безмежну силу волі та її перевагу, вони гадали, що на цій підставі все можна будувати. Життя принесло дуже прикрі розчарування цій школі. Воно показало, що не лише воля, а й могутні матеріальні ресурси, кинені на здійснення даної ідеї, часами заводять. Так, отже, не всі ідеї можна реалізувати. Бо справа не тільки в самих ідеях.

Досвід історії та сучасні суспільні науки вчать, що є два основні рушійні елементи історії: боротьба народів за незалежність та економічний розвиток. Ці два елементи в різних історичних епохах мають різний вигляд. Але вони завжди надають обличчя своїй добі та створюють відповідні конкретні умо-

вини. І лишеті ідеї, які виро-
стають на ґрунті націона-
льних та економічних умо-
ви даної конкретної епо-
хи, які мають в тих умови-
нах своє органічне під-
ложжя — лишеті ідеї маю-
ть історичний шанс стати
історично-творчими іде-
ями даного суспільства.
Отже, не всі ідеї можуть прийнятися
в суспільстві. А буває, що й можуть
прийнятися, але тоді вони стають
засобами не росту, а марнування
та спалювання сил даного народу.
Перемога лише за тими ідеями, за
якими є логіка історичного розвитку
і які мають на тлі конкретних умо-
ви своє органічне підложжя. Від
історичності даних ідей залежить
доля політичних сил, які хочуть ті
ідеї здійснювати. Оскільки політич-
ні сили борються за такі ідеї, що
не спроможні стати дійсністю, тоді
такі сили мусять пропасти. Це ве-
лика трагедія цілих суспільних се-
редовищ і одиниць, що здебільшого
із шляхетних мотивів творять свої
ідейні системи. Якщо йдеться про
наше недавнє минуле, то такий
трагічний момент переживав у свій
час Вячеслав Липинський, який
писав при кінці свого життя про
гетьманську організацію: «органі-
зація, покликана для здійснення
ідей, признала повну безвартість
тієї ідей. Бо що варта ідея, яка на-
віть свого виразника не в стані охо-
ронити від духового заломання».
Липинський — теоретик одного, вже
за його життя спізненого можливо-
го варіанту в розвитку нашого на-
роду — відчув трагічно, що за-
лишає він у своїх працях не мало

вартостей для науки та історії, але
його ідея не може стати історично-
творчою силою, бо на ґрунті еко-
номічних умов після революції вона
мусила зависнути в повітрі. А Ли-
пинському не хотілось бути ідео-
логом тільки емігрантів . . .

Сила УРДП полягає, власне, в
тому, що її ідейно-політична по-
зиція впливає з конкретної украї-
нської дійсності. Її основні позиції
виросли на тлі економічної, соці-
альної та політичної дійсності, що
панує сьогодні в більшовицькій
імперії. Ми нічого не вигуємо, ми
нічого не фантазуємо. Наше за-
вдання — лише ідеологічно і на-
уково розбудувати нашу ідею, оскі-
льки таких умови актив україн-
ського народу не має. Але ця ро-
збудова з тією хвилиною почне ро-
битися безвартною і фальшивою,
коли наші товариші замість нашої
батьківщини і тамошньої ситуації
з усіма її процесами візьмуть за
вихідну точку еміграційщину або
орієнтацію на якісь кон'юнктурні
явища. Буде колись дуже трагічно,
коли прийшовши на Україну, дехто
з нової еміграції буде переживати
те, що переживали наші старі по-
літичні еміграційні партії або на-
ціоналісти, не знайшовши в час
другої імперіалістичної війни спі-
льної мови із своїм власним наро-
дом. А в Україні при всіх змінах
є фактом, що більшовицька систе-
ма з народом не зростається
в одне, навпаки — площина ко-
нфліктів постійно зростає, протибо-
льшовицьких сил московським бо-
льшовикам не знищити, бо вже сво-
єю експлуатаційною природою бо-
льшовизм ці сили постійно поро-

джує. Для УРДП українська революція означає в першій мірі — передати владу саме тим політичним силам, що визріли в Україні, як наслідок заперечення більшовицької експлуатації та неволі, що це на практиці в широкому сенсі означає передачу влади на просторах більшовицької імперії представникам народів, репрезентованих сьогодні на 90% трудящими села та міста.

У підході до нашої дійсності мусимо бути суворо реальні. Поняття «клас» чи «народ» є до певної міри дуже фіктивним поняттям. В кожному суспільстві крім поділу на класи, як економічні категорії, є ще поділ за чисто людськими категоріями. В кожному класі крім елементу цінного, що його складають носії певних особистих інтелектуальних та моральних якостей, є елементи пересічні та навіть злочинні.

Коли ми це приймемо до уваги, то водночас одержимо орієнтаційну лінію для того, щоб сказати собі, де саме буде того найбільше дозрілого елемента, що росте як могилишки більшовизму. Не кожний «невдоволений» є репрезентантом отих здібних до політичної акції елементів. Потенціально найбільше небезпечні протибільшовицькі сили заховані не серед стареньких бабусь на селах та кандидатів на спекулянтів по містах. Вони передовсім там, де найкращі спеціалісти, фахівці, по школах, там, де молоді, там, де доступ до науки. Це люди, що вирости в продукційних процесах України, це люди, що знають, як найкраще організувати

поодинокі відтинки нашого життя для народу. Бо вони також знають і бачать постійно цілу систему експлуатації та найкраще знають, де корінь зла. Зв'язатися з тими елементами по можливості вже тепер, а в час революції передовсім, — це основне завдання нашого руху. З моментом революції УРДП стане партією якраз тих елементів. І разом з ним будемо боротися за владу в Україні, щоб спільно на руїнах більшовицької державно-капіталістичної системи наше життя побудувати так, щоб були забезпечені усі умови для всебічного розвитку всього нашого народу. І коли сьогодні дехто нам закидає, що УРДП — це добрий штаб без «солдатів» — він на Україні прикро розчарується з першого дня. Так, ми на сьогодні партія політичних кадрів. Ми мусили б перекреслити себе в своїх основах, коли б стали на еміграції масовою партією. Але це зовсім не означає, що до масової праці в краю ми не готуємося. Виростаючи з конкретної української дійсності, ми найлегше знайдемо спільну мову з українським політичним активом краю. В цьому ніхто з нас не сумнівається.

Та наша постава лицем до краю не має нічого спільного з «краєвою» поставою бандерівського комсомолу на еміграції. Вони думають, що демагогією та наклепами («неокомуністи») їм вдасться повернути проти нас деякі елементи української суспільності. Ставка їхня вже сьогодні є не на український актив, а на найбільш несвідомі елементи

села. Практично це означатиме спробу цього середовища розсварити знову наше село з містом. Ця спроба, заповіджувана Озерськими, що мала б полягати на пропаганді грабування селянами колгоспного майна і твердженням, що УРДП за «колгоспи» — є не менш глупою концепцією, як колись була його спроба будувати в гітлерівській новій Європі українську державу. УРДП є партією, що бореться за ліквідацію не лише колгоспу, а й цілої більшовицької системи до основ.

Шлях до цієї мети і до добробуту селян не лежить, однак, в розграбуванні колгоспного майна. Шлях цей лежить в перебудові колгоспу в нові форми господарювання, що може з користю для нашого селянства і народу відбуватися лише поступово. До нової розв'язки селянського питання, що буде безсумнівно опиратися на двох добровільних формах землекористування — на трудово-індивідуальній та кооперативній — шлях веде передовсім через перебрання селянами влади в колгоспі та його перебудову. Це для нас безпірна справа. Лише в цей спосіб наше селянство може стати колосальним співелементом в будові нашої держави. Еміграційна писанина бандерівських писак Озерських та інших є надзвичайно корисним явищем. Вона розвіває всікі сумніви щодо анархічної ролі цієї організації в нашій визвольній боротьбі. УРДП — партія, що вже на сьогодні об'єднує українців з

усіх земель, буде уважати необхідним — повести на всіх українських землях широку інформативну акцію, щоб перестерегти український політичний актив перед українськими еміграційними бандеро-більшовиками. Ми знаємо точно і без їхньої широти, на що надіється цей табір. Коли якийсь ММ у «Визвольній політиці» хоче так розв'язати селянське питання, щоб спочатку розграбувати колгоспи, а пізніше можуть бути поруч «вишневих садків» організовані і більшовицькі колгоспи, то без їхньої широти знаємо, що не лише в такій бандерівській державі більшовицькі колгоспи зможуть «відновитися», а також зможе відновитися і більшовицьке СБ, примітивізація цілого нашого життя, панування необтесаного парубка і обмеженого простака. Але це смішні надії. Поруч всіх нещасть, які пережив наш нарід, він навчився також і політично думати. Він, цей нарід, сам буде про все вирішувати на своїй землі.**)

*) «Стихійний потяг селян-хліборобів до революційного «расхищення» колхозної землі повинен бути визнаний беззастережно і до кінця, без всякого компромісу і лише нісля реального одержання землі та інших засобів виробництва, — хліборобові застерігається повне і беззастережне право поступити з нею на свій розсуд, аж до відновлення сталінських колхозів.» («Визвольна політика» ч. 4-5, ст. 31).

**) Як відмінно підходять до тих справ українські революціонери в краю, що боряться під назвою ОУН і яких ворог щоби скомпромітувати також називає «бандерівцями», скі-

Не в бунті села проти міста, ані не в протиселянській політиці міста УРДП бачить якийсь шанс будування українсько» держави. Зберегти соціальну однорідність та пов'язаність інтересів українського села з українським містом — це для нас вихідна точка всіх наших акцій в Україні. Коли хтось думає, що українські селяни цієї справи не

льки більше глузду та відвічальності в їхніх писаннях-вистарчить хочби зацитувати виїмок із «Слова Краєвого Проводу ОУН» з нагоди Нового Року 1947. Читаємо там між иншим такий заклик до селян: «Українські селяне! Боріться за українську Державу, в якій земля буде власністю народу, в якій буде знесена експлуатаційна система, яку ввели большевики в сільському господарстві. В українській державі селянин не буде кріпаком а вільним громадянином». Беремо ці слова з «Календарця УПА на 1947 рік», сторона 34. Його принесли зі собою останньо партизани УПА wraz із иншими документами, які в цілості підтверджують зовсім протилежний ідеологічний розвій революційних українських кол краєвого ОУН від бандерівських емігрантів. Не ставка на стихійні інстинкти меншвартного елементу — але орієнтування народніх мас на центральні питання боротьби! Поручаємо еміграційним «революціонерам» переглянути собі центральний журнал ОУН в краю «Ідея і чин» виданий в січні 1947 р. Проблематика і постава цього журналу є цілковитою сатисфакцією для УРДП за писання Озерських і пописи В-ків!

розуміють, то, значить, він ставити ставку на темну безпросвітню масу і на руїну України взагалі. Коли в містах буде вирішуватися справа українського державного будівництва, то це не означає, що державне будівництво мусить відбуватися всупереч інтересам села; відбуватиметься воно в місті тому, що справи державного значення не можуть і ніколи ніде на селі не вирішувалися. Міста сьогодні — це вже не дореволюційні російські міста. УРДП матиме вдосталь сил, щоб приєднати до справи боротьби за українську державу не лише робітничий актив, а також і маси українського міського населення. Якщо цього ми не зробимо, то це зроблять наші вороги. Лише політична єдність та господарська співпраця українських селян та робітників може бути підставою нашого державного будівництва.

В Україні визріли відповідні економічні та соціальні умови, що є органічним ґрунтом для наших ідей. Коли б навіть була потрібна довша політична, демократичними засобами проваджена боротьба, коли б наші когорти УРДП мусили б на якийсь час бути в меншості — то це був би час дуже короткий, бо логіка історичного поступу і економічні умови України, її колосальні шанси в найближньому як країни передової індустрії в цілій східній Європі, нарешті, соціальна перебудова нашого народу, що є вже на нами, — це все буде підтверджувати лише одне, а саме те, що наша ідея буде

історично-творчою ідеєю модерного українства, а все інше може мати найвище — переходовий, кон'юнктурний характер.

Еміграційні партії, на нашу думку, не мають шансів прийнятися на Україні більше, ніж у формі невеликих сект. Але коли б це сталося — це не творило б ніякої трагедії. Життя буде найкращою пробою життєвартості всіх концепцій. Але нам здається, що в краю проти себе будемо мати зовсім нові політичні сили. Їх основою буде післябольшевицька спадщина. Це будуть ті елементи, для яких питання політики вміщується в питання не боротьби за певні ідеї, а в спосіб «пристосувати» себе у новій ситуації. Це буде той, нам відомий тип, що за советського режиму вмів скрізь пристосуватися і бути покінним, слухняним кар'єристом; коли ж потрапив під німців — пристосування і втримання на поверхні при нових панах знову стало основним мотивом його поведінки. Ми знаємо його й тут на еміграції, де його партія — це всяка партія більшості, де він в останній час уже «влюблює» в нових опікунів, і чекає, що вони йому знову скажуть робити. Цей духовий плебей і раб до спілки з «малоросами» може схоче творити і свої «політичні» партії, «ідейні концепції», і в нових обставинах намагатиметься знову пристосуватися, стаючи блястом і гальмом в нашому рості.

Проти цієї сили революційний актив нашого народу буде змушений повести рішучу боротьбу, бо

це водночас буде боротьба за нашу незалежність і гідність, за нашу приналежність до європейської спільноти та за наш зв'язок з передовими силами сучасної культури.

Третя імперіалістична війна не буде відбуватися за відстоювання інтересів нашого народу. Немає на сьогодні сили, яка була б зацікавлена в нашому визволенні. Мотиви війни зовсім інші, і вище про них ми вже говорили. Але поскільки наш нарід знаходиться вже в останій війни з московським більшовизмом — ця війна буде для революційних сил України успішним шансом нанести ворогові остаточний удар. Нова імперіалістична війна спричиниться до визволення цих сил, до повного їх виявлення. Після цієї війни наступним питанням, яке буде на денному порядку, — це справа справедливої розв'язки всіх європейських політичних питань, в тому числі українського питання зокрема. В залежності від постави нашого народу буде все це вирішуватися. УРДП стоїть твердо на становищі солідарності нашого народу з європейськими прогресивними силами, що саме родяться на руїнах старої Європи. Ці сили знаходяться передовсім в європейському демократичному соціалізмі. Його ідеали національної та соціальної справедливості є водночас не від сьогодні нашими ідеалами. Цей відроджений рух сучасної Європи є зовсім молодим. Для нього пройшли тільки місяці. Пройдуть роки — і ці сили будуть лише зростати, могутіти, бо історія також працює на них. Це знає наш ворог, і тому

він саме проти тих сил спрямовує всі свої удари.*)

*

На тлі сучасного укладу сил позиція нашої партії і нашого народу на батьківщині зовсім ясна. Ми не знаходимося поміж згадуваними

*) У зв'язку із тим постава наших емігрантів змушує нас зробити маленьку депресію. Саме в той час, як московські агенти видали у Варшаві маніфест до комуністичних партій, спрямовуючи всі свої удари проти демократичного соціалізму, саме в той час, коли большевицькі боївки розбивали італійським робітникам голови та тяжко поранили одного з провідників партії Сарагатті-Метеотті, саме в той час наша преса (навіть нам «прихильна»), промовчує чи всі ці факти, розписуючи про «кризу» європейського демократичного соціалізму, дозволила собі на злобну проти нього пропаганду. Займаючи здебільшого становище, оперте на повному незнанні справи, про яку пишуть, емігранти у відношенні до тих сил, що саме борються проти нашого історичного ворога на вулицях Риму, Парижу, Берліну, здобулися лише на придуркувате підсміхування. Це підсміхування пригадує нам прикрі моменти нашої історії, коли наша армія УНР покидала Україну перед ворожими наїзdnиками і коли із-за плотів підсміхувалися з неї наші ж таки хахли. Цей хахол, як відомо, пізніше за це підсміхування дорого заплатив. Його гнали по Колимах, Сибірах, його батьків і рідних знаходили по могилах у Вігнiцях із зв'язаними колючим дротом руками. Невжеж це його нічого не навчило?

вище двома каменями сучасного історичного становища: підготовою до третьої імперіалістичної війни та наростаючим фронтом нових революційних сил. Все те, що поміж тими силами схоче лавірувати, не зможе існувати як явище незалежне. А кандидатів на такі твори, яким був хочби український Краківський Комітет в «Генеральній Губернії», або в кандидати на делегацію до треторядних урядників поліційної влади, щоб затвердила наш «уряд», так як це було 30 червня 1941 р. у Львові — УРДП не збирається. В Україні та справа серед нашого політичного активу вияснена. Лише зрадники співпрацюють з ворогом і скріплюють імперіалістичні його намагання здобути панування у світі. Справжні його сили характеризуються незалежним думанням і вони є саме тим каменем історичного млина. Вони є саме тим визрілим фронтом нових революційних визвольних сил за кращі і нові, вищої якості форми життя. Тих українських визвольних сил ніхто не буде «молоти», навпаки — в потрібний час вони стануть до остаточної боротьби з большевизмом за свої національні та соціальні права. Разом із боротьбою ідейно споріднених західноєвропейських сил наша боротьба мусять принести остаточної розгром нашого ворога та змусить всіх рахуватися з тими ідеями, що стануть боевими прапорами мільйонних мас колоніальних та трудящих народів всього світу.

Л. ПОДОЛЯНИН

Проблема Людини.

В епохах, задимлених ажіотажем партійної боротьби і вигуками газетних гасел, раз-у-раз як реакція лунає раптом голос: скажіть про людину! Скажіть нам про просту, скажіть нам про звичайну, пересічну, щоденну людину! Та ж, кінець-кінцем, метою всіх теорій, учень і партійних програм має бути вона, людина, і її, людини, щастя й добробут.

Небезпека забути про людину в гарячці політичного життя — це, як показував і показує досвід, дуже реальна небезпека. Цілі грандіозні світоглядові системи, первісно задумані як підйоми для ушасливлення усього людства, в ході подій перетворювались на свою протилежність: на засіб ще більшого утиску йгноблення людини. Ми хочемо будь-що-будь уникнути цієї загрози. Ми хочемо, щоб від початку до кінця новий рух, скерований на перетворення існуючого світу, був стимульований і проваджений людиною згідно з її природою і в дусі її найкращих ідеалів.

Але відразу ж застережімося: йдеться не про сіру людину. Ми виходимо з засади, що всі наші поняття умовні, що дійсність їх перевіряється тільки з певною, виразно окресленою історичною конкретністю і що, отже, активність наша відбувається тільки через перечення однієї релятивної вартості іншою, яку з погляду певного ідеалу взято за більш або менш

наближений до абсолюту позитив. Тим то нам йдеться не про людину як зосередження якихось вічних і незмінних властивостей, а про людину в її русі, в її розвороті, в її можливостях постійного і безперервного вдосконалення. Лише в світогляді, що охоплює людський світ як єдність суперечностей, можливий активізм світонаставлення і можлива віра в примування до щораз кращого й досконалішого, що виникає з заперечення старих позитивів, які з часом стають гальмами на шляху до вселюдської мети. Йдеться — ще раз твердимо — не про сіру людину, не про вічний примітив, не про вічного пролетаря або вічного підпільника. Якщо вище ми окреслили дію Людини як дію, «згідну з її природою», то в нашому понятті це означає, що природа людини полягає якраз у боротьбі з об'єктивною природою і в опануванні її навколо себе і в самому собі. Йдеться про людину становлення.

Однією з найстрашніших перешкод на шляху людини становлення є мислення антиноміями: або-або — мислення середньовічне, не вижите в багатьох випадках і досі. Це мислення не дає змоги встановити справжню ієрархію вартостей, дійсну для даної епохи; воно стає ґрунтом для тяжких непорозумінь, воно стає гальмом у простуванні до ідеалу. Ось число 9 берхтесгаденського «Орлика» надрукувало відкри-

тий лист Дмитра Донцова до Уласа Самчука в справі ретроспективного виступу Юрія Косача в збірнику «МУР» проти лінії «Вісника». Один з найбільших українських публіцистів, який стільки років був духовим провідником західньо-української націоналістичної думки і до голосу якого прислухається ще й досі багато українських інтелектуалів, цей публіцист виступає сьогодні з обороною... чого? Властиво, того, що він, Донцов, пропагував за весь час своєї публіцистичної діяльності: великої ідеї української активності, тобто, в кінцевому рахунку — української людини чину. Скільки ж тут прекрасного наміру і скільки тут разючої сліпоти! Велику заслугу має Донцов перед історією української політичної думки. Яскраво й чітко аж до парадоксальності провів він лінію між двома світами — українським і російським, — затаврував угодовство, затаврував наш провінціалізм, затаврував духове рабство. Але ж це був тільки початок, це був концевий перший період негатиї, в якому кожна гостра деталь, навіть кожен абсурд у протиставленні двох світів був об'єктивно корисний, бо ніщо так, як парадоксальне мислення, не дає поштовху активній діяльності в новому напрямі — а діяльність потрібна була, як повітря. Це був тільки початок, перша вихідна точка, бо після того виникло і виросло стільки проблем, вибухнуло й розвинулося стільки суперечностей, що їх неспроможна вже була розв'язати початкова точка, бо точка, як відомо, завжди залишається на площині, вона не має вимі-

ру ні в ширині, ні в висоті, — життя ж іде далі, життя відбувається в царині сферичного, життя це завжди об'єм, а не площа. В цьому й полягає трагедія донцовського мислення. Він не розуміє нащадків, нащадки не розуміють його. Він говорить однією мовою, нащадки — іншою, хоч вихідна точка була одна: активність української людини.

Донцов не розуміє сучасної української людини. Він і досі не рекомендує їй читати «дегенерата» Пруста і «серотомана» Цвайга. Він і досі пропонує читати тільки Кіплінга і... Меріме («Кармен»?). Чи це показник слабкості сучасної української людини, якщо вона в 40-х роках уже не задовольняється тими «або-або», які їй пропоновано в роках 20-х, якщо в її душі є місце не тільки для Кіплінга, а й для Цвайга? Чи справді ж це означає бути ласкавим телятком, що ссе дві корови? В такому разі ми визнаємо виразно, що маємо таких корів не дві, а дві тисячі, двісті тисяч, стільки, скільки їх було в історії світової думки. І відмежовуватись від будьякої з них, що можуть дати нашому світові якесь позитивне або негативне доповнення, ми не маємо найменшого бажання — хочби й коштом якоїсь партійної анатемі або ризиком зарахування до категорії «свинопасів». Бо сучасна українська людина хоче стати спадкоємцем абсолютно всього здобутого людською думкою в віках, в усьому розібратися сама, без менторів і проповідників, і все використати для будівництва завтрашнього дня. Тим то позитивний ідеал 20-х років має сьогодні вигляд

ідеалу площинного, однобокого. Сьогодні йдеться не про півлюдину, а про цілу людину.

На трагічну (а, може, й комічну) сліпоту засуджена в кожную добу та людина, що мислить або чорним, або білим, не маючи відчуття того, що між цими полюсами є цілий спектр. За таким мисленням, наприклад, якщо Сартра з його екзистенціалізмом засудив, з одного боку, Ватикан, а з другого — Заславський у «Правді», то Сартр повинен бути або матеріалістом, або ідеалістом — або більшовиком, або католиком, — у всякому разі, повинен послідовно прийти до одного чи до другого. Але жива — сферична — дійсність якраз у тому, що Сартр ні більшовик, ні католик. Чи означає ж це, що він щось «літпеле», «ні риба, ні м'ясо»? Ні, це означає тільки, що активізм світосприймання, з якого виходить Донцов, не вивів його на той ступінь свідомості, який дозволяє бачити речі не тільки на площині, але й в об'ємі. Особливо трагічною (або комічною) в мисленні наших ідеологів є антиномія: більшовизм — націоналізм. Усе, мовляв, що бореться з більшовизмом, повинно бути — не може не бути — націоналізмом, інакше воно є або само більшовизмом, або агентом більшовизму. Тим часом Артур Кестлер, Мальро, Сільоне, Герберт Веллз, Андре Жід, Верфель, Бенедетто Кроче, Айнштайн, папа Пій XII, Спендер, Ганді, Дос Пассос, Бернард Шов, Метерлінк, Смагс, король Джордж VI і т. д., і т. д. не є і не були ні більшовиками, ані націоналістами (в розумінні, окреслено-

му нашим сторіччям). Вони є оті «люди третьої розв'язки», існування яких заперечують люди, що вважають за можливі тільки «дві розв'язки»: або-або. «Люди третьої розв'язки» — це ж і є зародок, прообраз суспільства майбутнього, суспільства без імперіалізмів, з єдиним урядом, з вільним розвитком націй — і з вільною людиною.

Але якщо людина — вільна, горда, самовідповідальна — це не тільки ідеал, але й ідеал Донцова (скільки разів він співав хвалу їй, вільній людині!), то для чого ж ці заборони й обмеження, для чого ця недовіра? Якщо вільним формувачем дійсності може бути тільки людина справді вільна, то вона вільна і не вкладається в «круг читання», встановлений «Вісником», і за це не варто вирікати їй анатему, щоб не потрапити в суперечність із самим собою значно більшу, ніж ті, які закидаються «напасникамі з МУРу». Йдеться бо про справді вільну людину.

Так само з нашим «всесвітнянством». Ми сьогодні не збираємося ставити нашим національним ідеалом той мінімум, що його встановив Драгоманов у XIX сторіччі, як і той мінімум, що його встановив Донцов у 20-х роках сторіччя XX. Бо сьогодні зв'язок між нацією і всесвітом виявляється зовсім іншим, ніж він був навіть п'ять років тому. Інший, відмінний, перспективний. Якщо дехто з українських «всесвітнян» перейшов на службу до Кремля, то між цим фактом і всесвітнянством як таким точнісінько той же зв'язок, що й між ударом блискавки і шепотінням во-

рожкам. Бо переважна кількість «всесвітян» не перейшла на службу до Кремля — в тому числі й «напа-сник з МУРу». «Всесвітяни» з тими, хто вірить і хто активно працює для здійснення ідеалу завтрашнього суспільства. І якщо цей ідеал звучить сьогодні ще як утопія, то хто ж, як не Донцов, кликав завжди бути задивленим у... незнане, в майливе, в те, що недоступно провансальцям і Санчо-Пансам, — в утопічне! Людина, яка прагне ідеалу повного національного самовиявлення через всесвітню співпрацю націй і яка при цьому має в своїй мислі досить сили, щоб стати антибольшевиком, — ця людина гідна пошани не тільки нашої, але й Донцова, — якщо він не хоче потрапити в нову суперечність із собою, — ця людина гідна пошани, гідна бути введеною до родини тих, що «ходять вістрям ножа», що «живуть серед небезпек», що є чим завгодно, тільки не «плазунами», не «одописцями чужого імперіалізму». Йдеться ж бо — і Донцову, і нам — про людину сміливу.

Так, йдеться про людину сміливу, про людину вільну, про людину активну. Проблема людини — це проблема її світогляду, її світоприйняття. Людина активна в чині — воєн, здобувець, відкривач нових земель, — творила великі діла, їй бо завдяки цивілізація має свою підвалину. Але наскільки ж більша й дужча за неї людина, активна в мислі, людина, що розвинула в собі надзвичайну силу інтелекту, людина, що думкою надає змісту минулому й сучасному

і рисує, планує, формує образ майбутнього, яке має принести повноту буття не тільки поодиноким щасливцям, а всьому людству — з його націями, відмінними культурами та своєрідними індивідуальностями. Здобувство, чин для чину, дійшовши своєї гіпертрофії, завершило вже свою місію. Томас Мор виявляється дужчим за Кортеса. Настає доба активності інтелекту, доба людини універсальної.

Як ніколи, людство стоїть перед новим незваним обрієм. Чи повинно ж воно його злякатись і відступити на старі позиції? Чи повинно ж знову впріснути з головою в міжнародні війни, у міщанський побут, у забобони й пересуди, в релігійну ворожнечу, в прославлення бестії? Ні, ці «вічні вартості», ці «абсолюти» старого світу нова людина заперечує усією істотою своєї творчої душі, своєю активної мислі. Дивна річ! При читанні цього найновішого послання Дмитра Донцова огортає нас якесь невимовне почуття. Про що тут, власне, йдеться? Де і в чому предмет розходження? Коли читати Донцова, він, як правило, захоплює. Потім виникає нестримна потреба протесту, хочеться заперечувати кожен пункт його тверджень. Але потім, по зрілому роздумі, виясковується розуміння того що тут же йдеться про великі речі, лиш людина, що їх так глибоко відчуває, має такий нещасливий, такий фатальний спосіб вислову. Як же ж тяжко помиляється М. Лагодівський, що в 1-ч. «Проблем» малює нам образ Донцова як людини, що з мотивів особистої амбіції міняє погляди й

орієнтації залежно від змін кон'юнктури! Можливо, що все це мало місце в практиці Донцова як зовнішньої людини, можливо, що він і невірно тлумачив цитати, і вживав демагогічних засобів, можливо, що він це робив значно більшою мірою, ніж може відтворити публіцистичний талант М. Лагодівського, — але яке ж воно все далеке від Донцова як людини внутрішньої! Ми ось тут теж звели полеміку з Донцовим, ми теж сперечаємося з ним за оцінку різних зовнішніх виявів життя, ми теж заперечуємо те, що в його поодиноких твердженнях уважаємо фатально-помилковим, недостатнім, однобоким, перекрученим, спотвореним. Але ж водночас ми відчуваємо, скільки правди, скільки правоти, скільки справедливості заховано у внутрішньому світосприйманні Донцова, який завжди, від початку до кінця, при діаметральній зміні поглядів і політичних орієнтацій пропагував незмінно одне й те саме: ненависть до рабства, любов до свободи, проголошення людини, що гне обставини, що «перемагає обрії» і скорює «сказ стихій» (Маланюк), людини, що до смерті вірна ідеалові, людини, що не знає втоми й спини, людини, що йде вперед, людини-романтика, людини вільної, вольової і активної.

Зовнішні суперечності донцовської вдачі не затіняють для нас Донцова внутрішнього, як ніколи не затінять для нас внутрішніх Миколу Хвильового й Миколу Куліша їхня зовнішня приналежність до комуністичної партії. Ми за Донцова проти Донцова так само, як за

Хвильового проти Хвильового. Йдеться про те, щоб він так само відчув щастя пізнавати цілу людину в об'ємі, як відчуваємо це щастя ми, сьогоднішні українці. Йдеться про те, щоб він теж навчився прозрівати за зовнішніми суперечностями внутрішню сутність людей і явищ, як навчилися ми бачити Донцова внутрішнього за Донцовим зовнішнім, як навчилися ми дивитися не на площинність речей, а на їхню наскрізну дію. Йдеться тепер про те, щоб збагнути в історії силу явищ, в яких сила поєднувалася з ідеєю, де чин доповнювався інтелектом, де окремі ділянки були ланками тієї наскрізьної дії, мета якої стає реальністю тільки в нашу добу. Чи широта світогляду розмагнечує чин? Так, але тільки в слабкої людини. У справжнього формує обставини що ширше бачення світу, то дійовіший і глибший наслідок його чину. Згадаймо Перікла, одруженого з гелленською філософією й гелленським мистецтвом, — а хто ж як не Перікл створив Європу, пристрасним адоратором якої є Дмитро Донцов! Згадаймо італійських тиранів, що вправлялися в ліриці, складали канцони — а хто ж як не Медічі ствердили культурний Окіцидент, що його з такою силою прославляє в своїх писаннях Дмитро Донцов! Не раз Донцов підкреслював, що вирішують не ідеї, а люди — та емотивна атмосфера, в якій діють люди. Це було в ті часи, коли вирішувала закономірність незв'язаних між собою, засадничо ворожих один одному чинів, коли всесвітня змова інтелектуалів ще не постала. Але якщо активізм лю-

дини лежить в її глибокій душі, недоступній виясненню розуму, якщо жадоба дії є внутрішньою суттю людини, то чи програє ж історія людства, коли ця істота поєднується з інтелектуальною цілеспрямованістю і коли колективний чин людства набуде змісту в виясненні своєї мети: в наданні кожному народові й кожній людині повної свободи для повного свого творчого вияву? Вселюдська ідея не може розмагнетити чину, розмагнетчується людина сама з себе, якщо не виробить у собі потуги. Йдеться ж бо про потужну людину.

Обличчя нашої доби визначить потуга, керована ідеєю. Сьогодні йдеться про ідейну людину. Йдеться про людину, яка увільнює своє мислення від усіх пережитків старого світу, від застарілих понять і концепцій у політиці, побуті, релігії. Чи можна надавати сьогодні поважного значення такому безглуздому поняттю, як «навала зі Сходу» коли більшість нас зі Сходу, коли ми знаємо про стародавню культуру і про сучасний побут народів Сходу назрівняно більше доброго й привабливого, ніж зустрічаємо в практиці багатьох «людей з Заходу»? Чи можемо брати за зразок побут сучасного європейського міщанина, з його егоїзмом, скупістю, безкрилістю, вузькістю, обмеженістю, той побут, що ним деякі непомірковані адоратори Заходу хочуть для нас заслонити справжні потенційні спроможності далеко ще не вичерпаного Окциденту? Чи можемо вважати за істину повчання тих катехитів, які замість правдивих християнських за-

сад подають дітям і дорослим самі середньовічні догми, саму порожню форму? Ні, нашим ідеалом є людина, що ідейність свою плекає з активності, а не з безкритичності думки. Христос був для всіх, і тому протестуємо проти утотоження Христової ідеї тільки з католицькою церквою, історія якої далеко не вся складається з непогрішимо-сти. Ніхто й ніколи нас не переконує, що це Христос вселився в тих, які живцем спалили Джордано Бруно, що це Він наказав знищити одного з найкращих синів землі. Ми протестуємо проти того, щоб нас навчали сьогодні про добро і зло за середньовічними категоріями, бо сьогодні ми маємо інші «так» та інші «ні». Чи зможе ж сприяти ідеї нашого сторіччя з його теорією релятивності ієрархія позитивів і негативів, установлена Трідентським собором? Нехай перший-ліпший сьогоднішній догматичний християнин, який живе тільки завченими катехитичними правилами, спробує оцінити цей чин спалення Джордано Бруно з погляду «так» і «ні» — скільки відповідей він дістане? З погляду службовика інквізиції він дістане «так». З погляду «розніженого» гуманіста — «ні». З погляду подвижника, який вважає, що великі ідеї купуються великими жертвами, — безумовне «так». Але — безумовне «ні» з погляду людини, яка, практично зацікавлена в ствердженні відкриття людей Бруно — породи, мала змогу на власному досвіді переконатися, що Канада лежить на відстані стільки-то ступенів від, приміром, Львова чи там Праги. Де ж у цьому

абсолют і де в цьому християнська ідея? Воліємо людину, яка радше відмовиться від спекуляцій людського мозку на тему Христової сутності, щоб не блузнити супроти ідеї людського суспільства, заснованого на по можливості найближчому практичному здійсненні Христових заповідей. Ідеться про щирохристиянську людину.

Так, ідеться про дуже щирю — в мисленні й у вчинках — людину. Людину, що не втікатиме від питань, які сьогодні потребують сміливого поставлення. Цій людині доводиться пробивати собі шлях через ідолів учорапнього дня, які ще досить міцні для того, щоб наступати, щоб заперечувати нову людину і новий світ. Усе, що хоче вона переоцінити, все, чому вона намагається надати нового змісту, все це беруть в оборону ті, хто зацікавлений у тому, щоб світ і далі стояв на старих стовпах. Коли нова людина ставить під сумнів методи викладання релігії по школах — її називають безбожником. Коли нова людина переглядає можливості застосування людської енергії, ініціативи, заподальності поза межами торговельної конкуренції — її називають комуністом. Коли нова людина розглядає питання, чи справді велика приватна власність символізує щастя й незалежність людської особистості — її називають «поширювачем марксіської зарази». А тим часом — хіба може брати участь у будівництві нового світу той, хто автоматично затуляє відкриті питання, хто тікає від розв'язання їх під захист старих «ві-

чних істин», старих «крапок над і»? Ні, будувати життя може лише той, хто відчуває релігію як не тільки органічну, але й усвідомлену потребу контакту з цілим — не як засіб збивання людей у механічну цілість; той, хто вірить, що не конкуренція стимулює людську енергію, а, навпаки, людська енергія стимулювала свого часу конкуренцію, щоб заповнювати товарову порожнечу, але що так само людська енергія, яка є початком усього, і людський інтелект, який надає всьому зміст, можуть на вищому ступені своєї діяльності витворити інший світ, де людям не буде потреби жити по-новому; той, хто не хоче бути рабом матеріальної власності, з утратою якої втрачається глузд його існування; той, хто прагне боротьбу за існування знести на той високий щабель, де вона означатиме боротьбу за духове існування; той, хто хоче стати справді новою людиною і створити світ без воєн і вбивства, без утиску й гніту, без однобокого бачення і без боротьби в ім'я однобокого бачення — світ правди й справедливості, світ звисоченої, звеличеної, великою літерою людини.

І якщо йдеться про те, що кожна доба вимагає свого міту і витворює його, то мітом нашого сторіччя стане людина, яку Бог полишив на час, щоб вона навчилася замінити Його на землі. І коли це станеться, коли кожна найменша людина доросте до повної самовідповідальності перед Богом і собі подібними, настають знову біблійні часи. Ідеться про нову біблійну людину.

ІВ. КОРСУН

Недодумана утопія.

(Про теорію солідаризму)

В останній час модною стає серед деякої частини еміграції теорія солідаризму, як окремого погляду на людське суспільство і його організації. Проблеми солідаризму гаряче дискутуються в середовищі російської білої еміграції. У нас ціла політична організація (ОУН ім. Мельника) вважає, здається, солідаризм своєю офіційною доктриною. В цьому середовищі видано

навіть велику книжку Боярського про солідаризм. Настав, отже, час сказати критичне слово про цю теорію. Розглядаючи концепцію солідаризму, ми в цій статті будемо користуватись тільки матеріалами з статті проф. В Горбачевського «Капіталізм, соціалізм та солідаризм», журнал «Студентські обрії» ч. 1, видання українського студентського товариства «Січ».

Засади солідаризму

Солідаризм проголошує себе ворогом і капіталізму, і соціалізму.

Він «рішуче відкидає теорію про класову структуру суспільства та про перманентний антагонізм інтересів ворогуючих таборів, а замість того категорично проголошує, що суспільство — це живий організм». «Рівність одиниць у громаді можлива лише в початковій стадії розвитку... Різничкування одиниць викликається потребами успішного розвитку громади, тобто, різничкування є ознакою поступу, удосконалення. Навіть і сама природа підтримує різничкування: люди народяться різної фізичної конструкції, різного темпераменту, різного характеру різного ступеня душевного потенціалу». Отже «закликати до рівності — це значить закликати людство вертатись назад до примітивних форм суспільного

життя». «Доводиться подумати, чи не можна часом досягти соціальної справедливості і за соціальної нерівності людей. Вся теорія солідаризму і є, власне, спробою досягнення цього.

Виходячи з засади, що «суспільство — це живий організм», солідаризм твердить, що «розвинена людська громада завжди має три суспільні шари: 1) верхівку — то є ведучі, що дають напрям розвитку, 2) середину — то є керуючі, що вказівки верхівки переводять у життя та 3) підложжя — то є працюючі, що, власне, творять своєю працею нові вартості. Ці три мари конче потрібні, бо без верхівки низи стали б безформенною хаотичною юрбою, безголовним натовпом, а знов же без низів верхівка повисла б у повітрі, не мала б опертя». Так дивиться солідаризм на структуру суспільства.

Як солідаризм досягає справедливості?

Виходячи з таких засад, солідаризм висуває цілий ряд заходів до оздоровлення суспільства. Він вважає, що «кожна одиниця має бути вчленована до тієї чи іншої соціальної верстви». Але «соціальна справедливість вимагає», щоб це робилось не на підставі родовитості (походження), не на підставі протекції, а на підставі «виключно власних заслуг самої одиниці». Все це можливе лише «в добре дисциплінованій громаді». Тільки там можливе «урівноваження прав з обов'язками», дотримання засади «хто багато бере, той мусять багато і дати». Для цього потрібна суворая суспільна контрол. Верхівка мусять «давати накази низам», але «одночасно зобов'язана відповідати перед низами за доцільність даних наказів». Низи мусять мати «право тягти верхівку до відповідальності за національні накази». В основі всього мусять бути суспільна дисципліна, «щільна співпраця всіх суспільних шарів: верхівка не сміє відгороджуватись високою стіною від низів, а знову ж низи не сміють загрузати в болоті індеферентизму». «Значить, — закінчує несподівано проф. Горбачевський, — суспільне життя треба базувати на засадах демократизму». (Усюди підкреслення наше. Ів. К.).

В царині економічної політики «солідаризм ставить принцип приватної власності основним фактором, що має формувати суспільно-економічні відносини». Він проти пролетаризації мас, він стоїть за

їх «обуржуазнення», «бо хоче кожну людину зробити власником, господарем на власному дворі, а не наймитом у чужих хоробах». В земельному питанні солідаризм виступає за розподіл землі між селянами «з заборорою роздільнення земельних маєтків нижче норми, або, знов же, скупчення землі в руках одиниці вище встановленої норми». Право власності на промислові й торговельні підприємства та на житлові будинки існує без обмеження розміру, але природні багатства вилучаються з приватного володіння, «бо були б джерелом несправедливого збагачення одиниць». Так само «тяжка металургія, залізниця, банки та аскурації не можуть бути в приватних руках, бо вони повинні служити публічним інтересам». Солідаризм ставить перед приватною власністю такі обмеження: «1) використовувати маєток можна лише опосабами, дозволеними законом та мораллю (напр., не можна нищити частини врожаю, щоб тим підняти ціни на збіжжя); 2) треба старатись, щоб від використання маєтку мав користь не лише власник, а й ціле суспільство (напр., замість парків, розводити овочеві сади при приватних будинках) та 3) завжди пам'ятати, що для висоти зарібку чи зиску існує певна межа, поза якою починається вже спекулятивне збагачення». За всім цим має стежити держава шляхом 1) планування, 2) регулювання цін, 3) нормування взагалі всяких доходів (заробітної платні, різних гонорарів та рент). Солідаризм хоче дбати, щоб у су-

спільстві не було ані «півлюдей» (паріїв), ані «надлюдей» — півбогів, бо всі люди мають бути лише людьми, хоч і не однакової вартості». «Цементом, що тримає всіх членів громади вкупі, є соціальна справедливість. А соціальна справедливість виявляється в 3-х фазах: 1) в справедливому розподілі фу-

нкцій поміж членами громади (за спроможностями) 2) в справедливому розподілі спільного доробку поміж членами (за заслугами), та 3) в справедливому розподілі громадянських почестей (за моральними вартостями).

Такі, в основному, засади й практичні положення солідаризму.

Критика солідаризму

Перше запитання, яке виникає при розгляді концепції солідаризму, це — чому ніде в світі досі ніхто навіть не пробував здійснювати таку ідеальну (майже як у Платона) державу? І друге: чому в найпереводіших країнах світу, як от Англія чи США, що досягли вершин цивілізації і в деякій мірі стали зразком суспільної організації, чому в тих країнах навіть не чути нічого про солідаризм? Правда, це ще не аргумент протім нього. Все ж в деякій мірі повчальне те, що де найвищого щабля розвитку найпереводіші країни дійшли не на шляхах солідаризму, а на шляхах капіталізму і мають тенденцію замінити капіталізм знову таки не солідаризмом, а, поминаючи його, соціалізмом, бо ж в цілому світі є розмови тільки про капіталізм і соціалізм (та ще комунізм), і ні в одній європейській країні немає партій (крім профашистських), що обстоювали б програму солідаризму.

Очевидно, є якась порочність у цій доктрині. А втім вона виступає досить виразно. Заперечуючи рівність одиниць у громаді, солідаризм покликається на природу — люди родяться, мовляв, теж нерівними, а з різним фізичним та ду-

шевним обдарованням. Це зіставлення було б слушне, якби нерівність у суспільстві точно відповідала нерівності в природі, тобто якби усі багаті були більш обдарованими, а всі бідні — менш обдарованими. Але виявляється, що в сучасному суспільстві багатою людиною, що посідає високе становище, може бути й дегенерат, який дістав від батька велику спадщину, а йому може підпорядковуватись і обдарована, але бідна людина. Отже, природа вимагає, щоб перший підпорядковувався другому, але існуюче суспільство цього не дозволяє. Соціалізм таке протиріччя хоче усунути ліквідацією приватної власності на засоби виробництва, щоб усі люди — і більш і менш обдаровані — мали однакові шанси при початку життєвої кар'єри. Солідаризм же таке протиріччя узаконює, фальшиво покликаючись на природу, яка справді бунтує проти суспільного порядку, що його обороняє солідаризм. Таким чином, перша й друга передумови соціальної справедливості, що її намічає солідаризм, а саме — «справедливий розподіл функцій поміж членами громади (за спроможностями) і справедливий розподіл спільного доробку

буку (за заслугами) абсолютно не-здійсними в солідаристичному суспільстві, де, як пише проф. Горбачевський, «будинки та промислові підприємства можуть без обмеження щодо їх розміру бути об'єктом куплі-продажу», тобто переходити і в спадщину, отже, деякі функції й доробок мають розподілятися не за спроможностями й заслугами, а за... приватною власністю. Те саме, що й у капіталістичному суспільстві.

Далі солідаризм не має ніяких підстав «рішуче відкидати теорію про класову структуру суспільства та про перманентний антагонізм інтересів ворогуючих таборів», бо класова структура суспільства — це зовсім не теорія, а жива практика. Як би ми не міняли назву, — замість клас — верстви, шари чи корпорації, і промисловці як би не називали тим же робітником, що тільки виконує функції керування, — жива практика веде до того, що цей промисловець буде природньо стремити до якнайбільшого зиску (інакше який сенс вести підприємство?), а робітник — до якнайбільшого заробітку. І ці інтереси неминуче стикаються й борються. І нічого страшного в тій боротьбі немає, а навпаки, — де та боротьба природних «егоїзмів» заборонялась (фашистська Німеччина й Італія), там наступала катастрофа (в СССР з неминучістю теж наступить), а нації, в яких сутичка «егоїзмів» була явищем законним, вирости в найпотужніші країни світу (напр., США). Відкидати можна все, але солідаризм не має ніяких засобів припинити існуючу на практиці

класову боротьбу в класовому суспільстві. Пі, правда, можна припинити методами Гітлера, Муссоліні чи Сталіна, але ж, як каже проф. Горбачевський, за солідаризму «суспільне життя треба будувати на засадах демократизму». Отже, й тут солідаризм не все додумав до кінця.

Замість існуючого в живому житті поділу суспільства на класи, солідаризм пропонує надуману схему: 1) верхівка, що дає напрям розвитку, 2) середина, що керує за вказівками верхівки і 3) підложжя — працюючі. Ця схема, правда, дуже нагадує структуру тоталітарної держави: 1) політбюро (райхсканцелярія), 2) обкоми партії (гауляйтери) 3) підложжя. В демократичному житті поділ зовсім інший. Навіть парламент і уряд не можна безоглядно розглядати, як «верхівку, що дає напрям розвитку», бо вони є тільки уповноважені від виборців, які, власне, є першим джерелом, що «дає напрям розвитку». Коли навіть стати на точку зору критиків сучасної демократії, що, мовляв, виборці не є абсолютно незалежні, що через пресу, пропаганду, підкупні тощо капітал контролює вибори в деяких демократіях, то й тоді «верхівкою, що дає напрям розвитку», є той капітал, а уряд — тільки виконавець.

Зовсім інакше, ніж за схемою солідаризму, виглядає в демократичному житті і «підложжя». Тут воно, бодай формально, бодай тільки за конституцією, є джерелом влади, що «дає напрям розвитку». Прогрес полягає в тому, щоб цю фо-

реальність перетворити на реальність, щоб уряд дійсно був тільки виконавцем, щоб виборець реально «давав напрям розвиткові». Соціалізм саме й бореться за абсолютну демократизацію життя, навіть в господарській царині, і за перетворення формальної тільки буржуазної демократії в фактичну соціалістичну. А солідаризм навіть від формальної буржуазної демократії іде назад, відбираючи від основної маси виборців, навіть формальне право «давати напрям розвиткові» (як дає його навіть критикована солідаризмом капіталістична демократія) і залишає тій основній масі виборців тільки презирливу назву «підложжя». Солідаризм називає це найвищою справедливістю, але запевняємо шановного проф. Горбачевського, що запровадити таку «справедливість» можна тільки за допомогою НКВД або гестапо. Дивним після цього є закид солідаристів проти соціалізму, що він, мовляв, хоче змусити робітника «працювати за голодну заробітну плату». Але ж соціалізм каже, що він не вдоволенний навіть формальною буржуазною демократією, а хоче, щоб виборець реально «давав напрям розвиткові», тобто й заробітній платі. Солідаризм в це не вірить і йде назад навіть від формальних прав виборця, роблячи його тільки «підложжям» і ставлячи над ним дві бюрократичні інстанції, хоч бюрократію він бачить тільки... в соціалізмі. Недодумав солідаризм до кінця й тут.

Читача, очевидно, дуже цікавить, яким способом демократичний й солідаризм змінить існуючі в

живому демократичному житті структуру та ієрархію влади і як він її побудує за своєю трьохступеневою схемою. Також читача дуже цікавить, як солідаризм ліквідує реально існуючу класову структуру суспільства і «перманентний антагонізм ворогуючих таборів», як він з реального суспільства створить «живий організм».

Відповіді на це солідаризм не дає. В розділі «як солідаризм досягає справедливості» ми навмисне підкреслювали слова «справедливість вимагає», «мусить», «потрібний», «зобов'язаний», «не сміє» та інші заклинання, якими солідаризм, скований кон'юнктурною потребою бути демократичним, хоче зачарувати реальну дійсність і змусити вскопити в його мертві й убогі схеми. «Кожна одиниця має бути вчленена до тої чи іншої соціальної верстви» (а якщо вона, користуючись солідаристичною демократією, не захоче «вчленитися?»). «Справедливість вимагає, щоб це («вчленення») робилось не на підставі родовитості, протекції, а на підставі виключно особистих заслуг» (а чого вимагає право вільної куплі-продажу власних підприємств?). «Хто багато бере, той мусить багато і дати» (а хто його зобов'яже в умовах демократичного солідаризму?). «Низи мусять мати право тягти верхівку до відповідальності» (але ж то протирічить трьохчленній схемі влади, за якою «підложжя» — то є працюючі, що творять своєю працею нові вартості і більше нічого). І так далі. Добрими намірами, як відомо, і пекло вислане. На «мусить» не будуються ніякі

соціальні концепції й доктрини. В реальній доктрині «мусить» витікає або з закономірностей життя, або з насильства. Коли європейський капіталізм сконав в другій світовій війні, то німецька промисловість «мусить» бути соціалізована навіть на думку американського генерала Клея, бо те витікає з закономірностей життя. Коли колективізація села більшевизмом не витікала з закономірностей життя, то те «мусить» повинно було впроваджуватись терором поліційної держави. Усі наведені вище солідаристичні «мусить» ніяк не витікають з закономірностей життя, отже, потребують тільки насильства. Але ж солідаризм демократичний... Шось не в'яжеться, пане професоре!

На тому ж самому утопічному «мусить» побудована і вимога до приватної власності «не нищити частини урожаю, щоб тим підняти ціни на збіжжя». Очевидно, капіталіст топить в морі каву не від бажання побачити, як синє море стає брунатним, а від гострої господарської потреби врятуватись від ба-

нкротства. Якщо заборона топити каву врятує його, то він не топтиме, а як не врятує, то він просто перестане господарювати в солідаристичному суспільстві. Однією забороною чи моралізуванням нічого не зробите. Треба ліквідувати причини, що штовхають «нищити частину урожаю». Причини ті-конкуренція борців за зиском, тобто приватних власників, що їх обороняє солідаризм. Утопічним є в умовах демократії і змушування приватних власників розводити при будинках замість парків овочеві сади. За це можна боротися тільки пропагандою, що не заборонено в усіх інших (не солідаристичних) суспільствах. Одним із тих побажань, що ними й пекло вислане, є побажання солідаризму «завжди пам'ятати, що для висоти заробітку чи зиску існує певна межа». В солідаристичному суспільстві не передбачене право страйків організованих робітників, хоча проф. Горбачевський нарікає, що «за соціалізму право страйку буде від робітництва відібрано».

В и с н о в к и

Що таке демократичний солідаризм? Це є зреформований на декілька кроків в напрямку до соціалізму капіталізм. Де саме тут елементи соціалізму? Це усупільнені природні багатства, металургія, залізниця, банки. Решта — капіталізм, пом'якшений утопічними плянами ліквідації класової боротьби, «живим організмом» суспільства і безконечною кількістю «мусить». Ці «мусить», як і утопічні в н а ш ч а с надії зберегти від парцеляції се-

лянські господарства (майорат), як і плани депролетаризації та обуржуазнення робітників («кожну людину зробити власником, господарем н а в л а с н о м у д в о р і, а не наймитом у чужих хоробах» (чому усупільнена фабрика є «чужі хороби»?) — все це безнадійна спроба відмиряючої ментальності хапатися за соломинку життя. За всіма цими проектами почувається їхній творець. Хто він? Не існує соціального проекту, за яким би не стояли якісь

соціальні інтереси. Проект усупільнення промисловості ніколи не висунуть промисловці, а його висунуть тільки робітники. Проект зниження цін на хліб ніколи не висунуть його продуценти.

Солідаризм є не капіталістична і не робітничка доктрина, а типова вигадка тієї частини міщанської інтелігенції, яка, зненавидівши соціалізм і розуміючи, що капіталізм теж підійшов до свого кінця, хоче створити якийсь новий — ні капіталістичний, ні соціалістичний світ. Але антикапіталістичним той світ є тільки декларативно, бо реально зачінає капітал тільки в галузі важкої індустрії. Хіба ж власник (хочби й дрібний) спроможний поважно захитати підвалини приватної власності? Але, дозволяючи в основному капіталістичну власність, міщанський солідаризм все ж не дає їй змоги реально існувати, забороняючи природну для капіталізму класову боротьбу, вільну гонитву за зиском, бо з погляду «власного двора» все то є од лукавого, хоч реально така заборона означає спинення динаміки господарського процесу, замороження господарського життя і загрозу параліжу, од якого врятувати могла б хіба тільки система прикріплених до кожного фабриканта солідаристських партійманів. А оскільки це не можливе, бо солідаризм вважає себе демократичним (нічого не зробив!), то весь він в цілому являє собою недодуману утопію реакційної дрібнобу-

ржуазної інтелігенції, переляканої грядущим соціалізмом робітників і селян.

Але якщо в умовах капіталізму солідаризм є нездійснення утопія, то в умовах підсоветських він є просто таким нісенітницю. В нинішній Україні існує дві класи — трудовий народ і більшовицька державно-капіталістична бюрократія. Ми виключаємо припущення, щоб українські солідаристи кликали до класового миру між цими двома непримиреними класами і нинішнє суспільство в Україні теж уявляли як «живий організм» (хоча «організм» той теж існує). Треба скоріше думати, що українські солідаристи просто ігнорують нинішню українську дійсність приблизно так само, як уперта людина, що, побачивши вперше в звіринці верблюда, махнула рукою — «не може бути!». Але ж є! Можна ще припустити, що солідаристи в післябільшовицькій українській дійсності уявляють принцип приватної власності теж «основним фактором, що має формувати суспільно-економічні відносини». Таке припущення найбільше ймовірне, бо хіба власницька ментальність може уявити високорозвинене суспільство без приватної власності як основи економіки? В такому разі до вищенаведеної характеристики можна ще додати, що український солідаризм є типово емігрантський витвір, який супроти української дійсності відстав на цілих тридцять років пореволюційної доби.

Політична боротьба в Італії та її суть.

Сучасна Італія — це країна найбільш затяжної економічної кризи, найгостріших соціальних класових протиріч і найбільше непримиренної політичної боротьби. Барометром економічної й політичної кризи в Італії є існування в ній найчисленнішої після СССР комуністичної партії, що є найкращим показником розкладу країни.

Без пізнання економічного становища й політичної структури Італії неможливо вияснити і зрозуміти сучасне її політичне обличчя та суть внутрішньої політичної боротьби.

Італія належить до найбільш убогих країн європейського континенту. Повна, або майже повна відсутність власних джерел сировини: вугілля, заліза, нафти. Низький відсоток придатної до обробітку земельної площі. Із своїм 45-мільоновим населенням, з найвищим в Європі природним приростом, Італія має власного хліба тільки на 2-3 місяці в рік. Так само, очевидно, стоїть справа з іншими основними засобами прохарчування: м'ясом, тваринними жирами тощо.

Не зважаючи на такий незвичайно невідрадний стан і недостачу основної сировини для розвитку народного господарства в Італії, майже виключно в північній її багатшій частині розвинулася велика

й технічно-передова промисловість, водна, електроенергетична, текстильна, авто і машинобудівельна, корабельне будівництво і легка промисловість. Італійська промисловість розвинулася із значних накопичень торговельного капіталу, дякуючи сприятливому положенню Італії, як природного торговельного центру середземноморських країн, на шляху до Африки, Близького Сходу й Індії, що згодом втратив свою питому вагу в міжнародній торгівлі.

До половини минулого століття Італія була конгломератом політично-об'єднаних держав. До остаточного об'єднання Італії в одну державу дійшло лише в 1870 році. Довершилось воно в боротьбі династії північного П'ємонтського королівства із світською владою римського папства на півдні. Симвіоза ліберальної монархії і католицизму витиснула свій знак на соціальній структурі й громадському та культурному розвитку італійського народу. Прихід до влади фашизму, що політично завершився компромісом між ним, монархією і католицизмом, не змінив нічого або майже нічого в економічній і соціальній структурі Італії. Фашизм, як кожний націоналізм, вузьконаціональний політичний імперіалізм, шукав розв'язки неучасних внутрішніх економічно-соці-

яльних проблем в активній зовнішній завойовницькій політиці. Тому, що для ведення такої політики не було необхідної економічної бази, ця авантюристка політика закінчилася повною катастрофою: втрачено колонії, територіальним обкороєнням Італії, економічною й політичною контролею італійської держави відповідними пунктами недавно підписаного мирового договору.

Прихід до вирішального голосу в міжнародних відносинах економічно наймогутніших колоніальних потуг і зіптовхнення Італії (і не тільки Італії) до ролі другорядних західньо-європейських держав поставив врешті італійський політичний світ остаточно вирішити свої так довго відкладані пекучі внутрішні економічні й соціальні питання й визначити своє місце серед міжнародних сил.

До розв'язання цих питань Італія стає розбита на: промислову північ з численним фабричним робітництвом, без промислової сировини; вбогий південь з залишками феодалних земельних порядків, падронами-поміщиками, безземельним селянством (наші батраки і форнали), і такою нуждою того селянства, що до неї можна прирівняти хібащо злидні українських селян в найгірші роки більшовицької колективізації; сепаратистичну Сіцилію, найбільш упосліджену своєю батьківщиною частину Італії, що марно ждала і за монархії, і за фашизму, і тепер, за демократії, втягнення її в систему загального національного господарства і підвищення рівня життя робітництва

сіцилійських копалень і найманої хліборобської праці.

В загально-державному масштабі недіяльна промисловість, чи не працююча повною парою, безробіття, злидні селянства на півдні і в убогих районах країни, неписьменність і політична невиробленість передовсім південних селянських мас, регіональний сепаратизм, низький рівень освіти на півдні, що створює навіть такі аномалії, як можливість для звичайного італійця, приміром, з Сіцилії чи Пулії розуміти свою літературну мову — ось тло, на якому відбувається боротьба політичних таборів в сучасній Італії. З другого ж боку — нечисленна кляса багатих промислових, торговельних і фінансових підприємців мультимільярдів «бідної», «здевалюваної» ліри, залишки багатого вчорашнього дворянства, що в своїх віллах і замках з парками серед перенаселеного тісного міста консумує рештки своїх багатств, багаті падрони й агрікольтори, що вічно торгуються й нарікають на здачу контингентів в своїй демократичній державі і зацікавлені перш за все в тому, щоб залишити максимум продуктів для операції на чорній біржі.

З одного боку — нужденна карткова система на продукти харчування, а з другого — тут же біля тих самих крамниць з твердими цінами стоїм, яких душа забажає, продуктів споживання для тих, що мають гроші, і всі можливі предмети люксового вжитку.

Картина протилежностей, яких не можна зустріти сьогодні в багатших на сировину та продукти країнах західньої Європи: Англії, Фра-

нції, Німеччині. Це й пояснює розподіл політичних сил в сучасній Італії.

Загальна убогість країни вимагала, щоб в інтересі її швидкої відбудови після закінчення війни були вжиті рішучі заходи та щоб були найбільш раціонально використані фінансові і всякі інші ресурси країни. В перші часи після війни ці зусилля були, щоправда, гамовані контролею окупаційних чинників в Італії та нестабільністю її політичної влади. Остаточна вціліла у війні італійська монархічна влада була повалена всенароднім голосуванням; Італія стала демократичною республікою.

До змагань за перебудову і відбудову Італії в нових відносинах стала нова італійська демократія, розподілена на такі головні сили: в центрі і на правому крилі — християнська демократія, ліберальна партія, Партія «Уомо квалюнкве» (сірої люльки), на лівому крилі — друга щодо чисельності після християнсько-демократичної комуністична партія і третя щодо чисельності — зразу одноціла соціалістична партія.

Італійські центрово-праві партії, як партії міщанства, на якому спирався фашизм, міщанства, що не здібне було зайняти виразну поставу до падаючого фашизму і стати організатором боротьби проти німецьких гітлерівських окупантів, опинилися відразу перед фронтом сильної комуністичної партії, що вміло використала період підпільного протифашистського і протигітлерівського руху для поширення своїх впливів серед мас і роз-

будувала його енергійною акцією в перші часи повоенного хаосу, користуючись розбиттям і слабкістю недавно ще зорієнтованих на фашизм міщанських партій. Початковий зріст комуністичних впливів в Італії був явищем, викликаним переходовими обставинами воєнного і повоенного часу. Пізніше ці впливи треба приписати виключно політиці міщанських партій.

Італійська зразу єдина соціалістична партія виникла також як партія антифашистського й антигітлерівського підпілля. Умови підпільних дій і пізніша необхідність повалення монархії були причиною тактичної співпраці цієї партії з комуністичною партією. Звичайно, в початковій стадії організації цієї партії туди пристали соціалісти різних напрямків і лише в ході практичної політичної і організаційної діяльності могло дійти до створення незалежного італійського соціалістичного руху. Це й сталося на конгресі цієї італійської партії в 1946 році. Соціалістичні діячі під проводом Сарагатта повели явну боротьбу проти комуністичних прихвостнів Ненні й Бассо і створили незалежну соціалістичну партію під назвою Соціалістична Партія Трудящих Італії, повели відверту боротьбу проти комуністичної партії як знаряддя російського імперіалізму і проти партії Ненні й Бассо, називаючи останнього «оком Москви».

Може, іншим разом буде нагода вияснити розбіжності, що виникли в італійському соціалістичному русі. Для нас становить тут найбільшу цікавість — дати загальну хара-

ктеристику італійських відносин і вияснити причину масовості комуністичної партії.

Вже з наведеного ясно, що щонайменше безглуздом було б по-янювати масовість комуністичного руху російським золотом і спритністю кремлівського агента Толліятті. Цей рух коріниться в жалюгідних економічних, соціальних і культурних умовах широких мас італійських робітників і селян.

Тільки розв'язка цих наболілих питань і знищення страшних внутрішніх класових суперечностей могла б частково відтягти дезорієнтованого, доведеного до розпачу, несвідомого робітника та сільську бідноту від комуністичного руху. Немає навіть потреби це аргументувати. Подруге, при такій — назвімо це — природній убогості італійської національної території, очевидно, найбільш справедливий внутрішній устрій не може набагато поправити справи. Отже, для Італії виникає необхідність включитися в ширину міжнародною системою і шляхом обміну товарами здатної до продукування в широких розмірах власної індустрії надолужити внутрішні недостаті.

Італійська незалежна соціалістична партія під проводом Сарагата висунула, власне, таку єдину реальну концепцію виходу із сучасної соціальної і національної кризи, а саме: поперше: найбільш раціонально використати існуючі в Італії економічні ресурси, повільним, але рішучим переходом до планового господарства через націоналізацію й усупільнення важливих секторів народного господарства і

контролі приватно-власницького сектора; подруге, включення Італії в економічну систему західно-європейських країн, як певної самовистачальної (хоч до деяких меж) економічної цілості. Для Італії немає й не може бути іншого виходу, якщо вона хоче бути суверенною державою. Інший вихід — це тільки стати провінцією большевицької Росії, бо на американську провінцію вбога, перенаселена і як-не-як промислово самовистачальна Італія не надається.

Але ж становище інших партій, міщанських і партії комуністичної цілком інше. Тут ми приходимо до суті нашої проблеми.

Політика міщанських партій, від християнської демократичної на право-руками й ногами випрається проти перебудови економічної й соціальної структури Італії; найбільше, що робиться, — це вживаються безвартісні заходи для заспокоєння стривоженої громадської думки або закордону, щоб тим самим створити враження, що для уникнення кризи щось таки робиться. Неможливо в короткій статті проаналізувати все це на фактах. Візьмімо хочби фінансову політику. Для оздоровлення державних фінансів було запропоновано випустити нову валюту і обміняти на неї старі ліри (їх друкували без контролю фашисти, гітлерівські окупанти), що довело до обезцінення її та зросту цін на товари та до незвичайного погіршення становища робітництва, урядницької верстви і взагалі людей, що живуть завдяки продажі своєї праці. При цій нагоді було пропоновано накласти про-

гресивний податок на власників грошового капіталу, набутого, звичайно, нечесною воєнною спекуляцією на чорному ринку; в наслідок цього виникла кляса мільонерів і мільярдерів, які спричинюють існуючу дорожнечу своєю здатністю платити яку завгодно ціну за бажаний товар. Державний скарб мів у цей спосіб стягнути величезні капітали і стримати хоч ріст дорожнечі на ринку. Представники християнської демократії, що була спочатку при владі, опершу були погодились не цей шлях. Та все нові й нові аргументи знаходилися, щоб справу відкласти, пізніше почалося доказування, що ця справа буде незвичайно дорого коштувати, ще пізніше виявилось, що папір, на якому треба було друкувати гроші, десь загинув, і нарешті, коли справа обміну втратила вже фінансовий зміст, її відкинули. Словом, праві кола стоять за збереженням теперішньої економічної і соціальної структури Італії, обороняючи його всіма можливими аргументами, в першу чергу, очевидно, «науковими», а за тим насправді криється звичайний класовий інтерес тих промислових, торговельних і фінансових кіл, що партії фінансують. На закиди, що ця політика руйнує національне господарство і шкодить інтересам робітничо-селянських мас голова зв'язаного з ліберальною буржуазією руху «Сірої людини» Джанніні свого часу цинічно заявив: якщо пролетаріят організовується для оборони своїх класових інтересів, то чому буржуазія не мала б права організовуватися для оборони інтересів

своєї кляси? Чи треба кращого прикладу для ілюстрації того, що міщанські партії не здібні перебороти комунізм? Навпаки — це вони своєю політикою відвертають його від інтересів власної батьківщини, роблять його байдужим до національної справи. Бо коли інтелігентні, висококультурні кола національної італійської буржуазії в ім'я власних егоїстичних інтересів оглядаються на Америку, думаючи, що вона буде їх годувати, то чому дивуватися, що злиденна, неосвічена й несвідома маса населення звертає свої очі на Толліатті і на Москву, коли вона бачить, як на її праці наживається частина «вищих верств»? Коли ж додамо корупцію і продажність міщанських міністрів і їхнє сидження вдесятьох надзірних радах банків і акційних спілок, то стає ясним, що проти такої несправедливості мусять бутувати і протестувати народні низи.

Отже, російський більшовицький імперіалізм має в кожній країні не одну п'яту колону у формі комуністичної партії. Він має дві п'яті колони — комуністичні партії під керівництвом своїх прямих платних агентів і національну буржуазію, що своєю егоїстичною класовою почиткою створює ґрунт для масового комуністичного руху. Бо коли б Москва мусила купувати кожного комуніста за кордоном, їй би не вистачило запасів золота з усього світу.

Яку ж політику веде в Італії комуністична партія? Чи змагає вона

до революції в Італії? Комуністична партія Італії дбає про одне: використовує сліпу, короткозорую класову політику правих кіл для поширення своїх впливів. Міщанських партій вона зовсім не боїться. Вона явно і славно глузує з них і тільки тішиться їхньою роботою. Але є ще третя сила-незалежна соціалістична партія. Якщо б вона перемогла, якщо б їй вдалося перебудувати економічно-соціальну структуру Італії в дусі планового справедливого соціалістичного господарства, то в Італії було б знищено коріння комунізму. Звідси така страшенна лють комуністів на незалежну соціалістичну партію Сарагата в Італії і на всі незалежні партії демократичного соціалістичного руху в західній Європі. І тому в Італії комуністична партія найбільше виступає не проти міщанських партій і їх представників (вона вдоволена, що вони існують!), а перш за все проти партії Сарагата, називаючи її (соціалістичну партію!) агентурою американського капіталізму, а коли це не допомагає, і за тією партією все таки йде свідомо частина робітництва й інтелігенції, вона приходить до терору, розбиваючи мітинги цієї незалежної соціалістичної партії, як це мало місце у всіх важливих і менших центрах Італії. Характерно, що найбільше завзято виступають проти незалежних соціалістів бувші фашистівські еквадристи, що раптом стали переконаними комуністами або комунофілами, як відомий болонський фашистівський еквадрист

Толльой. Та не тільки те. Ми бачимо, як в Італії вся комуністична партія в'яжеться тактично на терені парламенту із крайніми правими з однією тільки метою — повалити разом з правими партіями кожен ініціативу незалежних соціалістів в справах конституційних, економічних, соціальних, в справах культурної політики і виховання. І коли, наприклад, московська «Правда» кидає громи на римського Папу, комуністична партія Італії голосує разом з християнською демократією і правими колами включно до монархістів проти проєкту незалежної соціалістичної партії в справі включення латеранського пакту до нової конституції (цей пакт визнає домінуюче становище католицької церкви в Італії), отже, комуністи раптом виявляють себе ревними католиками.

Таку політику проти незалежного соціалістичного руху у спілці з правими партіями ведуть комуністи також на терені інших країн, перш за все у Франції. В чому річ? Треба сказати прямо: і комуністи, і буржуазні партії навіть не думають про національні інтереси країн. Толліятті не бажав соціалізму в Італії. Торез не бажав соціалізму у Франції. Якби Толліятті бажав, щоб Італія була соціалістичною, він підтримував би італійських соціалістів щонайменше в тих пунктах програми і тих політичних заходах, що ведуть до зменшення злиднів робітничої класи,

до завоювання нею влади. Що ж роблять Толліятті й Торез? Вони явно саботують політику соціалістів, на радість правих буржуазних кіл (і наших неписьменних емігрантських невігласів в політиці). Толліятті й Торез ясно прямують не до соціалізму в Італії й Франції, а до перетворення цих країн в російські колонії. В цьому їм допомагає — також слід сказати ясно, без натяків, — права буржуазія, що своїм опором справі справедливої перебудови економічної і соціальної структури власної батьківщини, в ім'я своїх особистих класових інтересів протиставляється змаганням демократичного соціалізму до планового соціалістичного господарства, до справедливого економічного ладу і здійсненої на його ґрунті політичної демократії.

Якби права реакційна буржуазія дбала про інтереси італійської чи французької нації, то вона мусила б поступитися своїм класовим егоїзмом в користь робітничих мас, що їх їхнє злиденне становище штовхає в обійми Толліятті чи Тореза, і підтримати змагання незаможних соціалістів до упорядкування національного господарства без кризи і безробіття. Але на кожну таку спробу і такі плани ця реакційна буржуазія відповідає галасом про «небезпеку тоталітаризму», так само, як наш нещасний «прем'єр» з вулиці Руської ч. 10 Я. Стецько і його альтер еґо Борис Озерський на сторінках бандерівських еміграційних органів виступає проти «троянського коня». В ім'я тих своїх класових інтересів права реакційна буржуазія пліє

на національні інтереси своєї батьківщини, і коли їй мало сил для придушення робітничого руху, вона готова завжди покликати на допомогу варягів з-за моря й уділити їм відповідні концесії.

Таким чином, маємо об'єктивні, а не дедуковані з наукових вчень підстави твердити, що в сучасну добу єдино демократичний соціалістичний рух бореться за суверенність європейських націй проти більшовицького імперіалізму і його двох рук: комунізму і реакції. Перша з тих рук російського імперіалізму прямує до перетворення західньо-європейських країн в російські колонії, друга з тих рук — європейська буржуазна і націоналістично-шовіністична реакція — готова зректися суверенності своєї нації, обмежити її й причепити до непевного чужого воза, щоб цим самим врятувати свої маєтки і право до паразитної вегетації.

Єдино демократичний соціалістичний рух західньо-європейських народів може відродити західньо-європейську цивілізацію і відкрити шлях до економічного розвитку й добробуту та культурної творчості західньо-європейських націй, бо тільки цей рух має для цього ідейні підстави і хідтримку творчих, не декадентських і не паразитних міщанських, а життєздатних робітничих і селянських мас. Тільки цей рух має органічну концепцію європейського ладу, здатного протистояти континентальному євразійському імперіалізові больше-

вицької Росії й континентальним імперіялізмом взагалі. Невдалі були спроби Гітлера протиставити щось цьому імперіялізмові, тим більше невдалі будуть і мусять бути спроби де Голля (хоч він і не фашист),

Джанніні і всіх інших генералів європейського антибольшевицького вузькочасового і провінційного націоналізму, включно із спробами безталанного «генерала» «Карла Бандери».

З думок Івана МІТРИНГИ:

Нарід це зовсім самостійна одиниця, завдяки якій сучасна людина стає собою. Ми не можемо собі подумати повного життя одиниці поза своєю національною спільнотою. І коли трапляється, що вартісна одиниця може себе зле почувати у своїй спільноті, що ця спільнота не дає їй можливості захити повнотою життя і розгорнути всі її конструктивні сили — то це не значить, що тій одиниці потрібно «шириших рам», як її національна спільнота. Це значить лише, що даний нарід соціально та культурно нездужає і на разі не має в його нутрі сил, щоби шляхом реформ або революції очистити автієву стайню своїх соціальних суперечностей.

В огні повстань, революційної боротьби родилася українська політична думка, справлювана численними похибками. Особливе геополітичне положення української землі вимагало від українського народу особливої і неповторної думки. Тому банкрутовали у нас концепції прийняті з чужих теренів, яких не можна було здійснювати на просторі від Сяну, Буга і Волги в боротьбі за нашу політичну свободу. Тепер саме, після того, як усі українські землі знайшлися у московських руках, настав пригожий час до того, щоби в нас запанувала над мільйонами українських душ одна політична думка, одна революційна тактика, українського народу. До недавня Українська земля була поділена на дві частини. На одній панували дрібні займанці буржуазно-капіталістичного устрою, друга була під пануванням московського большевизму. Ця умовина вводила в українську душу своєрідне двоєвір'я. А це не могло сприяти поглибленню української політичної думки, єдиної якої потребує наш народ. Сьогодні того вже не має а нам лише треба ліквідувати залишки минулого, що осталися в ментальности наших людей.

Користь людському існуванню ми, українці, принесемо не тим, що нашим вугіллям, залізом, хлібом, нашою силою будуть здвигатися палати чужим народам, а найбільша цінність: дух нашого народу топчеться, заглушується насилується — а тим що станемо вільним і суверенним народом.

А. Ч.

До історії гасла »Самостійна Україна».

(Юліан Бачинський чи Микола Міхновський?)

Частина сучасного нашого молодого покоління думає, що ідеологом політичного клича незалежної української держави є Микола Міхновський, автор брошури «Самостійна Україна» що її було видано в 1900 році. Мало хто з наших націоналістів згадує, що цю брошуру видала РУП — новозаснована тоді Дмитром Антоновичем, Русовим, С. Петлюрою, В. Винниченком та іншими Українська Революційна Партія — видала як свій перший програмний випуск. Випустила тобто партія, що пізніше перейшла на чисту й виразну соціал-демократичну програму.

Але чи Микола Міхновський перший проголосив гасло «Самостійної України»?

Ні, зробили це ще задовго перед ним інші українські політичні діячі.

Ще на весні відродження українського народу — в революційні часи 1848 року лемківський священик о. Василь Подолінський підніс це гасло в брошурі, виданій польською мовою. Підніс його, що правда, неспішно.

З часом зміцнення українського національного руху під впливом Драгоманова та в наслідок познання українців з писаннями та працею соціалістів у західній Євро-

пі, з засвоєнням їхніх методів політичної боротьби один із теоретиків та представників української соціал-демократії Юліан Бачинський помістив у органі української радикальної партії «Народ» в 1893 році цикл статей п. з. «По поводу еміграції», в яких аналізуючи справу еміграції українських селян до Росії та за море та обговорюючи й ставлячи перед очі українців і світу «квестію будучности української нації», він також ясно поставив та обґрунтував і вмотивував постулати економічних, політичних і національних змагань українського народу та завершив їх і оформив у девізі: «Вільна, велика, політично самостійна Україна, одна нероздільна від Сяну по Кавказ».

Ці статті Юліана Бачинського вийшли в 1895 р. окремою книжкою п. з. «Україна irredenta» у Львові накладом видавництва «Універсальна Бібліотека».

Юліан Бачинський для обґрунтування постулату політичної державної самостійности українського народу вжив нового методу. Коли всі наші політичні діячі здебільшого зверталися тільки до «пожовклих історичних шпаргалів», як зазначив проф. д-р Ст. Томашівський в «Молодій Україні», в рецензії на брошуру Мик. Міхно-

всього, — тобто до давніх історичних прав, то Юліян Бачинський звернувся до економічної сторінки справи і на цій підставі доказав, що єдиний вихід українців, щоб утриматись, як нації, — це мати свою державну політичну самостійність та боротися за її здійснення.

Це, за його власним словом, «*conditio sine qua* поєднання економічного й культурного розвитку услів'я взагалі можливості екзистенції української нації» (ст. 72).

Аналізуючи перипетії національної української політичної боротьби, Ю. Бачинський мав візію наших недавніх днів, ясно бачив боротьбу українського народу з польським імперіалізмом. Він писав:

«... І настане борба, борба о існування двох капіталів польського й українського, борба о екзистенцію двох клас суспільних — української буржуазії й буржуазії польської, завзята боротьба, повна посвячення, боротьба двох «братніх» народів на життя і смерть... І антагонізм національний дійде зеніту... Відживе давня історія, відгребеш з архівів давні припавші порохи, спомини «ближніх времен» — відживе страшна «традиція»,... що сильно буде прийматись між українською суспільністю, бо знайде відповідний для себе ґрунт. А рівночасно зацвіте багатством і література українська й українська штука, пічне цвітати між українцями й наука.»

«Між тим на порядку деннім буде вже квестія політичної самостійності України, квестія національної української держави...»

(«Укр. іпр.» ст. 54.)

Проаналізував Юл. Бачинський і відносини України до Росії при поваленні російського деспотичного царату:

«Тоді рішиться й Україна, розкута, проголосить і вона своє слово, і вона упізнється тоді різко о своє право до життя. Настане тоді страшний час. Мов грім загукає над Україною проймаючий оклик мести і страшною відплати. Тоді вилложить вона одверто на стіл і своє право до життя, право на політичну самостійність, право бути своїм паном у своїй власній хаті» (стор. 71-72).

Хоч усе це писане 55 років тому, мов візія, але воно яскраво віддзеркалює нам пройдені недавно наші дні, і то як по відношенню до поляків, так і до Росії, віддзеркалює події, свідками яких були ми вчора та які ще й сьогодні відбуваються на наших очах.

Реальну дійсність, оперту на житті, змалював нам соціаліст Юл. Бачинський.

І яким же далеким від того життя та від реальної жорстокої дійсності являється пізніший від нього Мик. Міхновський, що спирався, як влучно запримітив д-р Ст. Томашівський, на саме тільки право «пожовклих історичних шпалерів».

Думки, висловлені Юл. Бачинським в «Україні ірреденті», реалізували українські політичні партії. В 1895 році на з'їзді української радикальної партії після реферату того ж Ю. Бачинського вирішено як перший етап в досягненні самостійної української держави виставити — як політичний пос-

тілят — домагання поділу Галичини на польську й українську область, поновлюючи та на нових підставах обґрунтовуючи старе гасло української політики 1848 року. Справу політичної державної самостійності України в душі «України ірреденти» поставив на міжнародньому з'їзді австрійської соціал-демократії в Берні Микола Ганкевич в 1899 році, наголошуючи з притиском соборницькі ірредентистичні цілі національної політики українських соціал-демократів.

В тому самому році політичну державну самостійність українського народу прийняла в свою програму українська соціал-демократична партія на своєму з'їзді у Львові.

Влітку 1900 року академічна українська молодь на своєму вічі у Львові після рефератів Лонгіна Цегельського та Евгена Косевича виставила як суму всіх політичних змагань українського народу «Самостійну Українську Державу».

В душі «України ірреденти» за самостійність України демонстрував на міжнародньому соціалістичному з'їзді в 1904 р. в Амстердамі пок. Теофіль Мелень, відмовляючись засісти між делегатами інших народів-держав і сідаючи демонстративно на місці неприсутнього делегата Японії Катаями. Демонстрував за самостійністю України на I міжнародніх соціалістичних з'їздах соціалістичний посол австрійського парламенту, пізніший голова Трудового Конгресу Семен Вітик в Штутгарті (1907), в Копенгагені (1910), та Базелі (1912).

Пам'ятний для мене III Конгрес

УСДП 3 березня 1909 р. у Львові. Промовляв на ньому між іншими делегатами соціалістичних партій провідник польських соціалістів Гнат Дашинський. У своїй промові він підкреслив, що «ми тут є тільки частиною наших народів, бо серця наших народів за кордоном; ми, поляки, маємо наше серце у Варшаві, ви, українці, — у вашому золотoverхому Києві».

Напередодні першої світової війни в березні 1914 року на V з'їзді УСДП у Львові Микола Ганкевич, реферує про міжнароднє становище, ясно зазначив становище українських соціалістів: їхньою метою є вільна самостійна українська держава, яку український нарід здобуде тільки після розбиття та повалення російського царату.

Це гасло й виставив у першій світовій війні український нарід, Загальна Українська Рада, «Союз Визволення України» — його реалізували українські січові стрільці.

Підчас війни українська соціал-демократія звернулася до робітництва цілого світу з пропам'ятним листом до Соціалістичного Інтернаціоналу п. з «Проти засуду національної смерті, за самостійність й незалежність українського народу» (Відень 1918 р.), в якому ясно виставлено постулат самостійної української держави. Брошуру цю завіз до Стокгольму на міжнародню соціалістичну конференцію пок. Володимир Темницький та поширив її між чужими делегатами.

На Конституанті в дні 18 і 19 жовтня 1918 р. у Львові це гасло обстоював Микола Ганкевич іменем

УСДП. За ними стояли українські радикали, ліве крило націонал-демократів із послом д-ром Волод. Загайкевичем, українські січові стрільці й молодь.

Це гасло нарешті й здійснено IV і V Універсалом Української Центральної Ради та Трудовим Конгресом.

Цей постулат знайшов свій вияв у постанові II Інтернаціоналу, який вже по першій світовій війні визнав право українського народу на його самостійну українську державу, допускаючи українську соціалістичну делегацію як рівноправну державну

делегацію (дел. П. Дідушок, Мих. Грушевський.)

. Так у світлі історичних фактів виглядає висунення, обґрунтування та пропаганда державної самостійності українського народу.

Микола Міхновський не був першим та єдиним її оборонцем та геральдом, і він сам таких заслуг ніколи собі не приписував. Ніколи не претендував він на монополію і на винахід справи української самостійності.

Але для чого роблять це його невадалі та нещасні епігони?

З думок М. ВОЛОВУЄВА:

На Україні допускаються грубої помилки, розглядаючи українсько-російські відносини та національне пригнічення зі становища мовно-національного пригнічення. За те не доцінюють як слід найважливішої тут справи: пригнічення економічного.

Русотяп не може помиритися з тим фактом, що революція погребала на віки «єдину неділиму» і на її ґрунті здвинула вільний союз народів. Він ніяк не може витягнути відповідних висновків в економічній політиці відносно національних Республік Союзу. Він замість піддержати розвиток продукційних їх сил, робить все шоби цей розвиток задержати, замість розглядати національні республіки як народньо-господарчі цілоти деградує їх знову на позиції «країв», областей та інших додатків до російської економіки.

Коли в Москві говорять про українське народне господарство як про південні райони СРСР — значить приймають за аксіому постулат абсолютної єдності нашого господарства і говорять про окремі його частини як про географічні райони. Коли цей південний район взагалі перестають розглядати як єдиний, а говорять виключно про окремі частини основних вертикалів господарства СРСР, тим абсолютно відкидають навіть саму можливість розглядати ці вертикалі, елементи їх, у комплексі національнорайонному.

Атаманюк Василь

В НАС МІЦЬ, В НАС СИЛА

В нас міць, в нас сила

Ми не одні!

Кріпкі вітрила

Ясні вогні!

Ми бєм у дзвони:

Святий порив!

Зміна міліони на нам призив!

Встають міліони

Дріжать світи

Змовкають стони

Із темноти!

Враз метеором

Знак промінь блиск

Над людомором

Дух смерти звис!

Простув спину

Люд Великан

І йде без впину

Як гураган!

Вогонь пожежі

До хмар встають

Он пута, межі

Раби як рвуть !!!

Олекса Влизько

КРОВИ Б, КРОВИ І СИЛИ.

Крови б, крови і сили відерцем

Святогором понести до мас . . .

Якби можна помножити серця,

Я помножив би тисячу раз!

І роздав би, роздав би, роздав

Як проміння моєї снаги, [би,

Так, щоб світ загорівся і став

І розбив би старі береги! [би,

НЕ ШУКАЮ ДОРІГ . . .

Не шукаю доріг і не плачу, —

Всі дороги ведуть в океан,

Через долю собачу,

Через болі розятрених ран!

Не зриваю в одчаї вітрила,

Допомоги чужої не жду ! . . .

В океані бунтарської сили,

Ще почують мою молоду!

Григорій КОСИНКА
ПЕРЕД СВІТОМ

Розвиднялось.

На небі темніли ще досвітні зорі, коли зимовий ранок заспівав уже над землею, як перлами, срібним снігом...

А крила його... ех, ви не бачили його крил?! Білі-білі і горять червоними хрестиками, а над селами, коли летить ранок, зорі губить.

Упаде зоря на село — молодість сниться, сон розвіває...

Ой, у неї очі — василечки сині,

А уста в неї, уста...

Учителю Юрчику пригадалися уста бурсачки Ніни, отієї самої Ніни, що золоті коси мала, як пшеницю полеглу, і...

— Так, я говорю йому: торариш, не представляйте воображення!

— Фу, ти чорт! Ця ідіотка з мітингу лізе в голову!

Поправив подушку, і заспані очі спинились на білій грубі; там кра-лась якась сонлива та чиста тінь, а...

— Цікаво...

На столі злякано зашаруділа миша, далі затихла, притаїлась, із груби на лаву кіт — очі, як дві жарини, а ступає легко-легко...

— Няв, няв вв... — Незадоволено плигнув.

— Хмм, боротьба... Ай, знов —

А уста в неї, уста...

І почала тоді снуватися, як на витушку, срібна нитка про дитячі літа. ... Надворі гуляє люта зима. Ой, люта! В комині, мати каже, вітер вовком вис, а на замурованих шибках іскряться лисички од морозу.

Напільне вікно закрите старою свиткою; на діжі стоїть маленький «п'ятирик» — каганець і безнадійно моргає до прядки світлом.

В хаті холодно.

Піч, як фортеця, зайнята козаками-дітьми; мати скубе мичку, раз-пораз поплывує в пучки і, овіяна згадкою про молодість, співає:

Ой повій, вітре, з глибого яру,

Підій, дощі, стиха та помалу.

І хиляться дитячі голови до каганця — сумні, замислені, бо невеселої мати співає:

Дівчина вкинула до колодязя дитину і просить природу, щоб не йшов дощ і вода не затопила дитя...

— А нащо ж, вамо, вона його вкинула?

— Самосійний, діти, був.

Мати замовкла.

Тільки видно було дітям, як тонкі зморшки розходились на її високому чолі — думала.

Заплуталась в пам'яті Юрчика срібна нитка дитячих літ, перервалась, а сувора земська школа, як манащеська келія, занесена снігом, заплакала з тугою — «дров немає... дров...»

.... Молотить Юрчик багатим дядькам, дичавіє... ой...

... О, ще маленький вузлик срібної нитки:

Рік у тюрмі.

— Ех, славні часи то були!

Вся наша бурса «льотом, соколи, — вперед, вперед!»

Виплило щось давнє-давнє: В-п-е-р-е-д для революціонера — іскра, що палить...

Підвівся.

По хаті затанцювали сірі силуети і кривава — кривава радуга охопила в обійми вершки тополь; то коло Горлахи горіли ширти — ранком червоний огонь цілував білу зорю.

— Стріляють?..

Так, дець недалеко цювкнула куля, а коло зборні затупотіли об мерзлу землю коні.

— Ц-се? Що таке?!

Хтось хрипло лається...

— Как, говориш? Дмитрій Юрчик?

— Вони в нас учителюють... хороший чоловік, знаєте...

— Дурак ти, мерззавец!

— Звесно, со сной!

Три сірі постаті вирівнялись на білому снігу, поправили затвори і рушили за молодим офіцером...

— Осторожно, пріготовсь!

Прикладом рушниць скочили з бігуна сінешні двері, і Юрчик зрозумів, що йдуть по нього... так-так перед світом прийшла його смерть...

— Митро Пилипович! Митро... — злякано гукала з печі баба, далі затихла:

— Господи, знов люди мокнуть...

Юрчик устав і сів на ліжку.

Сірі постаті злякано, наставляючи рушниці, ввійшли до хати:

— Ви Юрчик?

П'яний, нервовий голос.

— Так.

— Ви делалі українізацію школи, трудовіє принципі, сволочі!

Голос офіцера затремтів, і він хрипло, як кудись поспішав, кинув до сірих людей:

— Большевізма, голубок, захотелось?!

— Я... — почав і не скінчив Юрчик.

— Айсь-ло!

Почулась якась дика команда...

І перервалась тоді срібна нитка.

Три кулі впились в тіло Юрчика, а він з кривою, іронічною посмішкою, коли падав на долівку, шептав: «вперед вперед...»

Був ранок.

Світова зоря покотилася метеором в сизо-чорний дим шкерт, і над тополями зійшло село — тільки далеко-далеко Греблявським шляхом було чути, як весело гикаючи на коні, виїздила з села карательна експедиція армії генерала Денікіна.

Білі пушинки снігу легенько падали на землю, в ямки кінських копит і, здавалось, хотіли замести і слід кривавих гостей...

Петро Карманський

ДУХОМ ВСЕ МОЛОДІ...

Духом все молоді, тілом дряхлі діди
Ми верстаєм дорогу сліпцями;
Йдем вперед на вмання і вступаєм
в сліди
Тих, що нарід вели манівцями.

Держучися пелен романтизму дідів,
Вічно рвемся кудись полетіти:
Вічно хворі від мрій, вічно п'яні від
снів-
Покалічені Ікара діти.

Свій поклавши смітник і підгнилий
У основу будучої Січи [поріг
Воїмося шукати нових, кращих
доріг
Щоб не глянути правді звичі!

Солоденькі грушки нам ростуть на
вербі
Цілий світ лиш пілкується нами...
То ж до всіх ласимось - хочби на-
віть в борбі -
І цілуємось навіть з вовками.

І хоч часто від ран на Голготі па-
дем,
Ми все вірим, що ми непобідні.
І несе на чолі наш рабський ді-
адем -
Такі бідні до зависти бідні!

ОЧЕРЕТ ЯК ХЛІБ ЛЮДЕЙ ПОІВ...

Спогад

Вже на початку 30-х років колгоспи охопили велику частину селянських господарств, і тепер для партії та уряду виникало тільки одне найбільше завдання — примусити впертих селян, що не хотіли й ногою ставати в колгосп, або таки вступити до колгоспу, або піти до міста та там поповнити кількість робочих рук для зростаючої промисловости. На селі проходила реформа, яка нагадувала собою царську реформу 1861 року, коли почала розвиватися російська промисловість і стала потребувати робочої сили, і коли селян немов би формально було звільнено від кріпацтва, а насправді їх позбавили землі, що їм мали вони за часів кріпацтва та яку тепер передали у власність поміщиків. Безземельні ж, «вільні» селяни потяглися тоді шукати праці в містах...

Таке тепер діялося на селі, де для селян лишався один вихід із двох: або вступати до колгоспу й потім порядком вербовки їхати до міста, або не вступаючи в колгосп, прямо «без пересадки» їхати до міста.

Село Дозівка, Х. області, на початку 1930 року нараховувало 389 селянських господарств з населенням 1827 чоловік. Навесні того ж року 28 т. зв. «куркульких» господарств, що мали більше десяти гектарів землі, було знищено, а 109 членів родин вислали до Сибіру. Відніші господарства вступили до колгоспу — їх набралось 165. Решта — 198 — не піддавалися «агітації» й бажали сами собі далі господарювати, а деякі не наважувалися вступати й хотіли вступити тоді, коли на прикладі побачать, що колективне господарство таки справді краще за індивідуальне. Таких селян більш «активні» колгоспники зараз же охрестили назвою «індуси».

Держава не забула «індусиків». Вона почала відразу виявляти до них свою сталінську увагу і відразу ж почала діяти та «агітувати». На всіх їх наклали великі норми хлібоздачі та інші різноманітні державні податки, що їх навіть при бажанні важко було виконати, навіть якби хтось із шкіри виліз.

Але «Москва сльозам не веріт». Залізна рука диктатури почала «виконувати». В жовтні 1932 року в село прислали уповноваженого райвиконкому. За зиму 1932-33 років він гаряче виявив свою «діяльність», наслідком якої в селі було розвалено 62 печі, перерито 58 долівок в хатах упертих «індусів», позмигано всі горища та витрушено всі торбинки з городнім насінням. Хліба в більшості не вдавалося знайти, бо його, якщо був, то все таки добре приховували, а якщо не було, то не було чого й

знаходити... Але якщо вже знаходився, то забирали без пощади й відразу вивозили в район, а тоді вже далі, в рахунок хлібозаготівель.

Не обійшлося, як звичайно, й без застосування законів советської суверості. 83 селян за злісний «саботаж» у хлібозаготівлі було заслано на різні терміни тюремного ув'язнення.

І побачили селяни: що коли немає хліба — то менше біди, ніж тоді, коли хліб водиться в господарстві. І стали селяни жартувати: «Хліб нас з'їдає! Хліб нас поїсть!» Словом, не люди стали хліб їсти, а небувале в історії людства явище — через хліб стали люди гинути, тобто хліб став людей поїдати.

Але самими жартами спротив селян не закінчувався. Дядьки бачили, до чого прямує уряд і влада. І почали ставатися по селі різні «несподівані» «пригоди». Однієї ночі згоріла колгоспівська скирта сіна, там ще щось трапилось, а кульмінаційною точкою всіх «пригод» сталося те, що потрясло всім районом, — хтось убив районного уповноваженого.

Забігала міліція та різні місцеві органи. Винного, як звичайно, не вдалося знайти, бо той, хто задумав убити та наважився на такий вчинок, не думав уже про те, щоб попадатися в руки. І біда, як звичайно, окошилася на Богу душу винних «індусів». 12 «індусів» було засуджено за «співучасть» у вбивстві партійного активіста.

Взимку в селі вже не стало хліба, і почала нависати мара голодної смерті. Селяни взяли тепер за свою худобу. Почали її збувати за безцінь, часто разом з усім своїм майном. Все відводили та відвозили до міста, та й самі втікали до міст, бачачи, що там легше буде пережити голодну весну. Селяни кидали землю, і вона, як звичайно, автоматично переходила до колгоспу та збільшувала його обробні площі. Таких, що кинули село й пішли до промисловості, набралось в селі до двох з половиною сотень.

А тим часом прийшов розподіл на трудодні заробленого врожаю. Колгоспники одержали другосортного зерна (посліду), якого вистачило тільки до нового року, а не до нового врожаю, як розраховували собі партійні активісти. Словом, і колгоспники, й одноосібники були тепер в однаковому становищі, так що переваги колгоспного над індивідуальним господарством зацікавленням не довелося покищо побачити. В колгоспників не було хліба, бо його не одержали на трудодні, а в одноосібників якщо й був у кого хліб, то його знайшли й давно вже повезли «червоними валками» в подарунок державі, як хлібний «лишок»... І ті, й другі з'їдали тепер свої запаси насінної картоплі, думаючи, що прийде весна, стане тепло, а там щось та буде...

Ночами чути було то в одному, то в другому кутку села, як мекали вівці та ревіли корови під ножами голодних селян. До весни дійшло до того, що не було й половини дорослої худоби, а про молодняк не було навіть і згадки. Вночі різали, вночі варили казани м'яса, вночі його й їли кра-

дькома, хоч усім було відомо, хто що робив, але то вже була стихія, проти якої ніякі закони не могли нічого вдіяти, а вони тоді, ще на щастя, не були такими рішучими та безоглядними, як потім.

Та все таки за «злісне» знищення худоби потрапило в тюрму 54 чоловіки. Ці вже, видно, або мусили відтерпіти за всіх, або виявили себе надзвичайно «активними», а може партія та уряд причепили їм до худоби ще й інші якісь тільки їм (партії та урядові) відомі «прогріхи».

В селі ж панував голод.

А весна тим часом приходила, не зважаючи ні на голод, ні на труднощі. Почалися весняні польові роботи. Почали колгоспники виходити на працю. Але відома вже була продуктивність праці!.. Посівна площа, призначена для ярих, не доходила й половини, просапні культури заростали бур'янами. Голодне, виснажене, а в більшості вже й пухле населення села кидало роботу й безсило присівши на траві, чекало проти весняного сонця якогось кінця — якщо не кінця світу, то у всякім разі свого власного... Молодші й сильніші, ті, яких голод не валив ще всією своєю вагою до землі, пробирались по дахах варонів до міст далекої Росії по хліб, везучи з собою своє краще, що ще збереглося, вбрання. Багато з них так і неповерталося з вимінняним за одержаний хлібом — десь умирало або серед дороги між повними хліба містами, або десь на вулицях самих міст, уже перед самим видом западного житнього хліба з тієї ж таки України... Вмирали всюди.

Декого уряд та партія ловила й загонила в тюрму як «ледаря» та порушника «колгоспного статуту».

А голод вже бушував. Смерть уже ходила по селах і махала своєю гострою косою без ніякого жалю. На їжу пішла вже лобода, кропива, деревна кора та інше, що тільки можна було зварити, спекти або з'їсти сирцем. Людина опускалася в глибину своєї найдавнішої історії й нагадувала своїм способом харчування свого давнього дикого побратима, що тільки навчився був користуватися колись вогнем.

Вночі почали зникати коні. Колгоспні коюшні ставали об'єктами уваги та нічних нападів голодних людей. Але влада також не спала, й за коней пішло в тюрму 59 чоловік.

Почали говорити, що хтось когось з'їв... Почалося людодівство.

Село заростало бур'янами, кропивою та лопухами. З гушавин несло важким запахом розкладеного м'яса, що ним могло бути, мабуть, і людське... Там могли валятися й людські трупи, не зважаючи на працю так званих «мертвецьких» бригад, завданням яких було шукати по хатах та дворах та вивозити останки померлих від голоду.

Люди замовкли. Замовк навіть партійний та комсомольський актив, що користуючись нагодою, також почасти повтікав до міст. Інтелігенція повтікала з села. Лікар поїхав до міста Х. відвідати сестру, та там і полицився, знайшовши собі десь працю в поліклініці. Завідуючий шко-

лою, високий і тонкий, з великими очима й запалими від голоду щоками, ходив понад річкою від ранку до вечора і стріляв з саморобного лука гав та горобців, що їх потім приводив до належного вигляду та й з'їдав. Він навіть думав про інших, і ввечері, приготувавши свою здобич, розносив по селу ще живим учням по горобцеві або по четвертині вареної ворони... Дві молоді вчительки поїхали до батьків в інший район і вже й не захотіли повертатися назад.

Село замовкло. Людей не стало. А в полі напрочуд буйно колосувалася озимина.

Село мовчало. Тільки високий завідуючий школи ходив із своїм саморобним луком по мертвому селі й говорив сам до себе:

— Хліб поїв людей...

16. 6. 1947 р.

★
★ ★

Я думав про людське братерство
нове,

І думав, чи в світ вонош видко
прийде?

І бачив я в думці безмежні поля:
Управлена спільним трудом, та
рілля

Народ годувала щасливий, свобод-
ний.

Чи се ж Україна, чи се Край мій
рідний,

Обдертий чужими і світом забутий?
Так, це Україна свободна нова!

.... І в моєму серці біль втишу-
вався лютий.

Щез привид. Я глянув довкола. Он
там

За зорану межу бесь з Грицем
Степан, -

Там дід оре поле старенький, як
гриб,

І плаче за сином, що в Боснії згіб,
Там батько за сином з дрюком уга-
няєсь,

Там мачухи лютий проклін розляга-
єсь...

О, Краю мій Рідний, недолею
гнулий,

Пропасті би краще Тобі, ніж колиб
Така твоя доля повік мала бути!

Іван ФРАНКО

Гадки на межі 1881.

Д. М. Ст. бул. У. П. А.

«ЛУНА»

(Фрагмент)

Нас було дев'ятнадцятеро. Одно-єдине невеличке віконце ледве пропускало сонячне світло через густе сплетіння залізних ґрат. Але камера й без того була темна, брудна. Стіни розмальовані різноманітними візерунками, плямами крові від розчавлених блощиць. Око не в силі розшукати шматочок чистого місця; від колишньої побілки залишилися сліди під написами багатьох-багатьох в'язнів, що їх доля призначила бути мешканцями цього проклятого людськими приміщення. У всякім разі, по камерних стінах ходила щітка білильщика, мабуть, ще тоді, коли тільки будувалася внутрішня в'язниця Вінницького ОГПУ.

Тісно, задуха стискає легені. Тут скинула доля найрізноманітніших, випадкових людей: різних своїм світоглядом, політичним переконанням та національністю. Всі зарослі, неголені, мов пустельники; обличчя не-виразні, тільки очі виблискують тьмяними вогниками. Не розмовляють, тільки поглядом розуміють один одного, а дехто (видно, давніше знайомі) шепоче між собою. Крім усієї нужди і голоду — не дозволено курити. Іноді хтось принесе махорки якось у черевичку чи за латкою в одязині. Тоді настає свято. На трьох-чотирьох — одна цигарка. З вогнем дають собі люди раду. У в'язниці техніка така ж удосконалена, як і на війні.

— Ану, хто має більше сили!? — чується голос. — «Катюшу» в ход!

І мовчки підводиться один із сильніших, мабуть, уже й удосконалений фахівець «катюш», присідає на підлозі, бере скрутені вати, подібний до німецької сигарети, й починає качати під дощечкою на підлозі, аж поки по камері не рознесеться та не залоскоче в носах запах смалятини. Розриває «сигарету», помахує перед собою, поки розгориться...

Куримо... Глибоко затягуємось, аж у потилиці та в вухах стукає, а в очах мигають якісь візерунки.

Куримо... Підсовуюсь до одного, що ближче. Він — з довгими, як у запорожця, вусами.

— Давно вже тут? — питаюся.

— Третій місяць наступив, — чую байдужу відповідь.

— Скоро вже буде кінець.

— А буде... Може, ще перед конком... піду на «луну»...

Мені стиснулося коло серця. Сиджу мовчки. Не хочеться більше говорити, розпитувати. Трохи помовчав мій сусід, а далі:

— Ви ще не були на допиті, не знаєте їхніх прийомів. Нічим не відрізняються від енкаведівських. Такі самі кати, а, може, ще й гірші. Всі «визволителі» однакові...

— Чи можна знати, звідки ви?..

— З Браїлова. Працював директором школи, а тепер ось тут. Дома дружина й троє дітей — на ласку долі zostались.

Тепер я знаю свого сусіда. Він також за Україну. Пошепки до нього:

— Хто ще є з наших?

Подивився на мене блискучими очима-вогниками та й:

— Когось знаєте?

— Знаю Федора Білотченка та одного львов'янина, високого, рудого з довгим носом, на ім'я Борис.

Сусід в нічній тиші потиснув мені руку.

— Білотченко в робочій камері, а Борис в сусідній. Бориса взяли підступом. Сказали: якщо дасть ключ до шифру — випустять. Тепер нас скрізь хватають. Розшифрували звіти, які були при Борисові в час арешту. Білотченка так легко не візьмуть. Твердий хлопець. Обоє їх всипали «свої», з криміналки. Ми всі не згинемо, прийде час і на них, собак німецьких.

Довго гомоніли, аж за далеку північ.

В коридорі чується важка, розмірена хода: тверді кроки кованих чобіт. Врязкіт у дверях. В відчинені двері чути: з гарчанням підїхало авто. В камерах могильна тиша. Тривожна мовчанка. Тривожні хвилини. Всі прислухаються, і кожен не хоче, щоб назвали його ім'я.

— Кривчук Іван, — з німецьким акцентом вибухають слова.

— Шоста, — відклик.

Забряжчали ключі в дверях. Кривчук Іван виїшов у коридор. Ще викликають прізвища... Всіх сорок двох.

В коридорі лемент, плач. Різкий жіночий голос:

— Помилуйте... Я ж ще молода, я хочу жити, я ні в чому не винна... Боже мій!... — і плач.

— Стояти очима до стіни, руки назад. Отак, о... — це гестапівці дротом в'яжуть руки... Дитячі голоси. Хлипання. Чути прощальні поцілунки. Мати прощається з дітьми.

— Мамо, за що ж нас? Мамусю, я хочу жити, ти ж казала: нас випустять.

— Тихо, не гвалтувати!.. — Лясь, лясь — по чийомусь обличчі.

— Всіх не перестріляєте, брешете, криваві кати. Хай живе Україна! Слава Україні!

— Тихо, ферфлюфтер швайн!..

— Да здравствует советская власть! — пролунав голос большевицького партизана.

Дрижачи, притиснувшись один до одного, слухаємо. Що далі?... Тримаємося за руки з моїм співбесідником. В нього — немов не руки, а шматки дьоду. Ввесь тремтить, як осиковий лист.

— Панченко!..

— П'ята! — механічно вискочило в Мого сусіда. Беззвучно обнялися, міцно-міцно поцілувалися.

— Прощай, дорогий друже. Більше не побачимось, хіба на тім світі. Як вийдеш, передай моїй родині... — встав і вийшов, — не пішов, а ледве похитав до дверей.

В розчинених дверях стоїть товстий, дбайливо виголений гестапівець; аж блищить його жирне обличчя в електричному світлі. Над козирком його крисастого кашкета людський череп — смерть.

Сиджу. Кров застигає в жилах. Ще виклики, й чую серед безлічі імен — ім'я — Борис.

— Так, «помилювали», — думаю вголос. І не жалко його якомсь.

Поставили в колону, по двох зв'язаних виводять в авто. Стукіт у коридорі зменшується. Рипнули двері й забряжчали замки в коридорі, глухі розмови німців доносяться до нас знадвору. Обізвався мотор, заскреготіли об пісок колеса. Тихо... Ніхто ні слова.

— Поїхали на «луну», — промовив хтось. Але слова звучали поважно, немов докір, немов прокляття, немов короткий відгук далекого голосу...

Знадвору крізь вікно лукаво й нерозгадано заглядало передранкове світло серпневої ночі 1943. З далекого склепіння неба, прямо в вікно блідо мерехтіла ще зірка, немов мовчазно кликала до себе: «Ідіть, ідіть до мене, тут немає катів»...

Червень 1947.

* * *

З Думок Івана ФРАНКА:

Література стояча понад партіями це тільки ваш сон, це ваша фантазія, але на ділі такої літератури ніколи не було. А ваші закони «естетики» — це шануючи день святий і Вас яко гречних — старе сміття, котре спокійно розкладається на смітнику історії. У нас єдиний кодекс естетичний — це життя. Що воно зав'яже, те й буде зв'язане, а що розв'яже, те буде розв'язане!

* * *

МИКОЛА КУЧЕРЯНСЬКИЙ

БУРЖУЙКА

Жінка стояла коло воріт — худа, згорблена, з чорним клунком за спиною. Боса, в старій свитині, дбайливо залатаній, білій полотняній спідниці. Тяжко зітхнула, глянула навколо. Нікого. Перехристилась. Підняла голову і зіпплюючи літери, прочитала на воротах: «Уманський дитячий будинок». Підняла худий кулак, витерла очі. Ввійшла на подвір'я. Посеред двору — велика купа піску. Коло нього граються діти... Серце жінки забилося, так що вона аж зупинилася. Скинула миттю клунок, кинула його на землю й підбігла до гурту жвавої дівчонки. Швидкими, немов голодними очима, почала заглядати в кожне дитяче личко...

Коло неї раптом виріс чоловік з обципанними вусами.

— Що ви тут шукаєте, громадянко?

— Свою дитину, чоловіче добрий. Ви звідки?

Чоловік хитнув головою в бік великого будинку.

— Голубчику, не знаєте ви Олі?! Чорноока, з родимкою на шиї?... Пригадайте гарненько... — і впилася очима в чоловіка, немов знайшовши раптом давно очікуваний порятунок.

— Їх тут багато, всіх не примітиш, — чухаючи за вухом, промовив чоловік. — А тут намас П? — і він показав пальцем на пісок.

— Моя Оля більша. Восьмий рік пішов.

Чоловік повів очима навкрузи, і ніби про себе:

— Відні жінки! Скільки вже вас тут було.

Потім подумав хвилину й промовив:

— Старші пішли на прогулянку. Та он вони вже й вертаються, — і показав на ворота.

Жінка глянула, потім зірвалася з місця й вибігла на вулицю. Хустка збилася на обличчя й заваджала дивитися. Поправила рукою волосся й застигла. Вся перетворилася в погляд, в зір. В її погляді виднілися всі страждання й муки материнського серця. По дорозі, парами, тримаючись за руки, йшли діти. Жінка навіть не поворухнулася. Здавалось, вона готова кинутись на дітей, вхопити їх у свої обійми й пригорнути до серця. Діти наближались до воріт. Жінка з широко розкритими очима поволі пішла назустріч. В її очах мерехтіли голівки дітей. Вмить погляд зупинився й зустрівся з чорними, як вугілля, очима. Зойкнула жінка, стогін вирвався з грудей. Проходом кинулася й міцно обняла дівчинку.

— Дитино моя ріднесенька! Олю ріднесенька!... Дивися на мене, голубонько!

Дитина від несподіванки і страху крикнула.

— Не бійся мене, я ж твоя мама... Рибко моя нещасна... Не впізнаєш мене?

Жінка стояла на колінах і, обнявши голівку дівчинки, цілувала її в коси. Діти збилися колом і дивилися повними цікавості і сліз очима на жінку, цю незнайому дивну жінку. Оля охопила руками мамину шию й пригорнулася до її грудей.

— Це ви, мамо... Як я злякалася, мамочко. Ви знайшли мене...

Котилися гарячі сльози в матері й падали на заплетену голівку дитини.

— Оля знайшла маму... — зашепотіли діти. — Щаслива Оля...

І вони витирали сльози своїми білими рукавцями.

Мати взяла Олю за руку.

— Я їм все розкажу. Про те, як ти сюди потрапила, як я тебе шукала. Завтра будемо вже дома. Побачиш Колю, — говорила мати, і в її очах миготіли іскорки радості. — Почекай мене надворі, доню.

Жінка підійшла до великих залізних дверей і зупинилась. «Слідчий» — прочитала вона. Затамувала подих, постукала. «Можна» — пробилось через двері. Ввійшла і стала на порозі. Вікно в ґратах. В кутку — стіл. За ним сидить чоловік із цациною борідкою. Він процідив крізь зуби: «Сідайте». Сіла. Втіпивши очі в папери, слідчий запитав:

— Так ви запевняєте, що Оля Любімова ваша дочка?

— Так.

— Ваше прізвище?

— Марія Коваль.

— А дочка Оля Любімова. Ніякої полібности.

— Послухайте, я вам все розкажу, — вихопилося в жінки.

— З присмністю послухаю, — чоловік розвалився в кріслі, приготувавшись слухати.

— Я мала трьох дітей. Найменша з них — Оля. Як каторжна, працювала я від раня до пізньої ночі, заробляючи кусок черствого хліба для них. Недоїдала сама, а все діставала й приносила дітям. Серце кров'ю обливалося, коли я бачила їх голодними. Наближалась зима. В хаті ні кришки хліба. Всі босі, голі, голодні. В селі починався голод. Я захворіла, ледве ходила... Про працю не було вже й мови. Мої діти блукали по хатах, просили хліба. В селі пухли і вмирали з голоду. Старший син, Петя, на моїх очах падав із ніг. Уста спалені, сіре обличчя і пухлі, як колоди, ноги, — він майже не підводився з печі. Незабаром Петя помер. Не було в мене сили віднести його на кладовище. Поховала біля хліва у погребі. Підослала на землю рядню, а вкрила свитиною. Сама й засипала... Двоє діток блукали за мною й просили їсти. Я знала, що швидко прийде й їхня пора... що швидко голод і їх візьме до себе. Билася я в тяжкому горі, мов риба об лід. Шукала порятунку, але марно. Одного дня залишила я колю, середнього сина, в сусідів, а сама поїхала з Олею в

Черкаси. 20 кілометрів від нас. Олі тоді було шість років. По дорозі розповідала я Олі про все. Про голод, про старшого брата, що помер у нас на очах. Я хотіла врятувати Олю й тому вирішила передати її до дитячого притулку. Я сказала про все. їй. Вона плакала й пильно дивилася мені в очі. Приїхали вмісто. Оля вже знала напам'ять, як відповідати: вона сирота, без батька і матері, прізвища свого не знає. «Коли так не скажеш, — сказала я їй, — то тебе не приймуть туди й ти умреш, як і Петя». Вона плакала. Довго бродили ми містом, поки потрапили до дитячого притулку. Поцілувала Олю й послала до воріт. Дивилася їй услід. Оля йшла біля тину, часто оглядалась до мене й плакала. Через хвилинку я зникла з тієї вулиці. Сльози заливали обличчя. Не бачила навіть стежки перед собою. Приїхала додому розбита. В душі порожньо й холодно. Взяла сина й пішла по селах жебрачити. Кожної неділі їздила в місто. Як злодій, ховалася я за рогом вулиці й чекала. І коли діти йшли на прогулянку, я дивилась на свою сирітку й плакала. Але однієї неділі я не побачила серед дітей чорнявої засмученої голівки. Від людей довідалась, що дітей розіслали в різні місця. Моя Оля мала інше прізвище, і я не могла її знайти. Цілий рік шукала її — даремно. Тепер, дякуючи Богові, я її знайшла... — жінка замовкла, витерла хусткою очі. Слідчий підвів плечі:

— Набожна дуже, а брехати вмієш добре.

Жінку немов підкинуло.

— Не вірите, голубчику, що Оля — моя дочка? Родимка на шиї і великий шрам у неї на руці. Їй-Богу!...

— Досить із тим Богом носитись! Скажи відверто, пто тобі що брехню про голод розказував?

— Я сама... Я сама бачила і знаю.

— Гаразд, — коротко мовив слідчий. — А скажи, де був твій чоловік? Чому він не бився з тобою вкупі, як риба об лід? — і слідчий захіхикав. Жінка глянула йому прямо в очі.

— Його арештували.

— Коли? — аж підхопився слідчий.

— В тридцять першому, — коротко відповіла жінка.

— А не знаєш, за що його арештували?

— Не знаю.

— Так, так, — роздумуючи, мугикнув слідчий. Встав, пройшовся по кімнаті. — А коли його арештували: вдень, чи вночі?

— Вночі. Приїхала машина й забрали. Всю хату перекидали. Паперів якихось шукали.

Цапина борідка наблизилась до жінки й процідила:

— Громадянку! То він не арештований, а репресований. Маленька помилка. Ха-ха-ха!... Отже, з дочкою ви мусите почекати, — і поважно сів у крісло.

Жінка підвелась і крізь сльози промовила:

— Невже ж я рідну дитину не можу взяти назад? Невже Оля мусьт зоставатись у цій каторзі?...

Слідчий почервонів. Очі налилися кров'ю. Він схопився, стукнув кулаком по столу.

— Якого права шукаєш ти? Яка ка-тор-га? Ледащо. Розкидала дітей, віятись, гулять закортіло, а тепер голодом одпираєшся. Каторга, голод. Буржуйка.

Він подзвонив у телефон... Мовчанка... На порозі з'явилися дві постаті, з наганами в руках.

— Візьміть її. Поговорить, сміття буржуйське, в іншому місці.

Жінка ступила крок і, як підстрелена, зойкнула: «Олю-ю-ю!»

Слідчий потріпав борідку, посміхнувся й кинув навздогін:

— Оля. Ха-ха-ха!... Федот, да не тот...

Залізні двері із скрипом зачинилися.

Згодом вийшов слідчий надвір. Став, розставивши ноги, біля вікна й улесливо промигив:

— Оля Любімова! Іди, дитинко, вечеряти. Та жінка брехала, що вона твоя мати. То була — буржуйка брехлива.

— Як? Буржуйка? — дівчатко розпирило очі. — То ж моя мама. Мамочка!...

Вона раптом рвонулася й побігла через подвір'я. Її зупинили дівчатка.

— Чого ти плачеш, Олю? Де ж твоя мама? Хіба вона не бере тебе з собою?.. — посипалися питання.

— Моя мама — буржуйка, — гірко плачучи, прохлипало дівчатко.

І кинулося в будинок. Упало на ліжко, й довго здригалися вузьенькі дитячі плечі.

Діти розходились по кімнатах. З клубу, десь із-за стіни, доносились уривки пісні.

Я другой такой страны не знаю,

Где так вольно дышет человек...

Десь співали тоненькі дитячі голоси.

Темніло.

... а щоб збудить
Хиренну волю, треба миром,
Громадою обух сталить

«Я не здужаю» 1859 р.
Тарас Шевченко

ВТРАТА ТОВАРИША

Вперших днях травня 1947 р. в одному із таборів для Депі В Німеччині пропав в загадочний спосіб, один з надійних молодих кадрових членів УРДП, революціонер та відданий українській визвольній

справі патріот тов. Ігор Чайківський (пс. Чіпка, Ч-ра).

Походив він з української робітничої родини з Донбасу. В часі гітлерівської окупації зв'язується Чайківський з групами ОУН та стає одним із перших організаторів українського руху спротиву проти німецьких наїздників в Донбасі. Арештований гестапом дістається до концентраційного табору, з якого звільняє його прихід американців.

З кінцем 1946 року зв'язується з українським революційнодемократичним рухом та пересилає ОУН (бандерівцям) разом зі своїм товаришом В. заяву слідуючого змісту: «До Обласного Проводу ОУН СБ в Х. Ми є одні з перших симпатиків ОУН на східних українських землях. Осінь 1941 року до кінця нашого життя залишиться як один з переломових в нашому життю моментів. Ця осінь, поставила нас на вірний шлях боротьби за незалежність та волю нашої Батьківщини, тобто поставила нас в ряди українського національно-визвольного руху. До кінця 1945 року ми не мали змоги (ба більше того: час цього не вимагав) bliще познайомитися з усіми політичними угрупованнями, що творять український визвольний рух. І ми тому не могли себе определити до такого угруповання, яке булоб нам ідеологічно найбільше органічне. Ми в той час розуміли лише одне: безоглядна боротьба з окупантом на Україні в рядах будького але українського угруповання! Зараз ми рішили стати bliще до того політичного угруповання, яке нам більше органічне і в якому ми можемо більше прислужитися українській справі. Тим угрупованням є УРДП і тому заявляємо, що з днем 1. 12. 1946 року виступаємо з рядів ОУНСБ.»

Ігор Чайківський належав до тієї частини української молоді, яка шукала в праці над собою і в науці джерел розбудови свого світо-

гляду. Він з незвичайною увагою читав кожну статтю з «Нашої Воротьби», постійно працював над собою, вишколював себе на справжнього політичного діяча, до чого мав всі особисті дані. Найблище оточення любило його, як людину розумну, характерну та товариську.

Слідство переведене органами УРДП та незалежними громадянськими чинниками не довело ще досі до остаточного в'ясування зникнення тов. Ігора Чайківського. Однак доступні нам дані та opinie грома-

дян дозволяють припускати, що Ігор Чайківський впаав жертвою злочинних, партійно-засліплених елементів.

Невжеж справді товариш Чайківський поповнює трагічну листу, на якій видніють імена українських патріотів: Сціборський, Сенік, Куць, Мицик, брати Пришляки, брати Медведєвські, дружина от. Бульби, Коник, Сушко та сотні (це жах, але факт!) інших українців, впадших з рук братовбивників-душегубів з партійними білетами ОУН СВ?

Victor Hugo

НА БАРИКАДІ

Sur une barricade, au milieu des pavés . . .
„L'année terrible“

На барикаді, там, в купі каміння, дров,
Де змішані разом геройська й подла кров,
В юрбі мужчин в полон попав малий хлопчина.
«Ти з ними був?» — «Разом!» — промовила дитина.
«Гаразд! Підеш на смерть!» — дав присуд офіцер, —
«Жди на свою чергу». Хлопчак глядить, зазмер,
Як під вогнем рушниць, облиті кровю і потом,
Його товариші падають під мур покотом.
«Пустіть мене домів, на хвилюшку лиш пустіть
«До мамі!» «Ти втічеш!» «Ні я верну вми!»
«Пустіть, я вернуся напевно капітане!»
«Махай!» Хлопчина зник.» Ото попер!» —
Регочуть салдати, сміється офіцер,
Вплітаються в той сміх — невбитих зхриплі згуки . . .
Втім тиша. Сміх застиг. Це хлопець знявши руки,
Віжить. Уже прибіг, і гордо, мов Вяля,*)
Спірається на мур і мовить: «Ось вам я!»

*) Viala — геройський хлопчина, вбитий роялістамиу франпузькій революції.

НОВЕ ДУХОВЕ ОБЛИЧЧЯ

СПД закладає свою світоглядovu перебудову 1947

«Що є найвищим щастям людей, як не те, що ми виконуємо те, що вважаємо за добре і правильне; що ми є паннами над засобами досягнення наших цілей?»

Рідко коли історія однієї політичної партії має два рази однакові шанси. Німецька соціал-демократія в 1945 р. знову стоїть перед таким самим трагічним, але рішучим завданням, як і в 1918 р. Якби ця партія в 1945 р. ще не існувала, то її треба було б створити.

Вона постала в середині 19 ст., тоді, коли соціалізм формувався як наука і серед робітництва — групи, єдиної не зацікавленої в збереженні застарілого панування клас і способу господарства — шукав і знайшов орган розповсюдження.

Соціалізм — це наука про співжиття й діяльність людей. Соціал — демократія — це могутній орган здійснення найкращої форми людського співжиття шляхом вільного порозуміння більшості учасників. Її політика базується на свідомості й почутті відповідальності. Вона не прямує до нівелювання й умасовання, а прямує до повноти буття й багатства форм відповідно до людських здібностей. Її найвищою метою є людина, людина — як пан над господарством і технікою, а не як раб останньої. Для

колективу індивідуум є чисто кількісною величиною; життєва громада висуває наперед особу. Тому соціал-демократія бачить своє завдання не тільки в поборюванні шкідливих відносин власності в громадсько-важливих і дозрілих для громадської власності засобах виробництва, не тільки в заміні вищих державних форм панування шляхом заснованого на довірі і згоді людського проводу, а вона визнає від часу свого існування велике зобов'язання працювати і як виховавча сила людства, — щоб людство могло стати вольово-сильним, відповідальним і здатним до визначення своєї долі.

Соціал-демократія є перманентно-революційною в первісному розумінні цього слова, так, як його уявляв Копернік, коли він у 1543 р. над своїм твором написав слова: «De revolutionibus». Революція є співзвучна з космічними законами. Якщо емпіричні науки — філософія й релігія — не шукають в невідповідний спосіб панування над людиною, а якраз шукають цієї відповідності з космічними силами,

то соціалізм не може й не стане протилежністю до них, а буде поважати й potwierджувати в корні споріднені з ними сили. Чому ж потребує цей рух з широкою світовою концепцією нового духового підкладу, перевірки своїх засад свідомості?

Як партія, соціал-демократія прямує до поширення могутності, могутності не як самоцілі, а як служби людині. Як демократична партія, вона пов'язує розповсюдження своєї могутності з вільною згодою людей, життєві інтереси яких вона репрезентує. Це порозуміння вирішується не тільки дійсним становищем людей, а також ступенем розвитку свідомості про цей стан. Тому ця партія є зобов'язаною завжди і всюди до духової відповідальності. Все живе набирає вигляду «за законом, за яким воно створене», також і живий політичний рух. Соціал-демократія постала з духового кола своїх батьків Маркса, Енгельса, Лассалля з русійськими силами їхнього часу, господарськими соціологічними філософіями. Це пояснення potwierджує існуючі наслідки: паралельні явища в господарстві і суспільстві; революційну ситуацію як наслідок політично-громадської відсталості порівняно з господарським прогресом, русійні закони капіталістичного розвитку; періодичність криз, пролетаризація декласованих, акумуляція; зрілість для соціалізації; можливості організації; роль класової боротьби історії, діалектика подій. Кожен соціолог і економіст по-слугується сьогодні цими важли-

вими і невід'ємними вихідними точками пізнання.

Але це духове пояснення в середині XIX ст. було пов'язане з фактами, які виступали з феодального часу в часи буржуазії і які треба було поборювати: наприклад, союз «трон і алтар», «богоугодні» відносини влади й пануюча «гіпотеза праці» лібералістичного часу, філософський матеріалізм, який проявився тоді остаточно прогресивним і невід'ємним і розповсюдився, не дивлячись на конфесіональне виховання й на німецькі класично-романтичні заповіді. Він став актуальним, бо своїми масштабами він відповідав буржуазно-капіталістичним потребам. Духовий стан того часу приблизно характеризують: фізичні закони про збереження енергії та матерії, критика Виблії, принцип природного добру Дарвіна та монізм у Гекелевих «Загадках світу». Маркс та Енгельс залишили численні висловлення, в яких треба знаходити оцінку духових впливів, для яких вони по-слугувалися такими висловами, як «діалектичний матеріалізм», «матеріалістичне трактування історії» і висували гіпотезу «Вуття визначає свідомість», що її пізніше розуміли хоч і подвійно, але однозначно, так, наче «духові і душевні явища» — це «не що інше, як рух матерії, або «всі інтереси є інтересами задоволення матеріальних потреб» (фрессіінтерессен), і що людина — є те, що вона є». Майже не можна усвідомити собі, яке лихо вчинили ліберальному матеріалізму друзі й вороги злої долі історичного сусідства соціалістичних

початків. Між самими соціалістами постала свого роду віра в вимушений перебіг «розвитку», яку вони думали підтвердити діалектикою Гегеля та Марксовою інтерпретацією історичного руху. Багато соціалістів розглядали цей спосіб трактування як світогляд, і то як єдиний вірний, і кожного, хто висловлювався, що радикалізм всюди і завжди просякає аж до коріння і не послугується ніколи історичною схемою, визначали, як «ревізіоніста і не досить радикального». Так було змарновано і витрачено у внутрішній боротьбі найдорожчий час у рішучий історичний момент боротьби з тоталітарним нігілізмом. І тоді, коли фашизм вивірався в серце Європи й потяг на свій страх молоду генерацію, — це стало долею не тільки Німеччини, було нещастям те, що с-д розмовляла мовою 1890 р. і оперувала настроями 1850 року.

Тому сьогодні відновлена соціал-демократія тримається холодних слів Лео Теса, що не застаріли за дві з половиною тисячі років: «лише думки, які можуть мінатися, є правдивими». Вона, соціал-демократія, робить сьогодні те, що Маркс і Енгельс зробили в свій час: опрацьовує життєву дійсність. Залишається спадщина вірною, і тим краще! Але вона лишається правильною не тому, що має сто років віку, а тому, що вона розкриває рушійну силу світових подій. Наслідки цих нових підвалів не можуть бути передбачені сьогодні. Обмірковування почалися багате обіцяюче. Перші пропозиції і основоположення будуть поставлені на партійній дискусії. Лише після докладної

дискусії партійний з'їзд вирішить остаточне формулювання. Можливо, воно охопить менше, ніж цього сподіваються прихильники програмових основ положень, бо великий будинок з багатьма кімнатами постає лише з широко задуманих планів. Але воно охопить безперечно більше, ніж цього сподівається скептик, свідомість якого дотримується другорядної ідеологічної перебудови.

В обох останніх періодах розвитку людства відбулися рішучі перетворення: виникнення, перемога і занепад тоталітаризму. «Занепад» — це ефемеричний вислів. Тоталітаризм все ще зловіще живий, як внутрішня поведінка людини тут, і як державна і громадська форма — на сході. Він ставить нас перед питанням: чи можна вчитися в історії? Досі вивчалися майже тільки революційні наслідки відкриття та винаходів. Менше зверталось уваги на типовий перебіг аристократії, демократії, охлократії-автократії, напр., у грецьких державах-містах, в античному Римі і в державі-кондот'єрі італійського ренесансу. Глибокий погляд на ритмічність історичних подій найглибше розкрив би рівнотактність великих революцій: вихідна точка (натиск!) — боротьба — перемога — успіх — реакція; наслідок: новий людський тип. Соціал-демократія сьогодні не тільки покликана і зобов'язана відкрити всім народам новий погляд на історію, вона сама хоче вчитися від історії. При цьому нехай її не турбують непотрібні суперечки про те, чи людина робить історію, чи навпаки. Сам Карл

Маркс дає єдину можливу відповідь: люди роблять свою історію, правда, при тих умовах, які вони знаходять. Історію може робити і завше її робила та людина, яка відчувала себе виконавчим органом історії. Немає ніякого примусового перебігу. Партія, що заперечує вільність людських рішень, сама себе паралізує.

Це веде безпосередньо до антропологічно-психологічної проблеми: як бачимо ми сьогодні людину? 19 століття намагалося бачити її механічно, як агрегат з матерії, що рухається завдяки фізичним і хімічним законам. Так дозволено і навіть потрібно робити. Лікар, напр., до цього зобов'язаний. Так само це стосується до улюбленого в 19 стор. чисто біологічного погляду, що розглядав людину у загальному земному житті так само, як рослини і тварини. Але хіба це вичерпує істоту людини? Від рослин і тварин людину відрізняє свобода рішень, вибір між правильним і не правильним, між добрим і злим. «Вільна воля є природженим характером людини». Незаперечність чинної і для світу розрахунковості і розповсюдження її на людину тягне до тоталітаризму. З цих самих причин ніяка партія не мусить накладати на своїх членів та симпатиків обов'язковий світогляд бо політичне розуміння життя не є світоглядом. Соціалізм хоче змінити людський світ, щоб забезпечити таке співжиття людей, яке служило б розвитку людських здібностей, але він з наміром нічого не говорить про проблему буття світу, його субстанцію,

його майбутнє, його призначення, також нічого про проблему пізнання, про можливість і межі людської свідомості. Він, правда, тримається цінних думок, але ж тільки про речі і відносини, що стосуються лише співжиття людей, так, наприклад, власність на життєвоважливі засоби виробництва, але не про власність саму по собі.

Щодо позитивної чи негативної оцінки факторів людського громадського життя, то дослідчі праці останніх десятиліть, від Зіммеля через Зомбарта, Вебера до Опенгаймера, являють собою колосальний матеріал. Поважним завданням соціал-демократії — використати ці неоціннімі досягнення і зробити їх корисними для практичної політичної праці.

Одночасно це наповнило б абстрактні цілі та вимоги життям, що завше впливає з наочних, близьких до переживань прикладів. Історичний огляд, антропологія, соціологія, очевидно, знаходяться в полі зору політичних міркувань. З вигляду далеке від них, заховане в лабораторіях учених, відбулося за останні пів століття дійсне відродження природничих наук, що в наші дні поставило світ перед політичними консеквенціями широкого розмаху: атомова енергія вкоротила другу світову війну і могла б наступну зробити або вирішальною, або неможливою. Атомова енергія як мирна сила покликана створити могутню об'єктивну революційну ситуацію, радикально змінити продукційні відносини і обдарувати кожную живу людину численними силами і життєвими благами.

Перш за все це перешкоджає через суб'єктивно - реакційне наастановлення людської свідомості створенню творчої фантазії, але сприяє затриманню імперіялістичних і мілітаристичних способів мислення.

Дослідження, що ведуть аж до атомової бомби, особливо атомова фізика все ж з'ясували істоту матерії і цим зробили безпредметним старий спір за і проти «матеріалізму», надзвичайно полегшивши нову духову формацію соціал-демократії. Атом як первісна клітина матеріально виявився не «мертвою матерією, що підлягає законові тяжіння», а маленьким космосом із складною центральною зоною, атомовим ядром і планетоподібними електронами, що охоплюють його (пов'язаними особливими силовими оболонками, що можуть бути розглянені часом як матеріальні частинки, а при інших обставинах як силові хвилі). Ціле тримається разом завдяки силам, які можна досягнути лише складними математичними формулами. Що ж є більш «духовим», як математичне відношення? Про природний розпад атомів, радіоактивність дослідник тепер може сказати цілком точно, скільки атомів розпадається протягом так званого «періоду половинного розпаду», але ніколи не може сказати, ніколи не може передбачити, який атом буде розпадатися. Чи не виявляється в цьому щось наче «свобода волі» атомарних явищ?

І коли Плянк обрахував величину елементарного заряду електрона та означив кількість енергії елементарного кванта числом 8, 16. 10-27 ерг сек. то цим самим він

заперчив непорушність закону — «Природа не робить стрибків, а знає тільки переходи». Сьогодні ми знаємо: «Природа робить стрибки, і, властиво, не знає переходів».

Аналогічно в біології ствердив Шредінгер, що в ядрі клітини кожного живого організму існують носії спадковості — гени, які не тільки строго впорядковані, а й містять у собі ще за певною закономірністю розташовані атоми. Нові види виникають тоді, коли під впливом променевого кванту (рентгенового, космічного чи іншого), один атомів виштовхнутий зовсім або зазнає змін. Отже, не статтевий добір породжує види, а мутаційний стрибок що виправдовує себе в житті. Цих декілька, взятих з величезної кількості опрацьованого наукою матеріалу, прикладів дають уявлення про те, як вирішально наука може змінити тепер чи в майбутньому світоуяву в цілком небажаному для неї дусі, бо питання першопричини цих мікроскопічних первісного порядку процесів і їх закономірностей не виключає метафізики, але навпаки, уділяє їй місце.

Стара суперечність між наукою і релігією вирішена з допомогою точно специзованого дослідження природи.

Коли оновлена соціалдемократія опрацює наслідки цих досліджень, тоді вже ніколи вона не пробуватиме зайняти одну з бойових позицій в боротьбі світоглядів, тоді вона виросте з світоглядової байдужості справді толерантною. Закорінена в матірньому ґрунті грецько-римської культурної спа-

щини і двохтисячрічного християнства без будьяких застережень збоку сучасної науки, вона розвиватиметься без небезпеки внутрішньо-духовного заломлення.

На високій площині боротьби за спільне діло вона зустрине підтримку корінно споріднених сил науки, філософії й релігії. Толерантна по своїй природі в усіх світоглядових питаннях, вона залишатиметься нетолерантною тільки в відношенні до тих, які для того, щоб досягнути владу над людьми, в політичному житті намагатимуться світоглядовими засобами зв'язувати людські можливості.

До цього часу не згадано жодним словом про тактичні міркування. Звичайно, практичні точки погляду не можуть бути побічними. Але напевно, що велика соціал-демократинина концепція людини, як істоти, що складається з тіла, душі і духа; її, відповідна духові сучасності, готовність відповісти на всі проблеми, що турбують епоху; рішуче залишення нею всіх

наукових обмежень минулого, — принесуть соціал-демократії нове довіря і нових прихильників, особливе серед інтелектуальних працівників.

Духове новоутрунтування оно-вленої партії не є тактичним кроком, а внутрішньою, глибоко закоріненою потребою, яка є справою сумління кращих, найвірніших, різноманітних віком, прихильників нашого руху.

Партія не є самоціллю. Вона виконує історичне завдання, а коли ні, — вона стає зайвою. Соціал-демократія є виконавчим органом німецького працюючого народу. Цей народ праці сміє вимагати від своєї партії, щоб вона послугувалася найміцнішою і найблискупішою зброєю — свідомістю. Коли німецька соціал-демократія формує наново своє духове обличчя, то цим, врешті, надає внутрішньої рушійної сили соціалістичній діяльності, яка вимагає всі існуючі сили присвятити найпочеснішій службі людині, життю.

Арно Генрі.

„Sozialism Humanistyczny“
New-York, 1945

ДО ПРОБЛЕМИ ЗМІН СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ НАРОДІВ

Реалістична аналіза сучасного суспільства переконує нас, що його соціальна структура радикально змінилася від часів Карла Маркса і що ця зміна веде в своїх наслідках до політичних змін, до змін у доборі засобів, та вимоги поширення бази діяльності, робітничого

руху. Останнім часом поруч буржуазії та робітництва виринула зовсім нова соціальна верства — професійна інтелігенція. Вона появилась між іншим не раптом, не несподівано. Після французької революції ця верства незалежнується щораз ясніше.

До французької революції інтелігенція була лише прошарком, що потопав у міщанстві, шляхті чи духівництві. Після знищення феодального устрою в Європі народжується новочасна військова адміністрація і організація. Розбудовуються кадри кваліфікованих урядників, ростуть ряди лікарів і адвокатів. Після запровадження шкільного примусу витворюється велика верства учителів. Промислова революція стає причиною розросту інтелігенції, інженерів, торговельних урядовців. Разом із могутнім розвитком техніки ростуть цілком нові суспільні інституції. З кінцем XIX століття розвиток професійної інтелігенції стає щораз більше очевидним. Карл Кавтський завважив, що в Німеччині між 1882 і 1885 роком кількість робітників зросла на 62 % тоді, як інтелігенція зросла на 118 %. Американський соціолог Левіс Корен завважує, що в Америці між 1870 та 1940 роками інтелігенція зросла в 16 разів, тоді як робітнича класа збільшилася лише в 6 разів. Декому здавалося, що тут маємо справу з т. зв. «елітарною» класою, і що вона як така буде дуже незначна. Тим часом поруч селян та робітників ця класа стає кількісно дуже поважною й займає всі стратегічно важливі позиції в суспільстві. Видно всі ознаки того, що ця класа буде сильно зростати, далеко швидше, ніж робітництво, і що її роля в суспільстві буде щораз більша. Показується вже ясно, що капіталісти, буржуазія та обшарники — це класи нечисленні та «елітарні». Зате професійна інтелігенція приби-

рає характер щораз більше окремишньої, чисельної та динамічної класи.

Ми живемо в час промислової автоматизації. Некваліфікованого робітника заступають механічні автомати. Війна прискіпила цей процес. Некваліфікований робітник стає щораз менш потрібним у механічному виробництві — зате зростає постійно кількість кваліфікованих робітників та розумових працівників. Великі механічні двигуни, сотні різних машин зайняли місце сотень тисяч мозолястих рук.

Відкриття атомової енергії буде сприяти дальшим змінам суспільної структури народів. Вже сьогодні говориться, що воно потягне за собою ще більше розвиток професійної інтелігенції та зменшить зріст робітників. Дешева атомова енергія приведе до зменшення фізичної праці. Вона провадить до дальшої механізації тих ділянок нашого життя, де ще механізація не запроваджена, і до скорочення працівного часу. Це означає водночас зріст вимог на нових конструкторів, креслярів, інженерів, механіків, урядників: банкових, торговельних, кваліфікованих робітників.

В Сполучених Штатах Америки вже сьогодні засіваються поля з літаків. В Америці вже маємо навіть організації пілотів-фермерів. Не так давно здавалося нісенітницею, а сьогодні це вже факт: літак є сільськогосподарською машиною. Я пишу ці слова, а радіо повідомляє, що літак без залоги пролітає за допомогою радіо над Льюнг Ісланд (січень 1945). Уявляю собі флотилію літаків,

керованих за допомогою радіостанції лише кількома людьми, які водночас обсівають безмежні простори Канади чи Техасу. Кілька літаків замінить праця сотень, а може й тисяч селян, заощадить сотні днів людських зусиль. Зникнуть сіячі, селяни, зате зросте кількість креслярів, інженерів, факівців, кваліфікованих робітників.

Зміна суспільної структури тягне за собою необхідність розширення платформи соціалістич-

ного робітничого руху. Необхідним стає розширення засягу діяльності соціально-демократичного руху, отже, втягнення широких мас інтелігенції безпосередньо в ряди соціалізму або зорганізування тривалої співпраці її з робітничими верствами.

Робітник, селянин, інтелігент — це три елементи демократичного суспільного та політичного поступу.

Ф. Гросс.

„La Revue Socialiste“
VIII, 1947

ПОХОДЖЕННЯ БІЛЬШОВИЗМУ

„La Revue Socialiste“ (орган культури, доктрини й діяльності соціалістичної партії Франції) в числі за жовтень 1947 року містить статтю Армана Кокара п. з. «Гене́за більшовизму». Автор на початку статті нагадує, що Енгельс, перевидаючи 1890 року «Комуністичний маніфест» зазначив, що в 1847 році Маркс не міг назвати той маніфест соціалістичним з тої причини, що слово «соціалізм» вживалося тоді лише для визначення утопічних сект Фур'є й Оуена. Термін комунізм був ширений «Ікарією» Кабе у Франції й пропагандою Вейтмінга в Німеччині. Він був прийнятий «тою частиною робітників, яка, переконана невис্তачальністю простих політичних заворушень, хотіла основного перетворення суспільства» отже, нічого було вагатись у виборі назви, коли гадали, що визволення

робітників мало б бути «ділом самих робітників».

Сорок два роки після випуску відомого маніфесту Енгельс вважав за визнане, що комунізм 1848 року виріс в тогочасному соціалізмі і що в кінці XIX ст. ці два слова передавали одне й те ж поняття, будучи синонімами один до одного.

Як зазначає далі А. Кокар, слова, як книги мають свої долі. Коли на другий день після першої світової війни в міжнародному соціалізмі стався величезний розкол, ті, що викликали його, загалом прийняли стару назву, яка почала занепадати. Це було ще й зручно: прийняти назву комуністичної партії — означало ствердити сувору вірність традиціям робітничої боротьби, й вимагати для себе революційну ортодоксію. В дійно-сти ж комунізм складав по суті ро-

звиток й особливу галузь міжнародного соціалізму — російський, власне, московський більшовизм.

А. Кокар в своїй статті дає коротку історію більшовизму й місця його в російському революційному русі й відзначає в ній різницю між нинішніми соціалізмом і комунізмом.

Автор дає спочатку оцінку революційних рухів до Леніна. Він послідовно оцінює О. Герцена, Чернишевського, Добролюбова, Пісарева, Михайловського, Бакуніна й його учня Нечаєва, який виправдував найцинічніший макіявелізм й навіть чисте й просте злочинство тою «найвищою засадою», що «для мети все дозволено». Далі автор переходить до оцінки діяльності «народників», їх розпаду на терористів й тих, що «йшли в народ», до оцінки «групи визволення праці» — перших марксистів з Г. Плехановим на чолі й нарешті до оцінки легального й нелегального марксизму й утворення російської соціал-демократичної партії 1898 року й заснування Леніним часопису «Іскра» 1900 року.

Ленін починає пропаганду боротьби проти царизму. Цю боротьбу на його думку може вести лише вузько дисциплінована фаланга революціонерів фахівців. Ці революціонери живуть на кошти партії. Керівники матимуть повноваження з «військова організація» з «випробованих революціонерів». В цьому Ленін був послідовником Ткачова, що увів у Росію бланкізм. Ленін виходив виключно з російських умов й заложив основи власної партії, нада-

вав їй абсолютну ціну й необмежене поле діяльності. Він часто виступав проти Г. Плеханова. На лондонському з'їзді 1903 року дійшло до утворення в російській с. д. партії двох фракцій: «більшовиків» і «меншовиків». За Леніна було більше делегатів, тому його фракцію стали звати «більшовиками». Ленін поставив як необхідну умову що кожен член партії мав бути в розпорядженні вищої партійної інстанції, бути вільним від інших життєвих умов, бути професійним революціонером. Інші мали відмінні погляди. Партія поволі все далі розколювалась. Центральний Комітет складався здебільша з прихильників Леніна, що завів сувору централізацію у всій організації. В 1904 році меншовики скинули більшість Центрального Комітету. Тоді Ленін в серпні 1904 року заснував новий часопис «Вперед» й скликав в квітні 1905 року в Лондоні з'їзд, який назвав себе III з'їздом російської с. д. партії. Меншовики були усунені з цього з'їзду. Пізніше Ленін систематично усував елементи здатні критикувати й заваджати вживати військових методів керівництва.

Революційна криза, що постала в наслідок російсько-японської війни й поразки царизму, привела до того, що тактичні розходження між меншовиками й більшовиками відійшли на друге місце після так званої революції 1905 року. В квітні 1906 року відбувся спільний з'їзд у Стокгольмі, де були делегати від 150.000 зареєстрованих членів партії Але примирення було поверхове. І більшовики, і меншо-

вики залишилися на різних позиціях після з'їзду, подвійність організації залишилась.

На слідуючому з'їзді, 5-му, що відбувся в Лондоні в 1907 році, більшість була більшовицька. Вона скріпилася на всіх важливих питаннях, а саме, вона рішуче відкинула на заклик Леніна меншовицьку пропозицію, яка визнавала нейтральність професійних спілок і проголосила, навпаки, що партія повинна взяти керівництво профспілкового руху.

Стичність обох течій, яка мала місце підчас «першої російської революції», лише тимчасово пом'якшила розбіжності. Вони загострилися в період реакції 1908—1912 року.

В той час, як партія зазнавала поразки, зменшувалися її кадри. Більшевики не вважали себе зв'язаними рішеннями. Дбаючи перш за все, щоб посилити власний організаційний апарат, вони дійшли до того, що стали вважати, як колись Нечаєв, що те, що вигідне для справи, те добре завжди, й що вважати себе пов'язаним лояльністю до будьяких противників, коли лояльність не корисна, — це дитяча гра. Таким чином, висловлюючись на з'їздах проти «експропріацій», збройних крадіжок коштів капіталістичної держави, вони в цій ганузі йшли нарівні з максималістами-соціалістами революціонерами. В той час, як більшовицьке керівництво офіційно осуджувало такі вчинки, каса для пропаганди набувала кошти, дякуючи «партійним героям». Соціал-демократична одність в таких умовах зведена була

до чистого фасаду, який лише можна було зняти, лише б стала загроза фікція одності.

Таке сталося 1912 року. В січні того року на конференції в Празі більшовики проголосили себе з'їздом і виключили меншовиків. «Празька конференція підвела підсумки всієї попередньої боротьби більшовиків проти опортунізму; вона рішила вигнати з партії меншовиків; зробивши це вона забезпечила існування більшовицької партії» — відмічає офіційна Історія більшовицької партії й додає: «Після вигнання меншовиків й сконституювання більшовиків в незалежну партію, ця партія стала сильною, могутнішою. Партія посилюється, вичищаючи себе від опортуністичних елементів: це один з наказів більшовицької партії, партії нового типу, яка відрізняється самими своїми засадами від соціал-демократичних партій II Інтернаціоналу.»*)

Для характеристики цієї «партії нового типу» цитована «Історія» настоює особливо на тому, що більшовики «її» очистили від бруду опортунізму», в той час, як «партії II Інтернаціоналу, які, на словах, називали себе марксистськими, терпіли на ділі в своїх рядах противників марксизму, завзятих опортуністів». Відмічаємо цю оцінку, уточнюючи, що «опортунізм» у більшовицькому словнику означає без різниці всяку концепцію, яка стремить пов'язати соціалізм з по-

*) Історія комуністичної партії більшовиків СССР, франц. пер., Паризь Едісіон сосіаль, 1946, ст. 123—124.

літичною демократією в державі або, ще простіше, яка передбачає взаємну терпимість думок всередині партії.

В партії, скомпонованій Ленінім, демократія (в нормальному значенні слова) зведена до найменшого. Вона замінена централізмом (переважно кваліфікованого «демократичним централізмом», через зручне протиречення). Партія-це «спаяне» тіло або краще — «монолітне» і многість стремлінь там незаконна; вона слухається одним блоком поштовху, що виходить в свого «центру». «Центр» або «верхівка» — всемогутній і якщо він ніби має авторитет від «базиса», то через вмілу гру процедури, яка зводиться до наче-автономчої ухвали, що відбувається після удару. Малий гурт керівників не призначається шляхом виборів в точному значенні, але швидше безпосередньо згодою між зацікавленими. На конференції в Празі, наприклад, Ленін примушує призначити як «центрального комітету» однородний гурт з семи членів; після цього той гурт поширює себе сам «кооптуючи» двох інших членів, серед них Сталіна, якого Ленін відзначає за його енергійну акцію «професійного революціонера» на Кавказі. (Сталін не був у Празі, бо щойно втік з північної Росії, де жив під доглядом поліції).

Наріть в такій партії, розуміється, розбіжності не можуть бути уникнуті цілковито. Але коли вони повстають, вони повинні бути згладжені прилученням меншості до більшості, бо «партія завжди має

рацію». Якщо немає прилучення, незгідних тракують як чужий елемент. В кожній хвилі партія має суворо визначену «лінію», поза якою є лише «ухили», ухили «вправо» або ухили «вліво». Так в 1901 — 1911 Ленін має багато клопоту, щоб водночас виправити два протилежних ухили: з одного боку — правого — який з Каменевим і Зінов'євим хоче зберегти зв'язок з «центристом» Троцьким (який держить себе «поза ухилами» й хотів би завадити розходженню більшовики-меншовики); з другого боку — ухил лівий, який вимагає, щоб депутати соціал-демократи в Думі (парламентарі) демісіювали і щоб більшовики не компромітували себе активною політичною чинністю, навіть обмеженою. Раз переконанням, інший — нав'язанням свого авторитету Ленін в таких випадках завжди добивався, що його військо стискувало свої ряди й рівнялось на нього. Один він має для цього потрібний престиж і здатність. Без нього партія розпалася б (зрештою, чи була б без нього більшовицька партія?). Як він хотів, партія є революційною армією, що маневрує згідно з розрахунками єдиного вищого шефа й він є сам цим єдиним шефом.

Після задушення Московського повстання в грудні 1905 року Плеханов жалкував, що взялися за зброю. Ленін, зовсім навпаки, заявив, що якщо сталася програма, то тому, що не зуміли досить рішуче взятися за зброю, а також не досить вишколили маси для нападної боротьби. Він лишається переконаним, що царизм впаде лише

під ударами, які будуть йому нанесені в збройному бою й він підстерігає можливість такого бою. В очікуванні він підсилює й підготовляє своє військо до бою. Його засадою є як при знищенні ворожої фортеці, що треба для повалення існуючого режиму комбінувати всі можливі способи, надаючи найбільшій ваги підступній роботі.

Так, з одного боку більшовицька партія максимально працює в плані легальному. Її щоденник «Правда» з травня 1912 року виходить в Петербурзі й переслідуваний урядом, міняє назву, коли його закривають. В четвертій Думі, вибраній в жовтні 1912 року, більшовицька фракція (лідер якої, Маліновський, довірена людина Леніна, був визнаний після 1917 року провокатором, оплачуваним царською поліцією) нараховує 6 депутатів, проти 7 меншовиків. Вона використовує парламентську трибуну, щоб посилити пропаганду партії, виробляє чисто агітаційні проекти законів, інтерпелює уряд. Послідовним просякненням, уміло веденим, большевицька партія вживає старання, щоб захопити в руки професійні спілки, народні університети, каси взаємодопомоги, всі організації, загально створені меншовиками. З другого боку, партія удосконалює свою організацію на базі таємних гуртів. Не нехтуючи селом, вона посилює свою роботу в робітничих містах, де капіталістична індустріялізація в повному розв'язку без упину скупчує все більше свіжих пролетарських елементів, мало політично вихованих й чутливих до пропаганди. Вона розповсюджує

прекламації, заохочує страйки, підтримує агітацію на мітингах або вуличних маніфестаціях. В той час, як меншовики вважають бажаним народження в Росії великої соціалістичної партії на зразок французької або німецької й намагаються розвинути могутню робітничу демократію яка нав'яже демократію в державі, більшовики скупчуються в таємні й приховані легіони, ставлячи собі стратегічною метою цілковите перекинення держави й стремлячись негайно її розкласти.

В липні 1914 року Міжнародне Соціалістичне Бюро на засіданні в Брюсселі робить спробу, щоб покласти край поділові російської соціальної демократії. На тому засіданні присутні лідери меншовиків — Плеханов Мартов, Аксельрод і багато інших. Ленін відсутній на засіданні: він захотів, щоб від імені більшовиків говорила другорядна особа — Інеса Арман. Остання подає конференції декларацію, написану Леніним, в якій відкидається будьякий компроміс й вимагається щоб лише більшовицька партія була єдиною російською секцією Інтернаціоналу. Через цю непримиримість конференція може лише закликати до єдності, не вірячи у можливість її здійснення. Більшовицька делегатка стримується від голосування.

Напередодні першої світової війни ленінська партія виглядає в Інтернаціоналі як єдина партія, яка ставить розкол в основу своєї діяльності. Ленін, природньо, втримується від одвертого проголошення, що, на його думку, остаточний розрив російської соціал-демократії

від Інтернаціоналу необхідний: він добре знає, що вигідніше висувати як причину відповідальність протилежної сторони. Він перестав говорити про зближення марксистів, про бажану одність, як він це кілька разів робив з тактичних мотивів до 1912 року. Він відкидає а пріорі будьяке злиття з меншовиками, надто з прихильними до демократичного соціалізму на західній зразок, надто схильних воліти розвиток на легальному ґрунті, надто ворожих перетворенню партії у фалангу громадянської війни. Створивши в основному те, про що мріяв колись «якобінець-бланкіст» Ткачов, — однородну партію із залізною дисципліною, Ленін сподівається зробити з тієї малої армії, через «чистку» моторний елемент з величезним запасом сил, здатним бути мобілізованим того дня, коли сильний удар буде можливий.

Ленін не хоче партії на широкіх політичних основах. Це буде для нього менш зручне, як вигідне. Чи не треба буде без упину дискутувати з противниками, творити з ними? Він наміряється ділити секрет дій лише з своїм відданим генеральним штабом, лише йому розкривати способи чину в кожному випадку. З тих способів лише ефективність має встановляти вибір, бо все, що послаблює силу класи визискувачів, справедливе, отже, моральне. Непотрібно, даючи їм бачити подробиці, лякати нерішучі уми, які кричали б про неморальність і розкривали б далі життя Нечаєва. Роль керівництва в тому, щоб зна-

ти й наказувати, роль партії в тому, щоб мати довір'я й виконувати.

Так, партія Леніна дійсно «нового типу» в порівнянні з іншими соціалістичними партіями, але перш усього типу цілком російського. Її властивості пояснюються в першій мірі національним середовищем, виключним положенням цієї величезної держави, ще майже напівфеодальної, з якої з середини величезних мас, що ще не прокинулись від вікової непорушності, виростає під тиском капіталізму пролетаріят, який щодня в свою чергу росте. Ці маси пов'язані з історичними традиціями, які виробились на протязі пів віку насильств і конвульсій — замахів, змова, мала збройна війна між поліцією й таємними товариствами — епізоди не безплідні в житті народу, що звик до проявів нетерпимості, фанатизму сект і брутальності розколів. Ленін не зміг би принести успіх більшовицькому рухові, якби він висловив лише свободолюбні вимоги. Він зумів опанувати течію, яка відповідала інстинктові багатьох москалів, що прилучилися до революційної ідеї.

Ця течія, правду казати, не була єдиною. Московське революційне сумління на початку ХХ століття, просякаючись соціалізмом, виглядало як таке, що схильне зробити з соціалізму міст, який знов прив'язав би Росію до поступової Європи, що розглядало б завдання російської соціалістичної партії як рівнобіжне з завданням західних партій, отже, як кероване водночас боротьбою проти капіталістичного господарства і побудовою по-

літичної демократії. Таке керівництво було б відповідним меншовикам і навіть хоч не так ясно, соціялістам-революціонерам, що перш усього дбали про надання землі селянам. Ленін, хоч інтернаціоналіст в доктрині, не симпатизує в дійсності з соціалістичним демократичним рухом в Європі. Скуплений на російських, власне, московських, завданнях, він бачить лише насильницькі розв'язання, вимога, з якої він виводить правила своєї політичної поведінки. Схематизуючи твердо марксизм — звідки він черпає лише матеріалізм, вияснення господарського розвитку, а також концепцію пролетарської революції, в його очах автоматично пов'язану з теорією диктатури пролетаріату — Ленін мало цікавиться виглядами, які більш або менш виходять на береги марксівської системи, поняттями рівності, свободи, визволення людини. Ленін не допускає, щоб західна демократія була взята як вихідна точка, трактована так, що може бути удосконалена. Його особиста концепція

демократії є концепцією людини, яка підпорядковує все революційній техніці. Коли він сам застосовує цю концепцію, вона виявляє себе системою авторитарною й диктаторською.

Якщо б обставини не зробили з Леніна переможця й використувача революції в Росії, більшовизм без сумніву залишився б явищем специфічно московським. Його прихід до влади і також напади на нього з боку контрреволюції дали йому досить престижу й сили, щоб стати рухом світовим. Ставши московською комуністичною партією, більшовицька партія розпочала будувати навколо себе Інтернаціонал, третій, вдохновителем якого вона стала.

Історія цього Комуністичного Інтернаціоналу — яка буде предметом пізнішої статті — доповнює дуже корисно історію більшовизму, щоб дати тверду базу для протиставлення соціалізму й комунізму.

(З французької мови переказав і переклав С. Г.)

Робітнича класа жде на щось нового. Але це нове, що мусить бути добутих зі старих соціалістичних ідей — це питання духової незалежності, мужності і часу. (Гайден.)

ПРОЖЕКТОРОМ ПО КУТАХ.

Імперіалістичні «христіяни».

Озерський здобув собі славу «теоретика» своїми статтями проги уердепівської «марксожидокомуни» поміщеними в «Українській Трибуні». Тут хочемо звернути увагу на дві інші геніяльні статті того автора поміщені в бандерівському офіціозі «на Сторожі». (число 7). Ті статті мають заголовки: «Догми нашої революції» та «За залізні когорти». Цікаві вони тим, що ясовують «най-прогресивніші» ідеї бандерівських емігрантів. Тоді, коли ми, і всі назагал пересічно розумні та чесні люди називають прогресивністю стремління людства до справедливого соціально та національно ладу, стремління знищити всякого роді імперіалізму, які в першій мірі зумовляють поневолення народів (в тім і українського!) та економічне рабство і нужду людей — тоді Озерський просто заявляє: «Ми стоїмо на діаметрально протилежнім становищі. «Органічні процеси йдуть в якраз протилежному напрямі.» «Не по лінії інтернаціонального соціалізму а по лінії націоналізму» «Імперіалізм не вмер і довго не вмере». «Є імперіалізм і є війни. Не має даних твердити, що буде інакше». «На майбутнє не думаємо, щоби були які вищі понаддержавні чи понаднаціональні консирукції (А що тобі буде з АВНІ!!) ... бо імперіалізм по нашому ніколи не відомруть». Ось з таких залогень виходить «прогрес» якого є носіями «Закордонні Частини ОУН» (ст 13) «Вони («залізні когорти») — ... будуть спасителями прогресу та людства від темної ночі тоталітарного гнету та реакції». Не одні вже «залізні когорти» поломали собі в історії зуби та нанесли своїм власним народам лише нещастя. «Залізна Гвардія» Антонеску. «Чорні Сорочки Мусоліні», штурмові когорти Гітлера — ці всі когорти, що теж були «залізними» — показалися баньками з мила, лише тому, що їх «прогресивні» ідеї були догми імперіалізму та воєн. Але справді весело робиться, коли п. друг Озерський заявляє, що його когорти мусять бути такими людьми, якими були неофіти Ісуса з Назареї (сік) Перші христіяни, які гинули на горіючих стовпах за свою віру за свою правду» (ст 13) Що за фантазія! Адже всім відомо, що христіяни гинули на вогнищах не за проповідування імперіалізмів, воєн, «залізних когорт», але за безмежною любов до ближнього, до людей, яка впливала з глибокого заперечення всякого насильства та імперіалізму. За те нам вже всім відомо, де і на чому заставляє гинути сучасна справедливість проповідувачів імперіалізмів та воєн. Чи не краще булоб Ваш панове зняти з Ваших рептильок Мітрингове гасло «Свобода народам — свобода людині» — та виписати на них Ваше старе: «Стреміти меш до поширення слави, простору та багатства українського народу шляхом поневолення других народів». Воно більше відповідає Вашим душам і Вашим писанням. (Фелікс.)

Щоби не було баламуцтя — вияснюємо.

«Українська Трибуна» раз реферуєчи дані з життя провідника індонезійського руху, не без аллюзій, звернула увагу, що ось така скромна і зовнішньо незаметна особа стала провідником визвольного руху. «УТ» забула одначе подати, що провідник індонезійців, це людина, що найважливіше, з академічною освітою, автор розумних статей, людина, що своє становище здобула не шептами або театральним позерством — але завдяки своїм особистим якостям. Ми теж уважаємо, що наші вожді можуть бути зовнішньо зовсім скромного вигляду. Навіть, коли вони низькі і мають криві зуби, це панове, не шкодить щоби вони були політичними провідниками. Умовина і то тверда умовина, є лише одна: щоби вони мали ті прикмети які «УТ» чомусь пропустила, а саме мали відповідну освіту, прочитали принайменше один добрий підручник економії, соціології, щось дещо філософії, знали добре нашу і наших ворогів історію. Отже, при тій умовині згода: Зовнішній їх вигляд тут при нічому.

Made Wilscha Co Pereto — чи . . . ніхтс гут фершетеген дойтш?

В «Українських Вістях» ч. 71. появилася стаття Я. Вільш п. з. «Ревізія соціалізму». Має це бути зреферування статті поміщеної в німецькому журналі «Volk und Zeit». В статті вільши читаємо між иншим:

«Головним критиком (марксизму) є Перето. Він винайшов методу, яка відкриває взаємну залежність між господарсько-соціальним та і духово-релігійним життям . . .» і. т. д.

Тимчасом в німецькій оригіналі читаємо:

„Im allgemeinen folgt man einer Bewertung, die als erster Pareto über Marx abgegeben hat; sein Verdienst bleibt die Erfindung einer sociologischen Methode, die gegenseitige Abhängigkeit zwischen“ . . .

Отже не Перето але Парето і не Парето винайшов методу але Маркс, чого Парето йому не заперечує, противно за що його хвалить, а за те інші його погляди заперечує і піддає в сумнів. Стаття в німецькому оригіналі цікава, так зреферована, в українській газеті що треба з жалем ствердити, що я. Вільш береться до справи до якої не має двох перед-умовин: знання проблематики сучасного соціалізму і друге: реферує статтю з німецької мови тоді, коли він «ніхтс гут фершетеген дойтш» . . .

Чи в св. Володимир в 1000 році був «мельниківцем» і чи полковник Мельник в 1919 році був проти «мельниківців»?

Дуже часто в націоналістів виклад про «ідеологію» О. У. Н. починається менш більш від такої фрази: «вже св. Володимир . . .», княгиня Ольга, Мономах і. т. д були націоналістами. «Шевченко, Леся Українка

та Іван Франко націоналісти . . . » «Хвильовий націоналіст . . . » «Такі, до речі, смішні і наївні «виклади» націоналістичної ідеології, не лише сьогодні не занехані, але процвітають дуже буйно серед «мельниківських» видань. Справа остільки робиться веселою, що останньо п. Боярський ці погляди ще більше «модернізує». З його праць можна приміром довідатися, що св. Володимир, Мономах і. т. д. це предтечі . . . солідаризму і. т. п. З другого боку, в історії наших змагань в 1919 р. був такий випадок, коли полк. Мельник разом з полк. Коновальцем формально зажадали від Директорії розв'язання «правого» (отже за Боярським: «соціалістично-націоналістичного») уряду Остапенка, та полк. Мельник письмом зажадав покликання негайно до уряду соціалістичних партій. Отже за термінологією Боярського в 1919 році полк. Мельник був проти «мельниківців». Таких однак несінітниць не думаємо твердити, бо факт є фактом, що не лише в 1000 році за часів св. Володимира але теж в 1919 році не було, «мельниківців» ані «націоналістів», бо це все витвір доперва останніх десятиріч нашого політичного життя. Поважній організації, якою є ОУН (м) не випадає так просто вияснювати ідеологію та історію своєї партії. —

Загадка.

Є дві рубрики різних поглядів на СССР.

I.

Черчил: «Сумніваюсь, чи є щось спільного між сьогоднішнім СССР та гуманізмом творців соціалізму»

Влюмі: «Советська система стоїть на службі інтересів російської держави і справу боротьби за соціалізм розглядає і міняє залежно від того.»

Шумахер: «В Росії не має соціалізму. Система СССР це система державного капіталізму.»

Кардинал Сележіє: «Вірю в майбутнє верств робітничих але це все не має нічого спільного з СССР».

II.

Сталін: ««СССР — є соціалістичною батьківщиною пролетаріату».

Молотов: «Трицять років СССР — це трицять років боротьби за соціалізм».

Хрущов: «Радянська Україна-країна соціалізму, держава робітників та селян».

Патріярх Олексій: «Лише в країні соціалізму можливий і забезпечений розвиток нашої церкви».

Де треба запхати такі золоті думки одного емігрантського «теоретика»: Советська система — соціалізм у практиці. Хрущов — соціаліст. СССР — це таки соціалізм. (Ів. Кошелівець).

(Розв'язка загадки: Треба було запхати ці думки до редакційної копії.)

Нечувані винаходи наших земляків.

Весь світ довідався з газети «Українська Трибуна» за 28. 9. 1947 р., що таки, наш, український соціолог С. Домазар відкрив нову суспільно — економічну систему. Вона не є, комуністичною, вона не є ані капіталістичною ані теж соціалістичною. Вона теж не є переходною поміж капіталістичною та соціалістичною системами. Одним словом ревелация і сензація! Всі передові держави незвичайно зацікавлені у винаході і ждуть нетерпляче її повного проголошення. Ми також . . .

★ ,

Юр. Дивний — автор різних статей на всі можливі у нас теми, починаючи від філософії, соціології, через політику і такі питання як приміром: проблема гетьманців, УНР, УГВР, статті проблематичні як: «Чи буде чи не буде щось з УРДП, та інші праці з усіх ділянок нашого життя винайшов в зоології нову методику поділу звірят. За цією методикою звірі діляться не на коров, левів, малп, коней, биків і. т. д. — але виключно в залежності від свого територіального походження звірята одержують в зоології відповідне місце. Ця теорія викликала серед частини звірят Фантастичне захоплення. Зокрема осли та свині (яких наше лихоліття наплодило на всіх територіях стільки!) незвичайно вдоволені тим винаходом, який цілковито підтримує їхні суспільні позиції. Теорія та появилася в сам час, бо подібні погляди групи наших земляків що сформували свого часу потужний рух — галічменіяда — зістали останньо рішуче піддані в сумнів та висміяні. Одним словом: г р а т у л ю є м о !!!

Сьогодні вперше за двісті років історія дає нам шанс виступити не консерваторами й хуторянами — а з найпередовішою і найпоступовішою ідеєю звільнення від змертвілого тоталізму оновленої революцією нації, з ідеєю яка не заперечує ні національної суверенності, ні інтернаціональної єдності, ідеєю, якій вперше за двісті років Москва не спроможна протиставити нічого — крім забріханості та голої сили. Ми булиб негідними свого народу, колиб і на цей раз завели нашу визвольну справу на манівці хуторянщини та провінціалізму!

З передовиці з третього числа «Нашої боротьби»:
Визвольний Рух нової України

3 ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ.

Чому забули про Винниченка?

Я хотівби цією дорогою порушити одно, турбуюче не лише мене а і велику кількість нашої молоді, питання: чому забули Володимира Винниченка? Йде саме мова про одну чільну в нашій Визвольній Революції постать. В 1917 р. Винниченко обіймає пост Генерального Секретаря першого уряду Української Держави-Центральної Ради і на тому становищі перебуває аж до розгону її німцями в 1918 р. Пізніше стоїть на чолі Директорії УНР. В 1919 р. відходить на демісію не поділяючи політики тодішнього уряду. Але не нам судить тут політичних помилок Винниченка. Ми найвище дозволимо собі словами професора Мазепи пригадати ситуацію тодішню на Україні: «Настрої мас, що були на початку 1918 р. ворожі до большевиків змінилися. Також частина українських провідників схилилася на бік большевиків з їхніми привабливими радикальними гаслами. Сам голова Центральної Ради М. Грушевський, а потім голова Директорії В. Винниченко пробують, щоби урятувати ситуацію, творити свої «радянські» теорії, щоби удержати маси під українським національним прапором.» (Підстави нашого відродження ст. 169.) Це Винниченкові не вдається і він відходить на еміграцію. Звідси ще раз їде до СССР, щоби домовитися про співпрацю поміж РСФСР та Україною як рівного з рівним. Скоро вертається назад, перекона-

вшись, що це не можливе, бо... «Москва розпочала одтвертий систематичний наступ на українську національність. Яскравою ілюстрацією цього є т. зб. Союз СРР. Вольшевизм, виконючи роль «собирателя земли русской» мусить утворити мертвий звязок, сильніший за багнети і обдур».

(В. Винниченко: «Нова Україна» ч; 1—2 за 1923 р.) Будучи переконаним демократом Винниченко бачить, що «всякий прихильник московського «комунізму» є тим самим ворог демократії, оборонець реакційної, безвідповідальної влади, заснованої на фізичній силі, прихильник диктатури невеличкої групи людей над усіма класами народу» (В. Винниченко: «Нова Україна» ч. 1—2. 1923, ст. 65.)

Як письменник Винниченко виявив свій великий стихійний талант у довгій серії оповідань повістей та драм, якими заняв собі одно з найпочесніших місць у нашій новітній літературі. Його твори перекладені на світові мови, його драми ще й зараз можна бачити на світових сценах. На Україні передаються з рук до рук його твори, хоч за читання їх можна одержати кілька років каторги. Можна без пересадки сказати, що на Україні Винниченко далеко популярніший як на еміграції. Тут про нього нічого сучасна еміграція не знає. Його остання відозва про створення міжпартійного друкованого органу п. з. «Парламент Вільної України»

друкована в «Українській Громадській Порі» (Детройт США) залишилася чомусь без відповіді. Драми Винниченка виставляються на світових сценах, та лише не на укра-

їнських. Дивно, чому мовчить вільне українське слово про своїх великих людей, яких на жаль у нас не так і багато.

Вс. Вільний. Регенсбург.

Криза нашої інтелігенції та наша постава.

... «Оскільки інтелігенція є тим суспільним прошарком, що має бути носієм специфічних вартостей і одною її з ознак має бути участь в процесі творення тих вартостей — то приходить нам з жахом ствердити факт страшної і глибокої у всіх площинах свого засягу, дегенерації нашої інтелігенції. Цього стану не можна ніяк брати на рахунок тяжких життєвих умовин. Її причини інші та далеко глибші. Вони впливають передовсім з постави нашої інтелігенції до світа об'єктивних вартостей. Ця постава — це постава ігнорантів, зарозумілих всезнайків, «теоретиків», вождів та кандидатів на них, «винахідників» від яких саме має починатися вся історія. Ми не хотіли б робити якихсь спеціальних алюзій в сторону преславних галицьких «магістрів» та директорів бо вони мають обильно своїх відповідників серед інтелігенції зі східних теренів. (Остання, приміром, дискусія в справі соціалізму це так наглядно підтвердила!) Наша преса, всі видання, реферати, статті — все це страшні об'яви та докази занепаду нашої інтелігенції. Говориться про це явно серед нашого суспільства, що лише одиниці з поміж наших письменників вивчають або знають чужі мови та, цікавляться культурними проблемами

сучасності. Врак кваліфікованих політиків паралізує найкращі наміри допомогти нашій справі. Це треба собі ясно сказати: затрата зв'язку нашої інтелігенції з наукою нівечить найкращі задуми, таланти, все деградує та розкладає.

Мені видається, що ці речі наша, революційно-демократична молодь повинна собі вповні усвідомити. Вправді наші спроможності є дуже малі щоби зарадити лихові. Але вже цей факт, що кількадесять молодих наших товаришів студентів не кориться атмосфері нашої інтелігенції, вчать пильно на високих школах та самостійно працюють, вже це, що у всіх наших осередках прийнявся такий звичай, щоби бокувати від тих, що над собою не працюють це вже на наші убогі відносини дуже багато! Уздоровлення конечно потрібне — але зміни не можна скорше сподіватися, доки цього не усвідомить собі молода інтелігенція. Ми повинні завжди, кожного дня пам'ятати, що кожна з нас прочитана книжка, кожний прослуханий науковий реферат, кожна лекція чужої мови, кожний екзамен на університеті — це вклад не лише в особисте майбутнє кожного з нас але теж боротьба за відродження нашої інтелігенції за її рівень та якість...

С. З у б. Мюнхен.

З глибоким жалем повідомляємо товаришів, що дня 16. листопаду 1947 р. в Мексико помер ненадіжно невтомний борець за краще життя народів та людей, революціонер, визначий письменник та щирий прихильник українського революційно-демократичного руху

VICTOR SERGE

Його життя, з якого третина пройшла в сталінських тюрмах та лагерах, це одна, майже романтична, постійна боротьба за перемогу у світі великих ідей справедливості.

Народився Серж в 1891 році в Брюссель в родині Кібальчичів, революціонерів — утікачів з України перед переслідуваннями царської охрани. В молодості співпрацював Серж з гуртами французьких анархістів але розійшовшись з ними швидко зв'язався з європейським соціалістичним рухом. Ще до першої імперіалістичної війни, вплутаний в один політичний процес анархістів, попадає Серж у Франції на п'ять років до тюрми. Переживання з того часу описує в своєму творі «Людина у Вязниці» Після звільнення переїздить до Іспанії. З вибухом війни повертається знову до Франції, але тут його арештовано і кинуто до концентраційного табору. В 1919 році російський уряд обміняв його, за арештованого в Росії французького генерала. З величезним запалом кидається у вир революції в Росії. Стоючи на ідейних революційних позиціях поборює постійно активно протидемократичні сталінські тенденції московського більшовизму. За те Сержа арештують та висилають до арктичних районів Сибіру. Його арешт викликає заворушення серед поступових французьких письменників та інтелектуалістів. На їх інтервенцію Сталін прискорив звільнення Сержа з тюрми та дозволяє йому в 1936 р. переїхати до Франції. В Парижі, Серж пише свої основні літературні праці: «Доля Революції»- «Росія через двадцять років», «Портрет Сталіна» Коли німецькі фашисти окупували Францію, Серж тікає через полудневу Францію, Сан-Домінго, Мартініку до Мексико і тут продовжує свою літературну і політичну діяльність. В листі до Секретаря Ц. К. УРДП, Віктор Серж писав: До кінця життя продовжаю безоглядну боротьбу проти всіх тоталізмів за перемогу демократичного соціалізму. В УРДП відчув він ті елементи свіжості, та бойового досвіду які були йому так близькі і тому відразу поставив свою особу та свої величезні зв'язки до диспозиції нашого руху.

Тому смерть Сержа — це одна з болючих втрат не лише для передових сил сучасного світа але також велика втрата для нашого молодого революційного руху.

Честь світлій та незабутній пам'яті революціонера, письменника та інтелектуаліста — Віктора Сержа!

Редакція «Юнацької Боротьби.»

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

В. Фелікс. Ваша стаття Відгук на «критику» М. Шульги п. н. Про молодь Надніпрянщини є під усіма оглядами дуже добра. Лише з браку місця не могли ми її використати.

Віктор. Після дискусії, що мала в місце в нашій пресі в Німеччині — стаття стала неактуальною. Рахуємо на дальшу Вашу співпрацю.

К-юк. М. «Юнацька Боротьба» заслуговує, щоби писати до неї трохи солідніше. Ви це напевно можете! Ждемо нових матеріалів.

Черн. Бельгія. За матеріали поміщені в I числі «ЮБ» сердечно дякуємо. Не забувайте про нас!

Стефан Р. Лондон. Ждемо дописів, статей. Якщо не використаємо їх в «ЮБ» передамо їх куди слід.

Жук. Неписіть більше віршів. Не лише для «ЮБ» — але взагалі.

Володимир. Де Ваша обіцяна стаття про молодь Донбасу в часі війни?

В-с. Париж. За висловлені симпатії дякуємо. Чи не моглиб Ви це зробити у формі маленької співпраці з нами. За дописи, інформації, віршки статей будемо Вам вдячні. Все відповідно використаємо.

інж. П. Мюнхен. Страх це справа відповідної педагогіки. Пр. Ви і Шаян боїтеся слова «соціалізм» (Його боїться теж сотні інших людей) інші бояться пр. Перунів. Ми, приміром, боїмося лише одного щоби ми не програли боротьби з большевизмом. І тому все инше нам не страшне.

Р-нюк А. Ваша стаття «Волонтаризм чи раціоналізм» з теоретичного боку слаба. Очевидно ми є «волонтаристи» за Вашими дефініціями. Один з наших товаришів, раз так очеркнув різницю поміж нашим «волонтаризмом» а бандерівським: ми знаємо, що хочемо: а бандерівці не знають що хочуть але мусять. Цей жарт більше пластично розяснює порушену Вами проблему як Ваша довга стаття.

Кар. Міт. Ваша стаття зовсім правильна. Одначе не треба бачити вовка там де його не має. «Теорії», що українці діляться не за політичними переконаннями а на «східняків» та «західняків» вдумують не лише співробітники Берії. Взагалі, товаришу, ще не відомо, котрий з наших ворогів сильніший: чи московський большевизм чи . . . рідна дурнота.

З. Б. УРДП розпоряджає дотепер лише двома органами: Наша Бротьба, та Юнацька Боротьба. Не маємо на жаль жодного впливу, щоби піднести рівень або визначити політичний обличчя інших газет. Ваші проєкти передано до Орг. Відділу до розглянення.

М-о. Радикальні ідеологічні переміни в красивих підпольних організаціях О, У. Н. — нам відомі. За матеріали дякуємо.